

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: د بېلانس تحليل
خانکه: محاسبه
راټولونکی: عبدالجبار قیومي
ژباړن: نور الله حقممل
د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزایي د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- نصیراحمد احمدي
- محمد احسان احسان
- عبدالجمیل ممتاز

د گرافیک او ډیزاین څانګې مسئول:

محمد جان علیرضایي

گرافیک او ډیزاین:

عبدالله شاهي

چاپ کال:

۱۳۹۲ لمريز کال

تیراژ:

۳۰۰۰ ټوکه

چاپ ځل:

لومړی

وېب پاڼه:

www.dmtvet.gov.af

برېښنالیک:

info@dmtvet.gov.af

کډ ISBN:

۹۷۸-۹۹۳۶-۳۰-۰۸۵-۹

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی بی قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل څلیږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاوېدان
نوم د حق مو دی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

د پوهنې وزارت پېغام

گرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري مټې دي چې د هیواد انکشافی اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه ښکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انسان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انساني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سوکاله ژوند د اسبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنگه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

له همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسان نقش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کیږي او نه هم منقطع کیږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسلامي ارزښتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانستان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ستر او سپېڅلي هدف ته د رسېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیستی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسې اساس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ گران زده کوونکي، محصلان، درانه استادان او مریبون باید په بشپړه توګه پوه شي، چې د ودان او ښکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو مټو، وینښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافی اهداف تر لاسه شي. د دې نصاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سمونونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیر کې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرستو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیاوړو استادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د ښکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویاړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

مخ	سرلیکونه	خپرکي
۱	د بیلانس تحلیل او تجزیه	لومړی
۱۴	د بیلانس د اقلامو تصنیف او قیمت گذاري	دویم
۳۰	د بیلانس د تحلیل اړتیا او تخنیکونه	درېیم
۷۲	د بیلانس د ترتیب طرز	څلورم
۹۶	د بیلانس په اقلامو کې تغیر او تعویض	پنځم
۱۰۴	د بیلانس تحديدي حسابونه	شپږم
۱۶۶	سرچینې او اخځلیکونه	

مقدمه

د محاسبې د مختلفو مباحثو لپاره بیلابیل تالیفونه تر سره شوي دي، چې زیاتره یې د پخوانیو تجربې او د اوسنیو محققانو او صاحب نظرانو نظریات دي. په دې کتاب کې هڅه شوې چې د مختلفو کتابونو له متنونو او د فن د خاوندانو له علمي تجربو څخه استفاده وشي، همدارنگه په سمه توګه د ګرانو زده کونکو لپاره د بیلانس د تحلیل او تجزیې په اړه مفاهیم او مطالب راوړل شوي دي.

دا چې د صنعتي او تجارتي موسساتو د هدفمنو او آگاهانه تصمیم نیونو په پروسه کې د تصدی د مالي وضعیت په اړه معلومات او اطلاعات زیات ارزښت لري او هغه معلومات چې د یوې تصدی مالي وضع څرګندوي، د بیلانس په مرسته تر سره کېږي او همدارنگه د بیلانس تحلیل او تجزیه د محاسبې مهمه څانګه تشکیلوي.

په اوسني حال کې هغې اغیزې ته په پام سره چې د بیلانس تحلیل او تجزیه یې د موسساتو پر پلانګذاری او د مدیرانو پر تصمیم نیونه باندې لري، د هغو زده کړه له یو خاص ارزښت څخه برخمنه ده. دې ته په پام سره ددغه کتاب په چمتو کولو کې دا هڅه شوې، خو نوي مطالب او ګټور مسایل مطرح شي، تر څو محصلین وتوانېږي چې له فراغت نه وروسته په خپلو دندو کې په ډیرې اسانۍ سره له ورپېښو ستونزو څخه ووځي.

په درناوي

عبدالجبار قیومي د انستیتوت استاد

د کتاب ټوليزه موخه:

د بيلانس د تحليل، په بيلانس کې د اقلامو قيمت گذاري، ترتيب، په اقلامو کې د تغير او همدارنگه د بيلانس تحديدي حسابونو په اړه معلومات ترلاسه کول.

د بیلانس تحلیل او تجزیه

ټولیزه موخه:

له بیلانس سره په تړاو د مهمو اصطلاحاتو پېژندنه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې باید زده کوونکي د لاندې موضوعاتو په هکله معلومات ولري:

- د بیلانس تعریف Definition of Balance.
- د بیلانس ډولونه Natures of Balance.
- د بیلانس دندې Functions of Balance.
- د بیلانس معادله Equation of Balnce.
- د بیلانس پاڼه Balance sheet.

۱- د بیلانس تعریف Definition of Balance

دغه اصطلاح د ایټالوي ژبې له (bilancia) لفظ څخه اخیستل شوي ده چې د تلې یا ترازو معنا ورکوي.

بیلانس ټول ورته یا مشابه اقلام خلاصه کوي او د موجودي یا stock د لست په خلاف د مقدار له ښودلو یا څرگندولو څخه صرف نظر کوي.

د بیلانس په چپ لوري کې د دارايي یا asset ټول اقلام ښودل کېږي چې د Active یا فعال

لوري په نامه او په نسي لوري کې يې شخصي سرمايه او ټولې باندنۍ سرمايې ثبت کيږي چې د Passive يا غير فعال لوري په نامه ياديږي.

د اکتيف او پسيف لوريو مجموعي بيلانس د تل لپاره سره مساوي وي چې په دې توگه د Balance يا تلې د اصطلاح مفهوم او معنا په ښه توگه واضح کيږي.

د سرمايې په يوه بيلانس کې د يوې موسسې سرمايه گذاري د دوهم ځل لپاره څرگنديږي په دې معنا چې په پسيف لوري کې د اخيستل شوې سرمايې منابع او مدارک ښودل کيږي او په اکتيف لوري کې د نوموړي سرمايې د استعمال صورت په ډاگه او ښودل کيږي.

لاندې نمونه تاسو ته په يوه معينه دوره کې د يوه شرکت مالي وضعي بيلانس در په گوته کوي.

پسيف	بيلانس	اکتيف

بيلانس

مسلسل نمبر	د حساباتو نوم يا ليجر	د لیجرونو نمبر	مبالغ
			اکتيف
			پسيف

بيلانس

مسلسل نمبر	د حساباتو نوم يا ليجر	No / L	مبالغ
			اکتيف
1	ماشين آلات	5	1300000
2	تجهيزات	6	500000
3	امتعہ	7	2100000
4	طلبات	8	180000
5	نقدہ	9	300000
6	ديون يا liabilities	10	1500000
7	شخصي سرمايه	11	2880000
	مجموعه		4380000

د بيلانس ډولونه Natures of Balance

افتتاحيه بيلانس (Beginning Balance): د حساب له هغه صورت يا statement څخه

عبارت دی چې د کال په لومړیو کې د یوه شرکت مالي وضعیت روښانه کوي.

آزمایشی بیلانس (Trail Balance): دا له هغو بیلانسونو څخه عبارت دی چې د لیجر له حساب څخه را کښل شوی وي او ټول اسمي او واقعي حسابات په کې شامل وي.

لکه مخکې چې ور نه یادونه وشوه آزمایشی بیلانس یا trail balance په ژورنال یا (Journal) کې د معاملې له ثبت کېدلو او لیجر (Ledger) ته له لیردول کېدلو وروسته ترتیب کیږي. دوهم آزمایشی بیلانس لیجر ته د تعدیلي معاملاتو له لیردېدلو وروسته ترتیب کیږي چې د (د تعدیل شوي آزمایشی بیلانس یا ....) په نامه یادېږي.

دریم آزمایشی بیلانس د حسابونو له تړل کېدلو وروسته ترتیب کیږي چې د حساباتو د پای د آزمایشی بیلانس په نامه یادېږي. دغه آزمایشی بیلانس Profit and Loss Accounts یا د گټې او ضرر حساب ته د کریدیت او ډېټ حسابونو د انتقال ښودنه کوي.

د حساباتو د پای آزمایشی بیلانس یوازې د واقعي حساباتو یعنې د دارايي، دیون یا liabilities و او شخصي پانگې لرونکی وي.

اختتامیه بیلانس (Balance sheet)

د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د کال په پای کې په بیلابیلو ستونونو کې د گټې او تاوان په توګه د یوه شرکت د مالي وضعې څرګندونه کوي. Balance sheet یا اختتامیه بیلانس ځینې وخت د یوه شرکت د مالي وضع د حساب په نامه هم یادېږي چې په یوه معینه دوره کې د یوه شرکت د دارايي یا ... او دیون یا liabilities سرمایه سهم داران یا د شرکت د ونډه والو د پانگې او دیونو یا liabilities ښودنه کوي.

Balance sheet په یوه شرکت کې د اچول شوې پانگې، د هغې د تمویل د منابعو، د قرض ورکونکو په مقابل کې د شرکت د ژمنو یا تعهداتو او شخصي پانگې په اړه مفصل معلومات ورکوي، نو په دې توګه ویلای شو چې بیلانس شیت د راتلونکو نغذي جریاناتو یا Cash flow په اړه د وړاند وینې غوره وسپله ده.

د تجارت بیلانس یا (Balance of Trade)

د یوه هیواد د وارداتو د ارزښت د مجموعې په وړاندې د هغه د صادراتو د ارزښت د مجموعې له پرتلې یا مقایسې څخه عبارت دی. همدا شان د پولي ارزښت په بڼه د یوه هیواد تجارتي اموالو د وارداتو او صادراتو د مجموعي توپیر د تجارت د بیلانس یا Balance of Trade په نامه یادېږي.

د حسابي معاملاتو بیلانس یا Trading Accounts

دغه حساب د ناخالصې گټې او ضرر د ترلاسه کیدلو په موخه ترتیب کيږي. د حسابي معاملاتو بیلانس یا trading account دوه برخې لري چې یوه یې له ډېټ یا (debit) لوري او بله یې له کریډیټ یا (Credit) لوري څخه عبارت ده چې په ډېټ لوري کې یې د اخیستل شوي امتعې ټول معاملات او په کریډیټ لوري کې یې د پلورل شوي امتعې ټول معاملات درج کيږي. که چیرته کریډیټ لوری تر ډېټ لوري زیات وي، په دې صورت کې ناخالص مفاد او که چیرته ډېټ لوری تر کریډیټ لوري زیات وي نو ناخالص ضرر یا تاوان زیات دی.

د گټې او ضرر بیلانس یا Profit and Loss Accounts

دغه ډول حساب د خالص مفاد یا خالص زیان د موندلو په موخه ترتیب کيږي او دوه ستونونه لري چې له کریډیټ او ډېټ څخه عبارت دي. په ډېټ ستون کې د دورې ټول مستقیم مصارف یا لگښتونه او په کریډیټ ستون کې د دورې ټول مستقیم عواید درج کيږي او له هغه وروسته غیر مستقیم مفاد او عواید درج کيږي. که چیرته ډېټ لوری تر کریډیټ لوري زیات وي، په دې صورت کې خالص ضرر او که چیرته کریډیټ لوری تر ډېټ لوري وي، په دې صورت کې خالص مفاد زیات وي.

د تجارت مثبت بیلانس یا Favorable Balance of Trade

کله چې په یوه معین وخت کې په مجموعي توګه د صادراتو پولي ارزښت د وارداتو تر پولي ارزښت زیات شي دغه حالت ته د یوه هیواد د خارجي تجارت مثبت یا مساعد بیلانس ویل کيږي.

د تجارت منفي بیلانس یا Passive Trade Balance

کله چې په یوه معین وخت کې په مجموعي توګه د وارداتو پولي ارزښت د صادراتو تر پولي ارزښت زیات شي دغه حالت ته د یوه هیواد د خارجي تجارت منفي یا نا مساعد بیلانس ویل کيږي.

د بیلانس دندې یا وظائف Funtions of Balance

معمولاً د بیلانس دندې په لاندې ډول خلاصه کولای شو:

۱- د موجودي یا stock لسټ خلاصه کول چې په هغه کې د شرکت ټوله شتمني او دیون یا

liabilities په خلصه توگه درج او ښودل کيږي.

۲- بیلانس په یوه معین وخت کې د شرکت د مالي وضعیت څرگندونه کوي چې ایا په شرکت کې سیالیت یا Lequidity شته اوکنه.

۳- د بیلانس پسیف طرف د دې ښودنه کوي چې سرمایه گذاري شوې پانگه له کومو منابعو څخه تر لاسه شوې او د بیلانس اکتیف طرف د نوموړې سر مایې د استعمال د صورت یا statement ډول روښانه کوي.

۴- بیلانس د ټولې شخصي او بهرنۍ سرمایې په مقابل کې د موسسي یا شرکت د دارايي څرگندونه او د هغوی د موازنې ښودنه کوي.

۵- بیلانس په لنډه توگه د موسسي یا شرکت د قرضونو او سرمایې په هکله معلومات وړاندې کوي.

۶- بیلانس د شرکت د راتلونکو تصامیمو په هکله مالي راپور چمتو کوي.

۷- آزمایشي بیلانس د لیجرونو له ټولو حسابونو څخه د هغه کریډیټ او ډبټ لوري ته د درج شویو ارقامو د لیرد یا انتقال بهیر کنټرولوي.

۸- بیلانس د شرکت د گټې او ضرر حساب معلوموي.

۹- بیلانس په اسانه توگه د دورې پای کې د موجودې امتعې تر عنوان لاندې د لیجرونو له حساب څخه د باقی مانده موجودي راپور ورکوي.

د حساب معادله او بیلانس Accounting Equation and Balance

- حسابی معادله (Accounting Equation)

- د حسابی معادلې ثبت (Recording of Accounting Equation)

حسابی معادله: Accounting Equation: تر دغه عنوان لاندې د حسابی معادلې په اړه لنډه مطالعه کوو.

اساسی حسابی معادله د مضاعف اندراج یا Double Entry System د اساس په توگه گڼل کيږي. دغه معادله د دې ښودنه کوي چې دارايي څه ډول تمویل کيږي.

$$\text{Capital} + \text{Liabilities} = \text{Assets}$$

دارايي = دیون + د مالک شخصي سرمایه

د حسابداري علم د لاندې حسابي معادلې په اساس استوار دي.

دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي (شخصی سرمايه)

په کار ده چې دغه معادله د توازن په حالت کې قرار ولري او د همدې دليل له مخې د حسابونو عصري سيستم، د مضاعف اندراج يا Double Entry System په نامه يادېږي. دغه امر په دې مفهوم دی چې په حسابي اسنادو کې د هرې معاملې ثبت بايد په دوه اندراج يا Double entry تر سره شي، که يوازې په يوه گوني درج کېدنه باندې بسنه وشي ممکن معادله غير متوازنه بڼه غوره کړي.

د معادلې درې برخې په لاندې ډول دي

Asset يا دارايي: د شرکت له مالکيت څخه عبارت ده چې تجهيزات، د نغدي وجه يا Cash in hand، اجناس او تر لاسه کيدونکي حسابونه په کې شامل دي.

ديون يا Liability: عبارت له هغه څخه دي چې شرکت د قرض په ډول تر لاسه کړي وي لکه بانکي قرضه، او تاديه کيدونکي حسابونه.

د مالک خالصه دارايي يا Net Asset: له هغه څه څخه عبارت دی چې مالک يې د تصرف حق لري لکه سرمايه او تجارتي نفع.

اساسي حسابي معامله د دفتر دارۍ د مضاعف اندراج سستم د مبنا په توگه پيژندل کېږي. دا معادله د دې ښودنه کوي چې د داراييو د حصول مصرف په څه ډول له درېيم کس څخه د قرض اخستلو او يا له خالصې و جوړه (د څښتن دخالصه دارايي) څخه په استفادې سره تامين کيدی شي. د مثال په توگه يو شاگرد يوه پايه کمپيوټر د ۹۴۵ افغانیو په بدل کې اخلي. دغه شاگرد له خپل نږدې ملگري څخه ۵۰۰ افغانۍ قرض کوي او پاتې ۴۴۵ افغانۍ مبلغ د نيم وخته وظيفې له مدرک څخه تحصيل کوي. اوس نو د نوموړې دارايي ارزښت ۹۴۵ افغانۍ دی چې له دې جملې څخه ۵۰۰ افغانۍ يې قرضه ده، نو په دې توگه د هغه خالصه دارايي ۴۴۵ افغانۍ ده.

د حسابي معادلې تعريف Definition of Accounting Equation

اساسي حسابي معادله د ثبت او مضاعف اندراج سيستم اساس گڼل کېږي. دغه معادله د دې ښودنه کوي چې دارايي څه ډول تمويل کېږي، له درېيم کس څخه د قرض اخستلو له درکه او يا ستاسو له شخصي مصرف يا د ونډه والو له خالصې دارايي څخه د پرداخت يا

Payment له درکه دی.

فورمول یې په لاندې ډول لیکلای شو:

$$\text{Stock holder Equity} = \text{Liability} - \text{Assets}$$

دارايي - ديون = (د څښتن يا ونډه والو خالصه دارايي)

اوس نو معادله ښيي چې د څښتن ونډه د ديون يا liabilities له مدرکه د منفي دارايي له رقم سره برابر دی. تر کومه ځايه چې د يوه شرکت مالکين له ونډه والو څخه تشکيل پري، د مالک منفعت ته د څښتن خالصه دارايي يا Net Asset ويل کيږي. هره حسابي معادله حداقل د معادلې يو عنصر متاثره کوي خو معادله د توازن په حالت کې قرار لري.

د بيلانس مفهوم

له هغه حسابي صورت يا statement څخه عبارت دی چې دارايي، ديون او د ونډه والو ملکيت په يوه معينه زماني مقطع کې منعکسوي. دغه درې کتگوري د پانگه اچونکو لپاره د شرکت د دارايي، پورونو او مالکينو د ونډې په هکله يوه مفکوره يا ايډيا ورکوي. لکه چې پوهيږئ، د بيلانس په پاڼه يا بيلانس شپټ کې لاندې فورمول تطبيق کيږي.

$$\text{Capital} + \text{Liability} = \text{Assets}$$

دارايي = ديوني + شخصي سرمايه

څنگه چې پورتنی توازن د تل لپاره صدق کوي، نو د حساب دغه صورت يا statement د تلي د بيلانس يا بيلانس (ترازو) په نامه يادېږي او د دې ښودنه کوي چې دارايي په کوم تناسب د پورونو او يا ملکيت (شخصي سرمايه) له لارې ټولېږي.

د بيلانس د پاڼې يا بيلانس شپټ جوړښت

دا د مالي حسابونو تر ټولو مهم صورت يا statement گڼل کيږي، په داسې حال کې چې د عوايدو صورت يا statement په يوه معينه دوره کې د تر لاسه شوي مفاد او عوايدو ښودنه کوي، د بيلانس پاڼه په يوه معينه زماني مقطع کې د يوه شرکت د مالي وضعې څرگندونه کوي. د حساب دغه صورت د حسابونو له ټولو صورتونو سره د شرکت د مالي مسايلو روښانه انځور وړاندې کوي.

د بیلانس د پانې یا Balace Sheet شکل او جوړښت
د ( ) کال لپاره د بیلانس پاڼه

مجموعي حسابونه	فرعي حسابونه	د حساباتو نوم
		دارائې يا Asset: جاري دارائې يا Current Asset نغدي دارائې يا Liquid Asset بانکې دارائې طلبات يا (تر لاسه کيدونکي حسابونه) تر لاسه کيدونکي بيلونه يا Bills د گدام زيرمه يا ذخاير گدام (موجودي)
د جاري دارايي مجموعه		
		ثابتي دارايي يا fixed Asset تجهيزات او فرنيچر دستگاکاني او ماشين آلات عمارات (تعميرات) خُمکه
د ثابتې دارايي مجموعه		
		د ثابتې او جاري دارايي مجموعه
		ديون يا liabilities:
		لنډ مهاله يا جاري قرضونه (د تادېې وړ حسابونه) د تادېې وړ بيلونه يا Bills Payable بانکې پورونه يا ديون يا liabilities
د لنډ مهاله پورونو مجموعه		
		شخصي سرمايه (د متصدي سرمايه) اوږد مهاله قروض خالص مفاد
د ثابتو يا اوږد مهاله پورونه مجموعه		
		د ديون پورونو او سرمايې مجموعه

د بیلانس د پانې یا Balance Seet د ترتیب موخه

د بیلانس شیت له ترتیب څخه اصلي موخه د مالي دورې د پای په یوه معینه زماني مقطع کې د یوه شرکت د مالي وضعیت له روښانه کولو څخه عبارت ده.

د بیلانس شیت دندې

د بیلانس شیت دندې په دريو برخو وېشل شوې دي:

- ۱- د بیلانس شیت عمومي دندې.
- ۲- د بیلانس شیت اساسي دندې.
- ۳- د بیلانس شیت خصوصي دندې.

د بیلانس شیت عمومي دندې

د بیلانس شیت عمومي دندې په لنډ ډول خلاصه کېږي:

- الف- د اقتصادي معلوماتو وړاندې کول: بیلانس شیت دنده لري تر څو د مشخصو معیارونو او سنجش په واسطه د یوه شرکت مالي وضعه توضیح او تشریح کېږي.
- ب- د اقتصادي پایلو تثبیت: د یوه بیلانس شیت په ارقامو کې د یوه شرکت فعالیتونه منعکس کېږي.
- ج- د یوه شرکت اقتصادي مراقبت او کنټرول: په بیلانس شیت کې درج شوي ارقام او د هغوی تحلیل او شننه د یوه شرکت مالي وضعه کنټرولوي.
- د- حساب ورکول: د بیلانس شیت تر ټولو مهمه دنده له حساب ورکولو څخه عبارت ده چې پورتنۍ درې واړه دندې په بر کې نیسي. دولت، داینین یا Creditors، ونډه وال یا Share Holders او د شرکت څښتنان د بېلابېلو لاملونو له کبله د حساب ورکولو له دندې سره دلچسپي لري.

د بیلانس شیت اساسي دندې.

دغه دندې په لاندې ډول توضیح کېږي:

- الف- د مفاد تثبیت او د سرمايې ساتنه: په دې معنا چې له یوه لوري کلنۍ پایله په ډاګه کوي او له بل لوري د بیلانس شیت د دارايي طرف د شرکت د سرمايې ښودنه کوي چې د سرمايې ساتنې معنا ورکوي.
- ب- د دارايي تثبیت او د هغې د جوړښت څرګندول: د یوه بیلانس شیت په واسطه د شرکت

دارايي ښودل کيږي او ور سره جوخت د دارايي جوړښت معرفي کوي، يعنې بيلانس شپټ د دې ښودنه کوي چې د يوه شرکت د دارايي مجموعه څومره ده، له کومو اجزاؤ څخه ترکيب شوی ده؟ د سياري او ثابتې دارايي تناسب څه ډول دی او د دارايي له مجموعي سره د هر قلم اړيکه څه ډول ده.

ج- د سرمايي د جوړښت توضيح: د يوه شرکت بيلانس شپټ د دې ښودنه کوي چې د شرکت سرمايه له کومو اجزاؤو څخه ترکيب شویده او د شخصي او غير شخصي سرمايي تر منځ اړيکې څه ډول دي.

د- د سرمايه گذاري او د هغې د تمويل توزيع: بيلانس شپټ د دې ښودنه کوي چې د بيلانس شپټ په پسييف لوري کې درج شوې سرمايه په کومو اقلامو کې سرمايه گذاري شوی ده او تمويل يې له کومو منابعو څخه تامين شوی ده.

ه- د شرکت د سياليت وضعه: بيلانس شپټ د شرکت د سياليت د وضعې يا Lequidity status په برخه کې معلومات وړاندي کوي چې په مرسته يې دا معلومېږي چې ايا شرکت له مالي پلوه سياليت يا Lequidity لري او کنه؟

د بيلانس شپټ خصوصي دندې

د بيلانس شپټ خصوصي دندې په لاندې ډول دي:

الف- د پايلي سنجش يا ارزونه: چې د شرکت د اقتصاديت د معيار په توگه خورا اهميت لري.

ب- د پلور سنجش: د پلور د ارزونې په اساس څرگنديږي چې د خالص او غير خالص پلور تر منځ څه توپير شته او د پلور د طلباتو ونډه څومره ده.

ج- د مفاد او د هغه د توزيع سنجش: بيلانس د دې ښودنه کوي چې په ونډه والو باندې مفاد د کوم ميتود له لارې وپشل کيږي او د هغه د محاسبې طرز څه ډول دی.

د- د ځاني تمويل د مفاد ارزونه: د هغه مفاد ارزونه چې د زياتې استفادې په موخه په يوه شرکت کې پاتې کيږي د ځاني تمويل د مفاد په نامه ياديږي.

د لومړي څپرکي لنډيز

۱. تحليل يا **nalysis**: له جزياتو سره جوخت د موضوعاتو له برسي څخه عبارت ده.

۲. **بیلابانسalance** : د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د یوه شرکت مالي وضع په یوه معینه زماني مقطع کې منعکس کوي.
۳. **افتتاحیه بیلابانس**: د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د شرکت مالي وضعه د کال په پیل کې واضح کوي.
۴. **آزمایشی بیلابانس**: له هغه بیلابانس څخه عبارت دی چې له لیجرونو څخه ایستل شوي بیلابانسونه له ټولو اسمي او واقعي حسابونو سره په کې شامل وي.
۵. **اختتامیه بیلابانس**: له هغه حسابي صورت یا statement څخه عبارت دی چې د کال په پای کې د شرکت مالي وضعه بیانوي.
۶. **د تجارت بیلابانس**: د یوه هیواد د ټولو صادراتو په پرتله د هغه د وارداتو له مقایسې څخه عبارت دی.
۷. **د حسابي معاملاتو بیلابانس**: د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د ناخالصې گټې او ضرر د تر لاسه کېدلو په موخه تر تیب کیږي.
۸. **د گټې او ضرر بیلابانس**: د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د خالصې گټې او ضرر د معلومیدلو په موخه ترتیب کیږي
۹. **د بیلابانس د دندو دسته بندي**:
  - الف- د بیلابانس عمومي دندې.
  - ب- د بیلابانس اساسي دندې.
  - ج- د بیلابانس خصوصي دندې.
۱۰. **د بیلابانس عمومي دندې**:
  - الف- د اقتصادي معلوماتو وړاندې کول.
  - ب- د اقتصادي پایلې تثبیت.
  - ج- د شرکت اقتصادي کنترول او مراقبت.
  - د- حسابدهي یا حساب ورکونه.
۱۱. **د بیلابانس اساسي دندې**:
  - الف- د مفاد تثبیت او د سرمایې ساتنه.

- ب- د دارايي تثبيت او د هغې د جوړښت په هکله د معلوماتو وړاندې کول.
- ج- د سرمايې د جوړښت په هکله د معلوماتو وړاندې کول.
- د- د سرمايه گذاري توزيع او د هغوی تحويل.
- و- د شرکت د سياليت وضعه.

۱۲. د بيلانس خصوصي دندې:

- الف- د پايلې سنجش يا ارزونه.
- ب- د پلور ارزونه يا سنجش.
- ج- د مفاد ارزونه او د توزيع وړتيا.
- د- د مفاد سنجش او ځاني تمویل.

د لومړي څپرکي پوښتنې

- ۱- د بيلانس تحليل تعريف کړئ؟
- ۲- د بيلانس د ډولونو نومونه واخلي؟
- ۳- افتتاحيه بيلانس څه شی دی؟
- ۴- بيلانس د لغت او اصطلاح له مخې تعريف کړئ؟
- ۵- د ازمايشي بيلانس په هکله معلومات ورکړئ؟
- ۶- تجارتي بيلانس څه شی دی؟
- ۷- د گټې او ضرر بيلانس د کومې موخې لپاره ترتيب کيږي؟
- ۸- د حسايي معاملاتو د بيلانس په هکله معلومات ورکړئ؟
- ۹- تجارتي بيلانس څه وخت زيات او کوم وخت صفر کيږي؟
- ۱۰- د محاسبې اساسي معادله وليکئ؟
- ۱۱- د بيلانس شپټ يا بيلانس د ورقې مفهوم څه شی دی؟
- ۱۲- د بيلانس شپټ دندې په څو برخو وېشل شوې دي؟
- ۱۳- د بيلانس شپټ د اساسي دندو نومونه واخلي؟
- ۱۴- د بيلانس شپټ د عمومي دندو نومونه واخلي؟
- ۱۵- د بيلانس شپټ د خصوصي دندو نومونه واخلي؟

د بیلانس د اقلامو تصنیف او قیمت گذاری

ټولیزه موخه:

په عمل کې د بیلانس د اقلامو د تصنیف او قیمت گذاری وړتیا لرل.

د زده کړې موخې: د دې فصل په پای کې له محصلینو څخه تمه کېږي چې د لاندې مواردو په هکله معلومات ولري.

- د دارايي د تصنیف ډول.
- سیاله دارايي.
- ثابت دارايي.
- دیون یا liabilities.
- د شرکت د مالیکینو ملکیت.
- د بیلانس شپټ یا د بیلانس د پاڼې ترتیب کول.
- د بیلانس د اقلامو قیمت گذاری.

د دارايي د تصنیف ډولونه

معمولاً د شرکتونو د بیلانس په پاڼه یا بیلانس شپټ کې سیاله شتمني او ثابت شتمني سره توپیر لري. سیاله شتمني له هغو پیسو او هغې شتمني څخه عبارت ده چې په نزدې راتلونکې کې یې د پلور هیله شتون ولري او یا له هغې شتمني څخه عبارت ده چې د یوه کال یا د شرکت

د یوی مالی دورې په اوږدو کې په پیسو باندې د بدلېدلو شونتیا ولري.

هغه شتمني چې د سیالې یا نرمې شتمني په جمله کې نه تصنیف کېږي، له غیر سیالې شتمني څخه عبارت ده چې اوږد مهاله یا ثابته شتمني هم ورته ویل کېږي. دغه ډول دارايي یا شتمني د بیلانس د ورقې یا بیلانس شپې په بله کتگوري کې تصنیف کېږي چې له سرمایه گذاري، ځمکې، تعمیراتو، ماشین آلاتو او تجهیزاتو او غیر محسوسې یا (نامرئي) شتمني څخه عبارت ده.

شرکتونه تل هڅه کوي چې د بیلانس په پاڼه کې خپله شتمني یا دارايي په داسې ډول تصنیف کړي، تر څو د شرکت مالي موقف ته د نورو توجه را جلب کاندې او د شرکت د مدیره ډلې یا تصمیم نیوونکو لپاره اړین معلومات په غوره توګه وړاندې کړای شي.

زیاتره شرکتونه خپله شتمني یا دارايي د هغوی د سیالیت د درجې له مخې په بیلانس شپې کې درج کوي. ځینې نور شرکتونه په لومړۍ مرحله کې ثابته شتمني او له هغه وروسته سیاله یا نرمه شتمني دسته بندي کوي ځکه شونې ده چې دغه شتمني د شرکت په اساسي فعالیتونو کې مهم رول ولري.

د زماني طول له مخې د شرکت سیاله او غیر سیاله دارايي د شرکت د اساسي فعالیت د اهمیت له نظره یو تر بله توپیر لري چې د شرکت شنونکي او پرېکړه کوونکي د شرکت د فعالیت له مخې تری استفاده کوي.

د لاندې ګڼې په اوږدو کې هغه ټول اقلام په ځانګړي ډول مطالعه کېږي چې د بیلانس په پاڼه کې تصنیف کېږي.

۱. سیاله شتمني یا Lequid asset:

معمولاً د شرکت سیاله یا نرمه شتمني په شرکت کې د اوږدې مودې لپاره نه ساتل کېږي، په دې معنا چې نغدي پیسې همیشه په مصرف رسېږي، طلب حصول کېږي، د ګدام زیرمې پلورل کېږي او نوره ټوله سیاله شتمني د اړتیا او ضرورت له مخې په مصرف رسېږي.

الف- نغدي پیسې او د هغو معادل: په شرکت کې شته نغدي پیسې، د بانک په جاري حسابونو کې امانات او ګران بیه اسناد چې په ګړندی توګه په نغدو پیسو باندې د بدلیدلو وړتیا لري، په ورته کتگوري کې شاملېږي. لکه څنګه چې پوهیږو په شرکت کې نغدي پیسې په نږدې راتلونکي کې د قرضونو د مجرایني په توګه کارول کېدی شي، خو باید په یاد ولرو چې په شرکت کې تر اړتیا د زیاتو نغدو پیسو ساتل د دې څرګندونه کوي چې ګواکې شرکت نشوای کولای په موثره توګه نغدي پیسې په کوم مولد یا ګټور کار باندې و ګماري.

ب- د پلور وړ ګران بیه اسناد: د ونډې په اسنادو کې لنډ مهاله پانګه اچونه، د قرضې اسناد او

نور ټول گران بیه اسناد چې په بازار کې د ارزښت لرونکی وي او په لنډ وخت کې په بازار کې د معین قیمت په مقابل کې د پلور وړتیا ولري، په ورته ګټګوري کې شاملیږي.

په ورته ډول شتمني یا دارايي کې سرمایه گذاري په دې موخه تر سره کېږي تر څو له یوه لوري د قرضونو د مجرایني په ډول نغذو پیسو ته د اړتیا په صورت کې ژر وپلورل شي او له بله پلوه شرکت له دغه درکه یوه اندازه مفاد هم تر لاسه کړي، نو په دې اساس په ورته ډول شتمنی، کې پانګه اچونه د نغذو پیسو د ساتلو په پرتله معقوله او ګټوره ګڼل کېږي، خو باید په یاد ولرو چې ورته پانګه اچونه هم باید د اړتیا تر کچې زیاته نه وي ځکه کومه فایده چې له ورته پانګې اچونې څخه تر لاسه کېږي، چندان اهمیت نه لري.

ج- حصول کیدونکي حسابات: هغه مبالغ چې د شرکت په مشتریانو باندې د قرضوي پلور له درکه پاتې او غوښتل کېږي او په نژدې راتلونکي کې تر لاسه کېږي، په ورته کټګوري کې شاملیږي. دغه طلبات سره له دې چې ذاتاً نغدي پیسې ندي، خو کله چې حصول کېږي نو په نغدي توګه تحقق مومي. پورګنی خرڅلاو یا د فروش طلبات شرکت ته هیڅ ډول ګټه نشي ور په برخه کولای او نه له دغه مدرک څخه شرکت ته کومه ربحه یا سود راوړل کېږي، خو د شرکت د چارو د سمبالښت یا پر مخ وړلو او ورځنیو اړتیاؤ د دفع کولو لپاره ورته پلور هم ضروري ګڼل کېږي.

که چیرته د دغه ډول خرڅلاو کچه تر خپل برید زیاته شي، د دې ښودنه کوي چې ګواکي شرکت د کمزوري کريدیټي سیاست او منجمنټ یا مدیریت لرونکی دی او د طلباتو د حصول په برخه کې ممکن له یو لړ ستونزو سره مخ شي.

د- د گدام زېرمې: د گدام زېرمې د شرکت له هغې تجارتي امتعې یا تولیداتو څخه عبارت دي چې د شرکت په مشتریانو باندې د متداوم پلور په موخه ایښودل کېږي. هغه پانګه چې د گدام د زېرمې د برابرولو لپاره کارول کېږي، په راکد حالت کې قرار لري او شرکت ته کومه مستقیمه ګټه نه ور په برخه کوي. البته دغه حالت تر هغه وخته دوام کوي تر څو چې زېرمه شوي شیان پلورل کېږي او په نغذو پیسو باندې بدلېږي. له همدې کبله شرکتونه هڅه کوي تر څو د زېرمې کچه د اړتیا تر کچې زیاته نکړي، د زیاتوالي په صورت کې داسې انگیرل کېږي چې یا خو د گدام په برخه کې د شرکت مدیریت یا منجمنټ کمزوری دی او یا د شرکت شیان یا تولیدات نه پلورل کېږي او له اوږدې مودې را هسي پخوانۍ پانګه په راکده توګه په گدام کې پاتې شوېده.

ه- مخکې ورکړل شوی مخارج: په دې لړ کې هغه مخارج شامل دي چې د شرکت د تجارتي او تولیدي فعالیت په موخه له وړاندې ورکول شوي وي لکه د بیمې یا insurance مخارج، کرایه او داسې نور.

۲. ثابت شتمني يا دارايي:

الف- سرمايه گذاري: د ونډې د اسنادو، اوږد مهاله قرضو د اسنادو او د دولت له لوري د صادریدونکو گران بیه اسنادو په څیر په اوږد مهاله اسنادو، ځمکي او عمارتونو کې پانگه اچونه په ورته کتگوري کې شاملېږي. دغه ډول سرمايه گذاري د اوږده مهال لپاره په شرکت يا تصدی کې خدمت کوي او شرکت يې په نژدې راتلونکې کې د دوهم ځل پلورنیت نلري .

د شرکت رهبري باید د ورته ډول سرمايه گذاري په برخه کې له خورا دقت څخه کار واخلي، ځکه د اړتیا په وخت کې په نغذو پیسو باندې د ورته پانگې بدلول کوم اسان کار نه دي. یاد شوي اقلام د اړتیا په وخت کې په بازار کې په خورا کم يا نازل قیمت سره پلورل کېږي. غیر سیاله شتمني يا دارايي د یوه شرکت نغذې جریانات تر تاثیر لاندې راولي، برخلاف په ځمکه او عمارت کې پانگه لويډنه يا (RealEstates) د دې باعث گرځي چې نغذې مبالغ د شرکت د ټکس يا ماليې د تادېې له مخارجو څخه وباسي.

ب- ځمکه او عمارات، مشینزي او تجهیزات: یو شمیر شرکتونه د اوږد مهالې شتمني يا دارايي یوه برخه د شرکت د فعالیتونو د پروسې لپاره په کار اچوي چې د ثابتې شتمني يا fixed asset په نامه هم یادېږي. شرکتونه هیله لري تر څو له ورته شتمني څخه په راتلونکو کلونو کې گټه تر لاسه کړي. ورته ډول شتمني د ثابتې محسوسې دارايي يا tangible fixed asset په نامه هم یادوي او یوازې هغه اقلام په بر کې نیسي چې د شرکت د تجارتي يا تولیدي فعالیت په برخه کې ترې استفاده کېږي. له ورته پخوانۍ سرمايه گذاري سره د سرمايه گذاري په دغه کتگوري کې د شاملې ځمکې او عماراتو توپیر دا دی چې د راتلونکې استفادې لپاره خریداري کېږي او د شرکت په تولیدي او تجارتي فعالیت کې هیڅ ډول رول او نقش نلري، په داسې حال کې چې د (b) په کتگوري کې شامله ځمکه او عمارات د شرکت په تولیدي او تجارتي فعالیت کې رڼده رول لري.

دغه شتمني د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې ساتل کېږي او شرکت يې په راتلونکي کې د پلور نیت نلري. شرکت تل نیت لري چې د شیانو او خدمتونو د پلور له درکه د نغدي مبالغو جریانات تشکیل کړي، نه د ورته شتمني د پلور له درکه.

ج- غیر محسوسه يا (نامرېې) شتمني(۱): نامرېې شتمني له غیر سیالې شتمني څخه عبارت ده چې فزیکي شتون نلري خو د سرمايه گذاري په کتگوري کې طبقه بندي کېږي او د غیر محسوسې شتمني په نامه یادېږي. دغه ډول دارايي اصلاً له یوه لړ مسایلو سره په تړاو د شرکت له حقوقو څخه عبارت دي چې په لاندې ډول وېشل کېږي.

ج۱- د اختراع حق: د انحصاري تملک د احتوا له هغه حق څخه عبارت دی چې د دولت، یوه شرکت يا سازمان له لوري ورکول کېږي. په هغو هیوادونو کې چې سرمايه داري نظام لري، ورته حق يې معمولاً ۲۰ کلونه په بر کې نیسي.

ج ۲- د چاپ حق: دا یو انحصاري حق دی چې دولت یې یوه شخص یا موسسې ته د څو کلونو لپاره اعطاً کوي او له مخې یې هغه شخص یا موسسه حق لري تر څو د کتاب، نقشي، رسم، جدول، عکس د موسيقي د کمپوز او داسې نورو په څیر یو ادبي، عملي او یا صنعتي او هنري اثر له سره په نوي توگه تولید کاندې.

ج ۳- تجارتي نوم او تجارتي مارک یا نښه: دا د هغه سمبول نوم دی چې یوه شرکت، یوه تولید او یا یوه خدمت ته ورکول کېږي. تجارتي نوم معمولاً د یوه شرکت د تشخیص او معرفي کیدلو په موخه استعمالیږي او تجارتي نښه یا سمبول یا مارک د شرکت د تولیداتو په مخ باندې نصب یا نقش کېږي چې د شرکت په اشتهاراتو او مکاتیبو کې هم استعمالیږي.

ج ۴- ځانگړی امتیاز: دا یو ځانگړی حق او امتیاز دی چې د یوې کمپنۍ یا یوه شرکت له لوري اشخاصو او نورو شرکتونو ته د پلور د نمایندگيو په توگه ورکول کېږي. دغه حق معمولاً په یوه ځانگړې ساحه کې ورکول کېږي.

ج ۵- لایسنس یا جوازنامه: دا هغه حق دی چې د فعالیتونو د تر سره کولو لپاره اشخاصو او شرکتونو ته ورکول کېږي د مثال په توگه د درمل پلورلو اجازه لیک او داسې نور. باید یادونه وشي چې غیر مرثې شتمني یوازې هغه مهال په حسابونو کې ثبت کېږي چې اخیستل شوي وي. دغه شتمني د ثابتې شتمنۍ په څیر هغه ډول استهلاک کېږي لکه مفاد چې ورته حاصلیږي.

د زمانې په اوږدو کې له هغوی څخه استفاده کول د هغوی له مصرف سره پرتله کېږي او په تدریجي توگه یې استهلاک سنجول کېږي، خو باید وویل شي چې د ثابتې شتمنۍ د استهلاک لپاره د (Depreciation) او د غیر مرثې شتمنۍ د استهلاک لپاره د (Amortization) له اصطلاحاتو څخه استفاده کېږي. درج او ثبت یې کټ مټ لکه د ثابتې شتمنۍ په څیر تر سره کېږي، یوازینی توپیر په کې دا دی چې (Amortization) په مستقیمه توگه له شتمني څخه کمېږي یعني د استهلاک د ثبت په موخه له دغې شتمني څخه د شتمنۍ د ارزښت د مصحح په توگه استفاده نه کېږي، په دې معنا چې د ورته ډول شتمنۍ د استهلاک ثبت د تل لپاره په خالصه توگه یعنې د بیلانس په پاڼه کې یې د استهلاک د مبالغو له وضع کیدلو وروسته راپور ورکول کېږي.

د یوه شرکت د مالي حساباتو د صورت یا statement شنونکي او علاقمندان د ورته دارايي د ارزښت د تعیین لپاره معمولاً زیاتو معلوماتو ته اړتیا لري.

۳. پورونه:

پورونه یا liabilities د شرکت له هغو ژمنو او تعهداتو څخه عبارت دي چې باید په راتلونکي کې یې بېرته مجرا یا ورکړي. د پورونو یا liabilities او د هغوی د مجرایني دوخت او ډولونو په اړه

معلومات، شنونکو او مدیره ډلې ته وړتیا وربخښي تر څو له یوه لوري و پوهیږي چې د شرکت چارې تر کومه بریده د قرضونو یا liabilities له درکه تمویل کیدی شي او له بله لوري د شرکت د بېرته ورکولو یا مجراینې وړتیا درک کړای شي او د شرکت د فعالیتونو په ترڅ کې نورو ته د قرض ورکولو د وړتیا په اړه پرېکړه وکړای شي.

د ونډې د اسنادو د نشر په واسطه کولی شو تمویلي منابع تر لاسه کړو، ځکه د شرکت د اړتیاوو د رفع کولو لپاره د قرض اخستلو له درکه تر لاسه کیدونکي مالي امکانات زیات خطر یا ریسک لري ځکه اخیستل شوی قرضونه په یوه معینه نېټه بېرته ادا کېږي. خو له دې سره سره دیون یا liabilities بیا هم د شرکت د چارو د تمویل لپاره خورا مهمه سرچینه گڼل کېږي.

هغه شتمني چې د دین یا پور په توگه پیرل کېږي باید شرکت ته کافي مفاد ور په برخه کړي تر څو وکړای شي له یوه لوري اصلي قرضه بېرته ادا کړای شي او له بله لوري یې ربحه یا سود هم تادیه کړای شي او ضمناً د شرکت د مالکینو لپاره یوه فایده را منځته کړي.

د پور یا liabilities او د هغوی د تصنیف ډول

د تاریخ په اساس دیون، د هغو سر رسي ته د بیلانس په پاڼه کې، البته په تخمینی ډول درجیږي. دیون یا liabilities په دوو اساسي کتگوریو باندي وېشل کېږي چې له لنډ مهاله او اوږد مهاله قرضونو څخه عبارت دي. په لنډ مهاله قرضونو کې هغه دیون یا liabilities تصنیف بندي کېږي چې د بېرته ادا کیدلو وخت یې تر یوه کال زیات نه وي خو اوږد مهاله قرضونه له هغو قرضونو څخه عبارت دي چې د بېرته ورکولو یا مجراینې وخت یې تر یوه کال زیات وي.

الف - سیال قرضونه د سیالې شتمنۍ په څیر د شرکت د ورځنیو فعالیتونو په ترڅ کې تغیر کوي، په دې معنا چې شرکت شیان او خدمتونه په پور اخلي او د تادیې وړ حسابونه زیاتېږي او شرکت یې له لنډې مودې وروسته تادیه کوي.

د یوه شرکت یا سازمان د سیالو دیونو یا liabilities له لږ څخه یو هم د کارکونکو مزد دی چې د کارگرانو د تولیدي یا خدماتي کار په بدل کې له څو ورځو یا اونیو وروسته ورکول کېږي. په دې توگه هر کله چې د سیالو قرضونو یو ډول ورکول کېږي، په ځای یې په متداوله توگه نور ورته دیون یا پورونه را منځته کېږي.

د سیالو قرضونو یوه برخه د نغدي پیسو له لارې چې د شرکت د جاري فعالیتونو له درکه تر لاسه کېږي، تادیه کېږي، لکه د تادیې وړ حسابونه یا طلبات او لنډ مهاله تادیه کیدونکي نوټونه. دغه ډول اقلام د تجارتي اقلامو په نامه یادېږي چې د شرکت لپاره د گدام د زخیرو او نورو ټول اقلامو د پیر له درکه پور ورکونکو ته ورکول کیدونکي تادیات په بر کې نیسي چې د شرکت نورمال فعالیتونه انعکاس کوي.

د سیالی شتمنی یو بل ډول له مصحیح اقلامو یا (Accrued Liability) یا (نا تصفیه شوي اقلام یا د تعلیق په حالت کې اقلامو) څخه عبارت دي. دغه ډول قرضونه په هغو مخارجو کې شامل دي چې په جاري دورې پورې تړاو لري. خو د بیلانس شیت د ترتیب تر ورځې پورې نه وي تادیه شوي، لکه د ربحې مخارج، د کرایې مخارج او داسې نور. یو بل قلم چې د current liabilities یا جاري پورونو په جمله کې تصنیف کېږي له عواید غیر څخه عبارت دي.

دغه عواید د هغو عوایدو له لړ څخه دي چې مخکې د خدمتي اجرا او یا تولیدي عرضې لپاره په پیشکي ډول اخستل کېږي. که څه هم شرکت د ورته تعهداتو د تر سره کیدلو لپاره په راتلونکي وخت کې د نغدي تادیې مکلفیت لري، خو د شیانو تهیه او یا د تعهد شویو خدماتو عرضه ممکن په راتلونکې کې نغدي مبالغ ایجاب کړي چې په مقابل کې یې شرکت ته هیڅ ډول نغدي جریان صورت نه نیسي. په ورته حالاتو کې باید ورته ستر مبالغ په بیلانس شیت کې پیش بینی شي.

ځینې وخت په بیلانس شیت کې د ټولو سیالو قرضونو په نامه یو بل قلم درج کېږي، چې معمولاً په مستقیمه توګه د شرکت د تادیې مکلفیت په ډاګه کوي.

ب- اوږد مهاله دیون یا Old-standing liabilities: لکه مخکې چې هم ورنه یادونه وشوه د ورته قرضونو د مجراینې نیت په تر یوه کال یا یوې مالي دورې پورې نه رسیږي. دغه ډول دیون یا liabilities د سیالی شتمني له درکه نه ورکول کېږي، بلکې د نورو شتمنیو له درکه تضمین کېږي. د یوه شرکت د بیلانس په پاڼه کې د قرضونو د بېلابېلو ډولونو راپور ورکول کېږي خو تر ټولو مهم او معمول هغه یې په لاندې ډول دي:

د تادیې وړ نوټونه

چې متنوع رسمي او تحریري قرضوي اسناد په بر کې نیسي.

د قرضي اسناد

له یو ډول تادیه کیدونکي عام نوټ څخه عبارت دی چې د موافقتنامې د عقد له مخې زیات رسمیت او اعتبار لري.

شرکتونه په خپل بیلانس شیت کې د اوږد مهاله قرضونو په توګه د یو لړ نورو اقلامو راپور هم ورکوي چې د کارمندانو د تقاعد له حقوقو او د روغتیا د بیمې په توګه ټول امتیازات چې د متقاعدو کارکوونکو لپاره د خدمت په ډول تر سره کېږي، په بر کې نیسي.

د شرکت د مالکینو ملکیت

دغه قلم د شرکت په شتمنی کې د شرکت د مالکینو د سرمایه گذاري پولي ارزښت روښانه کوي چې په مجموعي توګه د شرکت د مالکینو سرمایه گذاري او هغوی ته نا توزیع شوي مفاد احتوا کوي. دغه مبالغه ضمناً د شرکت په شتمني باندې د شرکت د مالکینو د ادعا څرګندونه هم کوي. کله کله دغه مبالغه د شرکت د شتمنیو د باقی مانده ارزښت په نامه هم یادېږي، ځکه کومه دارايي چې د شرکت د دینونو یا له تصفیې وروسته باقی پاته کېږي د شرکت په مالکینو پورې تعلق نیسي. دغه قلم د بیلانس د شنونکو لپاره اقلام خورا اهمیت لري، ځکه له یوه لوري د شرکت د اجراتو په وړاندې د شرکت د مالکینو د مسؤلیت او ژمنې یا تعهد څرګندونه کوي او له بله پلوه هر شرکت مکلفیت لري تر څو د یوې مالي دورې لپاره د شرکت د ټولو مالي حسابونو د صورت تر څنګ د شرکت د مالکینو د ملکیت د تغیراتو راپور ورکړي. په سهامی شرکتونو کې د حساب دغه صورت د ونډه والو د ملکیت او نا توزیع شوي مفاد په نامه هم یادېږي. په ورته شرکتونو کې د ونډه والو ملکیت له دوو برخو څخه تشکیل شوی وي چې هر یو یې د سرمایې له ونډې او ناتوزیع شوي مفاد څخه عبارت دي.

د سرمایې ونډه د اسهامو له سرمایې یا Capital stock څخه عبارت دی. په دا ډول شرکتونو کې ملکیت د شرکت د اسهامو یا ونډو د مستقیم پیر له درکه تثبیت کېږي.

معمولاً ستر سهامی شرکتونه د ونډو دوه ډوله اسناد نشر کوي:

۱. امتیازي اسهام: د ونډو دغه ډول اسناد د شرکت د مالکینو لپاره د زیاتو امتیازاتو لرونکي وي، لکه د شرکت په مفاد کې لږنې امتیازات یا د deident لور نرخ او داسې نور.

۲- عادي اسهام (۲): د ورته ونډو لرونکي اشخاص د شرکت په مفاد کې وروستی حق لري، په دې معنا چې د شرکت مفاد په لومړي سر کې امتیازي ونډه والو ته توزیع کېږي او کومه برخه چې له هغوی څخه پاتې شي، په عادي ونډه والو باندې وېشل کېږي، خو د شرکت د چارو په برخه کې امتیازي او عادي ونډه وال یا Share Holders د یو ډول حقوقو ادعا کولای شي.

نا وېشل شوی مفاد

د شرکت په اختتامیه بیلانس کې د نا وېشل شوي مفاد په توګه وړاندې شوی رقم له هغه مفاد څخه عبارت دی چې په متمادي ډول له څو کلونو راهیسې ثابت پاتې وي او د شرکت په مالکینو باندې نه وي وېشل شوی.

د ورته قلم په اړه راپور ورکول د شرکت د داخلي تصمیم نیونکو لپاره خورا اهمیت لري، ځکه

دا مبالغ د دې څرگندونه کوي چې شرکت تر کومه بريده وړتيا لري، تر څو د شرکت گټور فعاليتونه او نمويي چارې تمويل کړي.

د بيلانس د اقلامو قيمت گذاري

د بيلانس د اقلامو او د هغوی د تصنيف د طرز په هکله معلومات لرل لومړنی مهم قدم دی چې تصميم نيونکو ته ځواک ورکوي تر څو د يوه شرکت د بيلانس د شننې په برخه کې له ورته محاسبوي معلوماتو څخه استفاده وکړي.

په ورته بهير کې دوهم مهم قدم د اقلامو له ارزښت گذاري او هغه ادراک څخه عبارت دی چې د دغو اقلامو په مقابل کې د ليکل شويو مبالغو مفهوم په ډاگه کوي. د يوه شرکت د بيلانس د اقلامو د قيمت گذاري او ټولو محاسباتو لپاره بيلابيل ميتودونه شتون لري چې په لاندې توگه تشریح کيږي:

۱. اصلي قيمت يا **Basic Price** (۱): د دغه ميتود په اساس شتمني او ديون د هغوی د اصلي قيمت له مخې يعنې د دارايي د تشکيل يا د پورونو د اخيستلو د وخت په حساب قيمت گذاري کيږي. هغه اقلام چې د دغه ميتود په اساس قيمت گذاري کيږي له: ځمکې څخه عبارت دی. که څه هم دغه ميتود د بيلانس د اقلامو د قيمت گذاري له غوره ميتودونو څخه شمېرل کيږي، خو بيا هم د شرکت د قرضونو او ونډه والو د زياتو اقلامو د قيمت گذاري لپاره ښه ميتود نه شميرل کيږي. د مثال په توگه که چيرته شرکت د گدام د شيانو يا امتعې د اخيستلو په وخت کې هغه په بيلانس کې د هغې له اصلي قيمت سره درج کړي او بيا وروسته د يو لړ عواملو له کبله د هغې امتعې قيمت دومره نزول وکړي چې شرکت يې په تمام شد قيمت سره و پلوري، په دې صورت کې استفاده کوونکي د بيلانس د ارقامو په اړه معلومات نشي ترلاسه کولای تر څو په راتلونکې کې له امتعې سره په تړاو د شرکت نغدي جريانات تثبيت کړای شي. په همدې اساس يو لړ نور ميتودونه ايجاد شوي دي چې په مرسته يې دبيلانس او گدام نور اقلام قيمت گذاري کيدی شي.

۲. اصلي ارزښت يا **Original Value**: د دغه ميتود په مرسته هغه شتمني يا دارايي قيمت گذاري کيدی شي چې په شرکت کې يې د زيات وخت لپاره خدمت کړی وي او شرکت ته يې فايده ور اړولې وي. د دغه ميتود په مرسته په بيلا بيلو پړاوونو يا دورو کې د دارايي استهلاك د مخارجو په توگه معامله کيږي او باقي مانده قيمت چې د (۲) دفترتي قيمت په نامه ياديږي، په بيلانس شپېت کې راپور ورکول کيږي. د ورته شتمني د استهلاك مخارج د (Allocated cost) په نامه ياديږي او د دارايي باقيمانده قيمت د (unallocated cost) يا ناوېشل شوي مصرف په نامه ياديږي چې په راتلونکو مالي پړاوونو کې د مخارجو په توگه توزيع کيږي. له دغه ميتود څخه په

استفادې سره د عماراتو، مشينزي او تجهيزاتو او غير محسوسې شتمني يا intangible asset په خیر شتمني چې د شرکت په توليدي فعاليتونو کې ترې استفاده شوې وي، قيمت گذاري کيږي. دغه میتود له پخواني هغه سره کوم ځانگړی توپير نلري، يوازې په دې میتود کې د دارايي اصلي قيمت سره توپير لري.

۳. د بازار قيمت يا Market Value: د دغه میتود په اساس هغه شتمني يا دارايي قيمت گذاري کيږي چې شرکت يې په نږدې راتلونکې کې د پلور نيت يا قصد لري. د بازار قيمت د شتمني له هغه قيمت څخه عبارت دی چې په واسطه يې په بازار يا مارکيټ کې د ورته دارايي پېرودل او پلورل ترسره شي. د ديونو يا liabilities لپاره د بازار قيمت له هغه قيمت څخه عبارت دی چې ياد شوي ديون په هماغه قيمت د پرداخت يا ورکولو وړ وي. د سرمايه گذاري بېلابېل ډولونه د دغه میتود په مرسته قيمت گذاري کيدی شي.

۴. نغدي خالص ارزښت يا Net Cash Value (۲): ځينې شتمني يا دارايي په نغدي خالص ارزښت سره ارزښت گذاري کيږي. د بيلانس له عمده اقلامو څخه يو قلم چې د دغه میتود په واسطه ارزښت گذاري کيږي له قابل حصول حسابونو يا طلباتو څخه عبارت دی. د شرکت په بيلانس کې د قرضونو هغه مبالغ چې په مشتريانو باندې دي ځينې يې د مشکوکو او غير قابل حصول طلباتو په توگه درج کيږي. له همدې کبله دغه میتود د خالص نغدي ارزښت د میتود په نامه ياديږي.

۵. فعلي ارزښت يا Present Value (۳): د شرکت زياتره پريکړې د فعلي ارزښتونو او راتلونکو نغدي پيسو د تر لاسه کولو په اساس صورت نيسي. لکه څنگه چې پوهيږو فعلي ارزښت يا Present Value هغه نغدي جريانات دي چې د زمان او مبلغ له نظره سره متفاوت دي، او د تصميم نيونې په برخه کې خورا اهميت لري.

په شتمني بر سيره د ديونو ځينې اقلام هم د ورته میتود په واسطه قيمت گذاري کيږي، د مثال په توگه نا تاديه شوې کرايه او د شرکت د کارمندانو حقوق.

د گدام د زيرمو يا ذخيرو قيمت گذاري (۱)

لکه په اصلي میتود کې چې ورنه يادونه وشوه، دغه طريقه د بيلانس د اقلامو د قيمت گذاري لپاره غوره طريقه گڼل کيږي. د گدام ذخير د دغه میتود په واسطه نه قيمت گذاري کيږي، ځکه د امتعې د اخيستلو قيمت چې د يوې مالي دورې په اوږدو کې صورت نيسي، متفاوت وي او د مالي دور په اخر کې د دې تثبيت چې کوم اقلام پلورل شوي دي او کوم اقلام په کوم قيمت سره په گدام کې پاتې دي، ستونزمن او حتی ناشونی کار دی. نو په دې اساس په اخر کې په گدام کې د

موجوده شيانو يا stock د قيمت گذاري په موخه له لاندې میتود څخه استفاده کېږي. د قيمت د د قيق تشخيص میتود، د وسطي قيمت میتود، د FIFO میتود، د LIFO میتود. د يادو شويو میتودونو له ډلې څخه يو يې د شرکت د فعاليت دخصوصيت او مالي تاثيراتو له مخې انتخابېږي.

د ورته څلورو میتودونو د توضیح په موخه لاندې مثال په نظر کې نیسو. د يوې میاشتي په ترڅ کې د شرکت د گدام د لومړنې او اخري موجودي يا stock اوخریداریو معلومات په لاندې ډول دي

معلومات په وروسته صفحه کې دي.

June 1 inventoy (د گدام ذخایر) 50 Unit1 = 50Af
June 6 purchase (خریداری) 50 Unit1.1 = 55Af
June 23 purchase (خریداری) 150 Unit1.1 = 180Af
June 20 purchase (خریداری) 100 Unit1.30 = 130Af
June 25 purchase (خریداری) 150 Unit1.40 = 210Af
Goods available for sale (د پلور لپاره آماده ذخایر) = 500
Sales (پلورنې) = 280
On hand 30 (اخي موجودي) = 220

لکه چې لیدل کېږي په گدام کې مجموعاً 500 واحدہ شيان د پلور لپاره موجود دي چې مجموعي قيمت يې (625Af) دی، اوس نو ستونزه د گدام د اخري موجودي د قيمت گذاري په بر خه کې ده، په دې معنا چې (625Af) افغانۍ بايد د 280 واحدہ پلورل شوي امتعې او په گدام کې د 220 واحدہ پاتې شوې امتعې تر منځ و وېشل شي. د پورتنۍ ستونزې د حل په موخه د پورتنیو ذکر شويو څلورو وارو فورمولونو له ډلې څخه يو يې پکار اچوو.

۱.۱ د امتعې د دقيق قيمت د تشخيص میتود:

که چیرته په دقيقه توگه و پوهیږو چې په گدام کې اخيرې موجودي له کومو خریداریو څخه تشکیل شوبده؟. د مثال په توگه فرض کړئ د جون د میاشتي په 30 نیټه د گدام اخيري موجودي د جون د میاشتي د لمړۍ نیټې د امتعې له خریداري شوې امتعې څخه تشکیل شويده، 50 واحدہ پیرل شوي امتعه د جون په 13 مه نیټه (له 150 واحدونو څخه صرف 100 واحدہ) او 70 واحدہ امتعه د جون د میاشتي به 25 مه نیټه اخیستل شوي، د دقيق تشخيص له میتود څخه په استفادې

سره د گدام اخيري موجودي په لاندې توگه قيمت گذاري کيږي.

$$50 \text{ Unit} \times 1.00 \text{ 50Af}$$

$$100 \text{ Unit} \times 1.02 \text{ 120Af}$$

$$70 \text{ Unit} \times 1.40 \text{ 98 Af}$$

$$220 \text{ Unit} \times 625 \text{ 268Af}$$

stock625 اخيري موجودي يا

د خرڅلاو وړ امتعه 357

له ورته ميتود څخه د موټر، درندو تجهيزاتو او هنري کارونو په څير د لوړ ارزښته دارايي د اقلامو په برخه کې هم استفاده کيږي. زياتره شرکتونه د ځينو مهمو نيمگړتياو له کبله له ورته ميتود څخه استفاد ه نه کوي. دغه نيمگړتياوې يا نواقص په لاندې ډول دي.

۱- په زياتره مواردو کې د منفردو اقلامو د خريداري او فروشاتو تعقيب ستونزمنه او نا شونې ده.

۲- سره ورته يا مشابه اقلام چې په متغيرو قيمتونو سره اخستل کيږي او په تيت او پرک ډول پلورل کيږي ، د شرکت د پلور عوايد تر تاثير لاندې راوړي او د شرکت مفاد په زيات يا کم ډول تثبيت کوي.

۲. د وسطي قيمت ميتود:

په دې ميتود کې د گدام اخري موجودي يا stock له اوسط يا منځني قيمت سره قيمت گذاري کيږي ، په داسې ډول چې خرڅلاو ته د اماده امتعې مجموعي قيمت د هغې په مجموعه باندې وېشل کيږي چې په پايله کې يې د خرڅلاو د يوه واحد قيمت تر لاسه کيږي . دغه پروسه په لاندې ډول توضيح کيږي.

$$\frac{625}{500unit} = 1.25Af$$

$$unit \times 1.25 = 275Af \text{ د گدام اخري موجودي } 625220 = \text{خرڅلاو ته دا ماده امتعې قيمت}$$

$$275Af = \text{د جون په نيټه اخري موجودي } 30$$

$$350Af = \text{د پلورل شوې امتعې مصارف (قيمت)}$$

له دغه ميتود څخه په استفادې سره د گدام د اخري موجودي په قيمت گذاري کې د قيمتونو د زياتوالي يا لږوالي اثرات کميږي خو لدې سره سره په دغه ميتود باندې يو لږ نيوکې کيږي . څرنگه چې ځينې خلک عقیده لري چې د پلور مفاد بايد په اخري قيمت سره قيمت گذاري شي

او راتلونکې پریکړې هم د وروستیو قیمتونو له مخې کیږي.

۳. د (FIFO (first in- first out method میتود

د دې میتود له مخې په وروستیو پړاو کې اخیستل شوې امتعه په لومړي پړاو کې پلورل کیږي چې په دې توګه په گډام کې اخري موجودي له هغې امتعې څخه تشکیل شوې وي چې په رومبۍ مرحله کې پېرل شوي وي. د دې میتود له مخې په گډام کې اخري موجوده امتعه د فزیکي جریان په اساس نه، بلکې د خریداري د اخري قیمت په اساس قیمت گذاري کیږي. د ورته میتود ترتیب په لاندې ډول دی:

$$150 \text{ unit} \times 1.40 = 210Af$$

$$70 \text{ unit} \times 1.30 = 91 Af$$

$$220 \text{ unit} = 301 \text{ اخري موجودي}$$

$$625 = \text{خرڅلاو ته د اماده اقلامو مجموعي قیمت}$$

$$301 = \text{اخري موجودي}$$

$$324 = \text{پلورل شوې امتعه}$$

لکه چې لیدل کیږي په دې میتود کې پلورل شوې امتعه پر نازلترینو قیمتونو یعنی هغه قیمت چې په لومړۍ مرحله کې ور باندې پېرل شوې وي، ارزښت گذاري کیږي. که چېرته د قیمتونو زیاتوالی دوامداره او متداوله بڼه ولري، د ورته میتود د استعمال په صورت کې شرکت تر ټولو لوړ خالص مفاد تر لاسه کوي. ځکه د پلورل شوې امتعې قیمت د پېر قیمت ته نژدې شوی دی او شرکت د قیمتونو له لوړوالي سره د امتعې پلور ته زیاتوالی ورکوي.

۴. میتود (LIFO (Last in- frist out method

د دغه میتود له مخې داسې فرض کیږي چې په لومړي پړاو کې اخیستل شوي امتعه دې په لومړۍ مرحله کې و پلورل شي چې په دې توګه د اګدام اخري موجودي له هغې امتعې څخه تشکیلېږي چې تر ټولو وروسته اخیستل شوې وي. د عملي انعکاس طرز یې په لاندې ډول دی:

$$50 \text{ units} \times 1.00 \text{ Jun } 1 \text{ } 50Af$$

$$50 \text{ units} \times 1.20 \text{ Jun } 6 \text{ } 55Af$$

$$120 \text{ units} \times 1.20 \text{ Jun } 13 \text{ } 144Af$$

$$220 \text{ units } 249Af$$

$$Af \text{ خرڅلاو ته د اماده امتعې قیمت } 625$$

Af اخري موجودي 249

376Af د پلورل شوې امتعې قيمت

له دغه ميتود څخه د استفادې په ترڅ کې د زياتره شرکتونو د امتعې حقيقي خروج د هغې له فزيکي شکل سره مطابقت نه کوي. ځکه پلورل شوې امتعه د هغې امتعې په قيمت، قيمت گذاري کېږي چې په اخري مراحلو کې اخستل شوي وي، او د گدام اخيري موجودي د هغې امتعې په قيمت، قيمت گذاري کېږي چې په لمړۍ مرحله کې خريداري شوی وي.

د دویم څپرکي لندیز

۱- د دارايي (شتمنی) تعریف: داراي د سرمايي له هغې برخې څخه عبارت ده چې د مالک يا څښتن له لوري د تشبث يا سوداگري په موخه پکار اچول شوې وي، لکه سياله دارايي، ثابته دارايي او نا مشهوره دارايي.

۲- سياله دارايي: دا له هغې دارايي څخه عبارت ده چې د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې نه پاتې کيږي بلکې په لنډه موده کې په نغدو پيسو باندې د بدليدلو وړتيا لري لکه نغدي پيسې او د هغوی معادل، د پلور وړ گران بيه اسناد، تر لاسه کيدونکي حسابونه، پيش پرداخت شوي مخارج او داسې نور.

۳- ثابته دارايي: دا له هغې پانگې اچونې يا سرمايه گذاري څخه عبارت ده چې د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې خدمت کوي او شرکت يې په نږدې راتلونکي کې د څرخلاو نيت يا قصد نلري. لکه: ځمکه، عمارت، مشينري او تجهيزات، غير محسوسه دارايي (حق الاختراع، د چاپ حق، تجارتي نوم، ځانگړي امتيازات، لايسنس او جواز نامه).

۴- ديون يا liabilities: د شرکت له هغو تعهداتو يا ژمنو څخه عبارت ده چې بايد په راتلونکي کې بيرته ورکړل شي لکه سيال قرضونه، اوږد مهاله قرضونه، د قرضې اسناد اوداسې نور.

۵- د شرکت د مالکينو مالکيت: دغه قلم د شرکت په دارايي کې د مالکينو د سرمايه گذاري د پولي ارزښت شونډه کوي چې په مجموعي توگه د شرکت شتمني او نا وېشل شوی مفاد په بر کې نيسي. لکه: امتيازي ونډې يا اسهام، عادي اسهام او نا وېشل شوی مفاد.

۶- قيمت گذاري: د اقلامو له ارزښت گذاري او د دغو اقلامو په مقابل کې د ليکل شويو مبالغو د مفهوم له درک څخه عبارت دی.

۷- د قيمت گذاري ميتودونه: دغه ميتودونه د د قيق قيمت د تشخيص له ميتود، وسطي قيمت له ميتود، Fifo ميتود او LIFO ميتودونو څخه عبارت دي.

د دویم څپرکي پوښتنې

- ۱- دارايي (شتمني) تعريف كړئ؟
- ۲- د دارايي د ډولونو نومونه واخلي؟
- ۳- سياله دارايي يا Current Assets څه شی دی؟
- ۴- ثابته دارايي يا Fixed Assets څه شی دی؟ له مثال سره يې واضح كړئ؟
- ۵- د نامشهودې دارايي يا غير محسوسې يا نا مرئې دارايي په هكله معلومات وركړئ؟
- ۶- پورونه يا Liabilities څه شی دي؟
- ۷- قصير المدت پورونه يا لنډ مهاله قرضونه څه شی دي؟
- ۸- طويل المدت پورونه يا اوږد مهاله قرضونه له مثال سره واضح كړئ؟
- ۹- قيمت گذاري تعريف كړئ؟
- ۱۰- د قيمت گذاري د ميتودونو نومونه واخلي؟

د بيلانس د تحليل اړتيا او تخنيکونه

ټوليزه موخه:

د بيلانس تحليل او تخنيکونه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکې په پای کې له محصلينو نه تمه کېږي چې:

- د بيلانس د شننې يا تحليل اړتيا و پيژني.
- د بيلانس د تحليل ميتودونه و پيژني.
- د بيلانس افقي تحليل توضيح کړای شي.
- د بيلانس عمودي تحليل توضيح کړای شي.
- سريع نسبت توضيح کړای شي.
- د حساب د صورت يا statement د تصنيف کټگوري و پيژني.

د بيلانس د تحليل يا شننې اړتيا

لکه څنگه چې د بيلانس زياتره استفاده کوونکي او علاقمندان د يوه شرکت د راتلونکي مالي وضعې د بدلون په برخه کې د معلوماتو په اړه زياته دلچسپي لري. د مثال په توگه د شرکت ونډه وال يا Share Holders او اشتراک کوونکي علاقه لري ترڅو د شرکت د مفاد او د همدغه مفاد د توزيع څرنگوالي په هکله و پوهيږي. کريدیت ورکونکي د لنډ مهال او اوږد مهال له پلوه د شرکت د ورکړې يا پرداخت د وړتيا ارزونه او مطالعه کوي. همدا شان د شرکت مديران او رهبري هيئت

په راتلونکي کې د شرکت د تمویل د توسعې علاقمندي لري. په بیلانس کې درج شوي معلومات او د بیلانس د تحلیل له میتودونو څخه په استفادې سره د دې امکان تر لاسه کېږي تر څو ټول علاقمندان د شرکت د روان او راتلونکي مالي وضعیت په اړه معلومات تر لاسه کړي او په شرکت کې د پانګې اچونې، شرکت ته د قرض ورکولو او نورو راتلونکو پلانونو په اړه غور او فکر وکړي.

د بیلانس د تحلیل تخنیکونه

که چېرته د بیلانس ارقام په غور او دقت سره مطالعه هم شي، بیا هم د شننې لپاره جوتې پایلې نشي تر لاسه کیدی. د غوره تحلیلي پایلو د تر لاسه کولو په موخه په کار دي چې دغه ارقام د بیلانس له ټولو ارقامو او د شرکت د بیلابیلو مالي ادوارو له ارقامو او یا د سیالو یا رقیبو شرکتونو د بیلانس له ارقامو سره مقایسه شي. د بیلانس د تحلیل لپاره بیلابیل میتودونه جوړ شوي دي چې لاندې هغه یې تر ډیره حده د استفادې وړ دي.

a - افقي تحلیل د پولې او فیصدي تغیراتو مقایسه:

(Dollar and percentage change) (Horizontal analysis)

b- ترند تحلیل (Trend Analysis):

c- عمودي تحلیل یا د معمولي سائز تحلیل (Common size or vertical Analysis):

d- د نسبتونو تحلیل (Ratio Analysis):

A - افقي تحلیل: په افقي تحلیل کې د بیلانس ارقام د دوو مالي دورو لپاره مقایسه کېږي. د بیلانس د ارقامو په دې شننه کې تیر مالي کال له فعلي کال سره د فیصدي او پولې تغیر په اساس مقایسه کېږي. د فیصدي تغیر د سنجش یا ارزونې لپاره له لاندې فورمول څخه استفاده کېږي.

$$\text{د فیصدي تغیر} = \frac{100 \times \text{په مبلغ کې تغیر}}{\text{د اساس د کال مبلغ}}$$

د اساس کال معمولاً له هغه کال څخه ټاکل کېږي چې تحلیل ترې پیلېږي. فرضاً که چېرته د یوه شرکت سیاله دارايي یا current asset له 2000 میلادي کال څخه تر 2001 کال پورې 649 میلیونه زیاتوالی کړی وي یعني له (3,034 میلیون افغانیو څخه 3683 میلیونه افغانیو) ته لوړه شوې وي، په دې صورت کې:

$$2.9\% = \frac{649m}{3.034} \times 100 = \text{د سیالې دارايي د فیصدي تغیر}$$

او یا د Hershey Food له بیلانس څخه استفاده:

$$د سيالې دارايي د فيصدي تغير = \frac{970}{16470} \times 100 = 5.9 = 6\%$$

په همدې ترتيب کولای شو د بيلانس مختلف اقلام يو تر بله مقايسه کړو او د سيالې دارايي د فيصدي تغير او په هغې کې مبلغ تحليل کړو.

B - ترند تحليل: دغه تحليل يا شننه له افقي تحليل يا شننې سره ورته والی لري . توپير يې يوازي په دې کې دی چې په دې تحليل کې د متمددي مالي پړاوونو لپاره د يوه اساسي کال په مدنظر نيولو سره د بيلانس د اقلامو شننه يا تحليل صورت نيسي.

مثال:

د اتو کلونو په اوږدو کې ديوه شرکت current asset يا روانه دارايي او current liabilities يا سيال ديون په لاندې ډول راکړل شويدي، په دې موده کې د نوموړي شرکت سياليت تحليل کړئ.

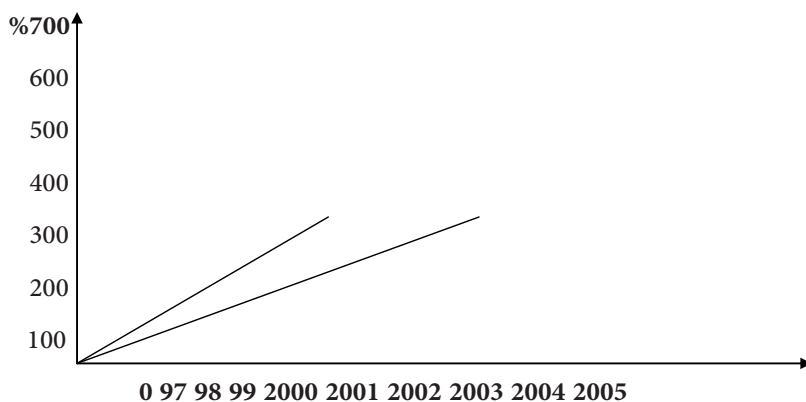
2004 03 02 01 00 99 98 97 کلونه:

سياله دارايي ۱۸,۱۰۹ ۱۶۷۷۵ ۱۰,۸۶۶ ۷۱۹۱ ۴,۰۰۰ ۳۲۷۱ ۳۵۹۹ ۲۸۷۶

سياله دارايي ۱۳۱۳ ۷۸۹ ۸۶۷ ۴۶۲ ۲۱۳ ۱۳۱ ۴۵۵ ۳۳۳

دارايي په % ۶۳۰ %۵۱۳ ۳۷۸ ۲۵۰ ۹۱۳ ۱۱۴ ۱۲۵ ۱۰۰ %

ديون يا liabilities په % ۳۹ %۲۳۷ ۲۶۰ ۱۳۹ ۶۴ ۳۹ ۱۳۷ ۱۰۰ %

لکه څنگه چې ليدل کيږي شرکت تر 98 ميلادي کال پوري نه دی توانيدلی چې خپل سيال ديون يا liabilities د خپلې سيالي دارايي له درکه جبران کړي، خو په اوږده مهال کې د شرکت سياليت مخ په بنه کيدو شوی دی او په وروستيو کلونو کې سره له دې چې خپل ديون يا liabilities يې

تکافو کړیدي ، د خپلې سیالې دارايۍ ځینې مقادیر یې د نورو مقاصدو لپاره هم په شرکت کې استعمال کړي یا یې په کار گمارلي دي.

c - د معمولي ساييز تحليل يا عمودي تحليل: په دې تحليل کې اقلام په فيصدي او مبلغ سره داسې ښودل کيږي چې هر قلم د فيصدي په شکل د اقلامو د فيصدي د مجموعې له مخې چې دغه قلم ورپورې اړه لري، ښودل کيږي. د مثال په توگه په مجموع کې د سيالې دارايي فيصدي. لکه څنگه چې د بيلانس په عمودي تحليل کې وليدل شول، سياله دارايي له غير سيالې دارايي سره مقايسه شوېده چې د 2004 کال په سياله دارايي کې د ملاحظې وړ تغيرات تر سترگو کيږي. د مثال په توگه د شيانو له ذخيرو سره په تړاو په قابل حصول حسابونو کې د پام وړ زياتوالی ليدل کيږي چې د شرکت له مشتريانو څخه د قابل حصول حسابونو د حصول په برخه کې د شرکت عدم توانايي په ډاگه کوي.

Hershey food comparative

Balance sheet , Dec/31/2003 and 2004

Dollars in thousands

د هرشي فورډ مقاييسوي بيلانسو بيلانس شپټ يا د بيلانس پاڼه

31 دسمبر کال 2003 و 2004

ارقام په زرو امريکا يي ډالرو

3002	4002_	Assets يا دارايي:
		Current assets سياله دارايي
		cash ← 48.9 Af1150 Af12000 Af2350
		Accounts receivable قابل حصول حسابونه يا (طلبات) 40000 6000 2000 50.0%
		Inventories د موادو يا(امتعي) ذخاير 10000 8000 2000 20.0%
		Prepaid exp مخکې پرداخت شوي مخارج 120 300 180 150%
مبلغ به فيصد		

				Total current Assets
%5.9	970	15500	16470	د سيالي دارايي مجموعه:
				<u>Property and Equipment</u>
%0	0	4000Af	4000Af	ملکیت ونه، دستگاه او تجهیزات: Land ځمکه
				Buildings Equity عمارات
%28.0	3500	12000	8500	او تجهیزات
%8.7	2350	31500	28970	Total Assets د دارايي مجموعه

Equity

د ونډه والو ديون او ملکیت

Current liabilities

Accounts Payable

%45.0	1800Af	5800Af	4000Af	د تاديې وړ حسابونه
%20	200	1200	1000	د تاديې وړ Total current liabilities:
%40	2000	7000	5000	د سيالو ديونو مجموعه
%6.3	900	75000	8000	طويل المدت يا اوږد مهاله ديون
%11.5	1500	14500	13000	د ديونو يا liabilities مجموعه
%0	0	8000	8000	د ونډه والو يا سهامدارانو مالکیت
%0	0	1000	1000	اضافي سرمايه گذاري
%0	0	9000	9000	د تادياتو مجموعه
14.8%	1.030%	8000	6970	نا توزیع شوي مفاد
6.4%	1.030	17000	15970	د ونډه والو د مالکیت مجموعه
8.7%	2530	31500	28970	د ونډه والو د ديونو او مالکیت مجموعه

Hershey Food comparative Balance

common size Dis 31/2003 and 2004

په معمولي مقاييسوي توگه د هر شي فورډ بيلانس شپټ
۳۱ ډسمبر ۲۰۰۳ او ۲۰۰۴

2004	2003	2004	2003	دارايي
%3.8	%8.1	1200Af	Af2350	نغده سياله دارايي
%19.0	%13.8	6000	4000	قابل حصول حسابات
%25.4	%34.5	8000	1000	د موادو ذخاير
%1.0	%0.4	300	120	مخکې پرداخت شوي مخارج
%49.2	%56.9	15500	16470	د سيالي دارايي مجموعه
%12.7	%13.8	400	4000	ملکيتونه، دستگاه او تجهيزات خُمکه
%38.1	%29.3	12000	8500	عمارات او تجهيزات
		1600	12500	د ملکيتونو او تجهيزاتو مجموعه
%100	%100	31500	28970	د دارايو مجموعه
%18.4	%13.8	5800	4000	د ونډه والو ديون او ملکيت سيال ديون: د تاديبې وړ حسابات
3.8	3.45	1200	1000	د تاديبې وړ نوټونه
22.2	17.3	7000	5000	د سيالو قرضونو مجموعه
23.8	27.6	7500	8000	طويل المدت يا اوږد مهاله ديون
%46.0	%44.9	14500	13000	د ديونو مجموعه
%25.4	%27.6	8000	8000	د ونډه والو يا سهم دارانو ملکيت
3.2	3.5	1000	1000	د ونډو اسناد يا اسناد سهم
28.6	31.1	9000	9000	اضافي سرمايه گذارياني
25.4	24.0	8000	6970	نا توزيع شوی مفاد
54.0	55.1	17000	15970	د ونډه والو مجموعه
%100	%100	31500	28970Af	د ونډه والو د ديونو او ملکيت مجموعه

د نسبتونو تحلیل

د نسبتونو شننه یا تحلیل په بیلانس شیت کې د درج شویو اقلامو او د شرکت د ټولو حسابونو د صورت یا statement تر منځ د اړیکې د ایجاد لپاره خورا مهمه طریقه گنل کیږي. د نسبتونو تحلیل هغه مشخصات دي چې له مور سره د یوه شرکت د مالي وضعې او فعالیتونو په تحلیل کې مرسته کوي او په واسطه یې کولای شو د یوه شرکت د تیرو کلونو نتایج له جاري کال یا په ورته سکتور کې د ټولو شرکتونو د پایلو له اوسط سره مقایسه کړو.

د نسبتونو له تحلیل څخه یوازې د بیلانس په پاڼه کې استفاده کولای شو، خو دیوه شرکت د حساب له ټولو صورتونو څخه د استفادې په صورت کې کولای شو د شرکت دمالي وضعې غوره او مناسب تحلیل ترلاسه کړو.

د نسبتونو د تحلیل دغه اړیکې په لاندې گتگوریو وېشل شوې دي.

۱- د یوه شرکت د سیالیت تحلیل: لکه څنګه چې پوهیږو سیالیت د اخیستل شویو پورونو په مقابل کې د یو شرکت د پرداخت له وړتیا څخه عبارت دي، د لنډ مهاله پورونو د پرې کېدلو د وخت د رسیدلو پېښه د یوه شرکت له زیات سیالیت سره اړیکه لري او د شرکت د سیالیت د ځواک گواهي ورکوي. په یوه شرکت کې عدم سیالیت نه یوازې دا چې په خپل وخت د پورونو د پرې کېدلو د لږې وړتیا شاهدي ورکوي، بلکې په یوه شرکت کې د پرداخت یا پرې کېدلو عدم توانايي د دې لامل هم ګرځي چې شرکت په خورا کم قیمت سره د شرکت د دارايي په پلورلو مجبور شي او یا د لور سود یا ربحي په مقابل کې د قرضو په تر لاسه کولو مجبور شي.

د یوه شرکت د سیالیت د تحلیل لپاره په بیلانس شیت کې درې ډوله مشخصات شتون لري چې په دې بحث کې ورباندې رڼا اچوو.

الف-دوراني سرمایه Working capital: د یوه شرکت دوراني سرمایه د هماغه شرکت د سیالې دارايي او سیالو دیونو تر منځ له توپیر څخه عبارت ده. په دې معنا چې د شرکت له سیالې دارايي څخه د سیالو پورونو په پرې کولو کې استفاده کیږي، نو په هره اندازه چې د یوه شرکت سیاله دارايي زیاته وي په همغې اندازه یې سیالیت هم زیات وي. لکه څنګه چې د Hershey food له بیلانس شیت څخه تر لاسه کیږي، په 2003 کال کې د دغه شرکت دسیالې دارايي مجموعه 16470 میلیونه افغانۍ او سیال پورونه یې 500Af وو، همدا شان په 2004 کال کې د سیالو پورونو او دارايي مقایسه د شرکت د بشپړ سیالیت شونده کوي.

ب- جاري نسبت Current Ratio: دغه نسبت د دوراني سرمایې د نسبت په نامه هم یادېږي او دلاندې فورمول په واسطه تر لاسه کیږي.

سیاله دارایی

$$\frac{\text{سیال دیون یا پورونه}}{\text{جاری نسبت}} =$$

په دې نسبت کې قابل حصول حسابونه او د گدام ذخایر شامل دي او تصور کېږي چې شرکت د فعالیت په خپله دوره کې په نورماله توګه د گدام د ذخایرود پلور وړتیا لري او د شرکت قابل حصول حسابونه هم په نورماله توګه او معین وخت له شرکت سره مواصلت کوي او شرکت ته دا ځواک ورکوي تر څو د لنډ مهاله پورونو د پرې کېدلو لپاره کافي نغدي پیسې په لاس کې ولري. په هره اندازه چې جاري نسبت ستر وي په هماغه اندازه د شرکت سیالیت هم زیات وي او په کومه اندازه چې د شرکت سیالیت کم وي په هماغه ډول د لنډ مهاله پورونو د پرې کېدلو کم ځواک لري. د Hershey food د فورمول لپاره جاري نسبت په لاندې ډول محاسبه کولای شو:

2004

2003

$$\frac{15500000}{7000000} = 2.21$$

$$\frac{16470000}{5000000} = 3.29$$

ج-سریع نسبت یا Quick Ratio: دغه نسبت د جاري نسبت په پرتله زیات دقیق دی، ځکه دغه نسبت یوازې په نغدو پیسو او هغو ټولو اقلامو باندې اتکا لري چې په نږدې راتلونکې کې په نغدو پیسو باندې بدلیدلای شي. لکه د دولتي قرضې اسناد یا securities او قابل حصول حسابونه. په دې نسبت کې سریع دارایی د سیالي دارایی له مجموعې سره پرتله کېږي. په دغه نسبت کې د گدام ذخایر په نظر کې نه نیول کېږي، همدا شان مخکې ورکول شوي مخارج هم په دې نسبت کې نه شاملېږي. د سریع نسبت د سنجش یا ارزونې په موخه له لاندې فورمول څخه استفاده کېږي.

$$\text{Quick Ratio} = \frac{\text{Cash} + \text{Marketable securities} + \text{Receivables}}{\text{Current Liabilities}}$$

$$\frac{\text{نغدي پیسې} + \text{د دولتي قرضې د خرڅلاو وړ اوراق} + \text{طلبات}}{\text{د سیالو پورونو مجموعه}} = \text{سریع نسبت}$$

څنګه چې د Hershey Food په بیلانس کې د قرضې اسناد موجود نه دي، نو په دې اساس کولای شو سریع نسبت په لاندې توګه محاسبه کړو:

2004	2003	کسه
1200000	2350000	
6000000	4000000	قابل حصول حسابونه
7200000	6350000	د سيالې دارايۍ مجموعه
7000000	5000000	د سيالو پورونو مجموعه
1.03:1	1.27:1	سريع نسبت

معمولاً که چيرته د سريع نسبت نرخ 1:1 وي نو کافي بلل کيږي يعنې که چيرته په يوه دوره کې سريعه دارايې په يوځلې توگه سيال پورونه تر پوښښ لاندې راوړي نو ويل کيږي چې ورته وضعيت کفايت کوي، خو لکه څنگه چې ليدل کيږي د (Hershey foods) لپاره چټک نسبت له 1:1 څخه زيات دی.

څنگه چې په 2003 ميلادي کال کې 1.27:1 او په 2004 کې نسبت 1.03:1 دی، خو لدې سره سره تحليل کوونکی بايد د دارايي ارقام چې په واسطه يې هغه ترپوښښ لاندې راوځي، ارزياوې کړي. لکه څنگه چې د (Hershey foods) په بيلانس شپټ کې له 2003 کال څخه تر 2004 پورې د لنډ مهاله قرضونو په کچه کې زياتوالی ليدل کيږي، په داسې حال کې چې نغدي وجوه کموالی موندلی دی چې په نغدو کې دغه کموالی د طلباتو (قابل حصول طلباتو) د حجم دپراختيا له کبله دی، ضمناً د طلباتو له تحليل څخه پوښتنه را پيدا کيږي چې ولې يې په دومره لنډ وخت کې سرعت په دې کچه زياتوالی موندلی دی. په دې ترتيب دواړه مشخصات يعنې جاري نسبت او سريع نسبت نه يوازې دا چې د دارايۍ په واسطه د پورونو د پوشش د دفعاتو له نظره تحليل شي بلکې تحليل کوونکی بايد د دارايۍ د ارقامو اجزا هم مطالعه کړي. لکه څنگه چې مخکې يادونه وشوه، ديوه شرکت د ټولو حسابونو له صورت او د بيلانس له ارقامو سره د هغوی د تړاو له درک څخه په استفادې سره کولای شو د شرکت سياليت په ښه توگه تحليل کړو. د ورته مشخصاتو ځينې بيلگې په لاندې ډول دي:

۱. د طلباتو دوران يا Receivable Turn Over:

دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په يوه مالي دوره کې د يوه شرکت طلبات يا قابل حصول حسابونه څو ځله شرکت ته په نغدي توگه گرځي را گرځي. معمولاً دغه مشخصه له دوراني سرمايې سره په تړاو تر څيړنې او تحليل لاندې نيول کيږي. ځکه د طلباتو دوران او په نغدو پيسو باندې د

هغوی بدلون د شرکت د دوراني سرمايي د ايجاد او له هغې څخه د معقولې استفادې څرگندونه کوي. کولای شو دغه مشخصه دلاندې فورمول په واسطه روښانه کړو.

$$\text{Account Receivable Turnover} = \frac{\text{Sales } a \text{ account}}{\text{Average Account R } ceivable}$$

$$\frac{\text{قرضوی خرڅلاو}}{\text{د طلباتو وسطي بیلانس}} = \text{د طلباتو دوران}$$

د (Hershey Foods) له بیلانس څخه په استفادې سره د دغه شرکت لپاره د طلباتو دوران په لاندې ډول محاسبه کوو:

$$\frac{52000000}{5000000} = 10.4 \text{ مرتبه}$$

البته په دې مشخصه کې تصور کېږي چې په 2004 کال کې د HF شرکت ټولو فروشاتو په قرضي توګه صورت نیولی دی. د فروشاتو مبالغ د دغه شرکت د عوایدو د (ګټې او تاوان) له صورت حساب څخه نیول شوي چې په لاندې ډول وړاندې کېږي.

د Hershey Foods شرکت د عوایدو صورت یا statement

31 ډسمبر 2003 او 2004

ارقام په زر امریکایي ډالرو

فیصدي	مبلغ	2004	2003	
%83	4000	52000	48000	پلورنې
%14.3	4500	36000	31500	پلورل شوي مصارف
%3.3	500	1600	16500	غير خالص مفاد
				په فعالیت پورې تړلي مخارج
%7.7	500	7000	6500	د خرڅلاو مخارج
3.9	240	5160	6100	اداري مخارج
21	260	12860	12600	په فعالیت پورې تړلي عمومي مخارج

19.5	760	3140	3900	د فعالیت له درکه خالص مفاد
8.6	60	640	700	د ربحې مخارج
				له مخارجو د مخه خالص مفاد
21.9	700	2500	3200	ټکس
21.9	210	750	960	د ټکس عواید 30%
21.9	490	1750	2240	خالص مفاد

د هغو ورځو د گڼلو لپاره چې په اوږدو کې یې کولای شو خپل طلبات حصول او را ټول کړو، د طلباتو د دوران له مشخصې سره په تړاو د ورته محاسبې لپاره یوه بله مشخصه هم لرلای شو چې په مټ یې خپل طلبات راټولولای شو چې د طلباتو د حصول د وسطي وخت د مشخصې په نامه یادېږي او د لاندې فورمول په واسطه تشخیص کېږي:

$$\text{Average Collected Period} = \frac{365 \text{ days}}{\text{Account receivable}}$$

$$\frac{365 \text{ ورځې}}{\text{د طلباتو دوران}} = \text{د طلباتو د حصول وسطي وخت}$$

د شته بیلانس له مخې لرو چې:

$$\frac{365}{10.4} = 35 \text{ ورځې}$$

دا په دې معنا ده چې د طلباتو را ټولول 35 ورځې په بر کې نیسي. دا چې د 35 ورځو موده د طلباتو د را ټولولو لپاره مناسبه ده او کنه؟، له هغې مودې سره اړیکه لري چې شرکت یې خپلو مشتریانو ته د طلب د حصول لپاره پیشنهاد کوي.

که چیرته شرکت خپلو مشتریانو ته د هغوی د پورونو د تادې لپاره 35 ورځې وخت ورکړي ، په دې صورت کې د 35 ورځو وسطي موده د شرکت لپاره ښه مشخصه گڼله کېږي، ځکه ځینې مشتریان د وروستی ورځې تر را رسېدلو پورې پورونه نه پرې کوي او ځینې یې د پرې کیدلو د وخت له تېرېدلو وروسته هم د یو څه تغلل غوښتنه کوي چې د طلباتو د حصول د وخت د زیاتوالي لامل گرځي، خو که چیرته شرکت خپلو مشتریانو ته د قرضونو د پرې کیدلو لپاره 20 ورځې وخت ورکړي، په دې صورت کې د 35 ورځنۍ وسطي مودې د طلباتو د حصول لپاره د تشویش وړ گڼل

کیري. په دې صورت کې باید پاملرنه وشي چې د 35 ورځو پایله چې د طلباتو د دوران له 365 ورځو څخه لاسته راغلي ده او له څه شي څخه منځته راغلي. شونې ده چې له پخوانیو دورو څخه د پاتې شویو طلباتو (مشکوک طلبات) له کبله د طلباتو کچه زیاته شوي وي او یا شرکت د مدیونینو یا Debtors په تعقیب کې چې طلبات په خپل وخت نه تادیه کوي، د کمزوري اداري سیستم یا منجمنټ لرونکی وي.

۲-د گدام دوران Inventory: دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په یوه مالي دوره کې دیوه شرکت د گدام موجودي یا stock څو ځله پېرل او پلورل شوي ده. د گدام دوران یا Inventory د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیري:

$$\text{Inventory Turn over} = \frac{\text{Cost of good sold}}{\text{Average inventory}}$$

د گدام د موجودي اوسط په یوه مالي دوره کې د لومړۍ موجودې او وروستۍ موجودې له اوسط څخه عبارت دی. شته بیلانس ته په کتنې سره کولای شو د HF لپاره د گدام دوران په لاندې ډول محاسبه کړو:

$$\frac{\text{د پلورل شوي امتعې مصارف}}{\text{د گدام د موجودې اوسط}} = \text{د گدام دوران}$$

یو بل نسبت چې په واسطه یې کولای شو د هغو ورځو په اوږدو کې چې د گدام ټول ذخایر یو ځل په کې پلورل شوي وي، د وسطي وخت د نسبت په نامه یادیري او د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیري.

$$4 \text{ ځل} = \frac{36000000}{9000000} = \text{د گدام دوران}$$

یو بل نسبت چې په واسطه یې د هغو ورځو د شمېر اوسط محاسبه کیري چې په اوږدو کې یې یو ځل د گدام ټول ذخایر پلورل کیري، د پلور د وسطي وخت د نسبت په نامه یادیري او د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیري.

$$\text{Avreage saleperiod} = \frac{365 \text{ days}}{\text{Inventory Turner}}$$

$$\frac{365 \text{ ورځې}}{\text{د گدام دوران}} = \text{د پلور وسطي وخت}$$

د HF بیلانس ته په کتنې سره:

$$\text{د پلور وخت} = \frac{365}{4} = 91 \text{ ورځې}$$

د پلور وسطي وخت له یوه سکتور څخه تر بل سکتور پورې توپیر لري، هغه شرکتونه چې د خوراکي موادو په سکتور پورې اړه لري له 12 څخه تر 15 ورځو پورې د گدام گړندی دوران لري، په داسې حال کې چې د زیوراتو یوپلور ځای یا فروشگاه د گدام ډیر بطني دروان لري.

که د هغو شرکتونو د گدام د دوران موده سره مقایسه شي چې په ورته سکتور کې فعالیت کوي نو د هغو شرکتونو وضعیت غوره گڼل کېږي چې د گدام گړندی دوران ولري، همدا شان هغه شرکتونه چې په گدام کې تر اړتیا زیاته ذخیره ولري، طبیعي ده چې د گدام دوران به یې ورو یابطي وي او د زیاتو مصارفو لامل به وگرځي چې په پایله کې د شیانو تمام شوی قیمت لوړېږي او د شرکت د مفاد په کموالي پای ته رسیږي.

هغه شرکتونه چې په گدام کې تر اړتیا زیات مقادیر ذخیره کوي، په حقیقت کې د ناسم منجمنټ څرگندونه کوي، ځکه د زیرمه شویو توکیو په ځای کېدی شي اړونده سرمایه د شرکت په کوم بل فعالیت باندې مصروفه وساتل شي.

ځینې وخت تصور کېږي چې د امتعې د زیاتو مقادیرو پیرل کېدی شي له سترو یا فوق العاده ډسکاونټونو یا تخفیف څخه برخمن شي، خو په کار ده چې د فوق العاده ډسکاونټ تر څنګ د بیمې یا Insurance مصارف، ټکس یا مالیه او د گدام خطرات هم په نظر کې ونیول شي او یو له بل سره مقایسه شي.

په دې وروستیو کې شرکتونو له Just in time JIT میتود څخه په استفادې سره د گدام د دوران سرعت زیات کړی دی.

د دې میتود له مخې په قصدي توګه د گدام ذخایر په ښکته سطحه کې ساتل کېږي چې په پایله کې یې د گدام د دوران سرعت زیاتېږي، خو په دې صورت کې بیا هم شرکت ته پکار دي چې خورا محتاطانه اقدامات وکړي په دې معنا، هسې نه چې د اړتیا په وخت کې د گدام د زیرمې د پوره کولو یا د تجارتي فعالیت د سقوط د وېرې لېرې کولو له ستونزې سره لاس او گړبوان شي.

د مثال په توګه د a او د b شرکتونو د عوایدو صورت یا statement په لاندې ډول دی:

د بیلانس پاڼه

31 ډسمبر کال 2002

ارقام په زرو افغانیو

B	A	دارايي
4500	2000	نغدي پیسې
6500	2000	د حصول وړ حسابات یا (طلبات)
5000	2000	د گدام ذخایر
35000	2000	ملکیتونه، مشینري او تجهیزات
5000	4000	ټولې شتمنۍ
56000	30000	د دارايي مجموعه
		د ونډه والو دیون او ملکیت
3000	2500	د تادیې وړ حسابات
4000	1500	د تادیې وړ نوټونه
30	10000	د پرداخت وړ قرضې اسناد

۲- د اوږد مهاله قرضونو د ورکړې د وړتیا نسبت یا Solvency Ratio:

دغه نسبتونه په اوږده مهال کې د یوه شرکت د قرضونو د مجرا کولو وړتیا په ګوته کوي. سرمایه گذاران او هغه پور ورکونکي چې د اوږدې مودې لپاره قرضې ورکوي، معمولاً له ورته نسبتونو سره دلچسپي لري. ورته نسبتونه په لاندې ډول دي:

۱- د دارايي او دیونو د مجموعې نسبت یا: Debt to Total Assets Ratio

د هغې مجموعې دارايي فیصدي چې د قرضه ورکونکو له لوري مهیا کیږي، د کسر په واسطه ښودل کیږي.

د قرضې یا دیونو مجموعه (سیال او طویل المدت)

د دارايي مجموعه

په هره اندازه چې دغه نسبت لوړ وي، په همغې اندازه د قرضونو د پرې کولو په وخت کې د قرض پرې کولو د ژمنې د نه پوره کېدلو وپره زیاته وي او په هره اندازه چې دغه نسبت وړوکی وي، دا معنا لري چې گواکې له قرضه ورکونکو سره زیاته دارايي موجوده ده چې د شرکت دافلاس په صورت کې ترېنه د پور پرې کولو په برخه کې استفاده کیدی شي.

که چیرته د یوه شرکت د قرضونو مجموعه 3880,1 او د دارايي مجموعه یې 1877,6 وي ، په دې صورت کې:

$$\frac{3880,1}{1877,6} = 0,7954 = 0,8\%$$

دا په دې معنا ده چې قرضه ورکونکي د شرکت 80% دارايي تحویل کړي او که چیرته دغه نسبت په یوه بل شرکت کې 0,87 او سکتوري اوسط 0,68 وي، په دې صورت کې نسبت د سکتوري اوسط په پرتله لوړ دی خو د سیال یا رقیب شرکت په پرتله کم دی.

له دغه نسبت سره ورته یو بل نسبت د شخصي سرمایې په وړاندې د مجموعي دیونو له نسبت څخه عبارت دی. دغه نسبت د شخصي سرمایې په پرتله له قروضو څخه د استفادې نسبت په گوته کوي چې د Debt to Equity Ratio په نامه هم یادېږي

۲- د سود د پوښنې نسبت یا Times Interst earning Ratio

دغه نسبت د قرضونو د سود ورکولو وړتیا په گوته کوي. ددې نسبت په واسطه دا ارزونه کېږي چې د سود او مالیاتو له ورکولو د مخه شرکت څومره مفاد لري. فورمول داسې دی چې: د ربحې او مالیاتو له ورکولو د مخه د شرکت مفاد د سود په مخارجو باندې وپشل کېږي. فرضاً که چیرته د یوه شرکت عملياتي مفاد 1009,1 او د سود یا ربحې مخارج یې 108,3 وي نو لرو چې:

$$\frac{1009,1}{108,3} = 9,3 \text{ I cov.R} = \text{د ربحې د پوښنې نسبت}$$

دغه نسبت په گوته کوي چې د ربحې او مالیاتو د مخارجو له ورکولو دمخه له مفاد څخه څومره مبالغ د ربحې د مخارجو د تادیې لپاره ضروري دي. که څه هم د ټولې دارايي په پرتله د قروضو دغه نسبت په ډاگه کوي چې شرکت د خپلې دارايي د تمویل لپاره تر ډېره بریده په قرضونو اتکا کوي خو له دې سره سره په ښه توگه د قروضو د ربحې د ورکولو تر عهدې وتلای شي.

۳- د نغدو پیسو په واسطه د قرضونو د پوښنې نسبت یا Cash debt coverage Ratio:

دهغو نغدو پیسو نسبت چې له عملياتي فعالیتونو څخه تر لاسه کېږي او د شرکت د پورونو

د مجرا کولو لپاره کارول کېږي، په دې نامه يادېږي. په ورته صورت کې شرکت دې ته نه اړيستل کېږي چې د قرضونو د مجراينې لپاره د دارايي په پلور باندې لاس پورې کړي.

$$R = \frac{C.D.COV. \text{ د عملياتي فعاليتونو له درکه خالصي نغدي پيسې}}{\text{د پورونو مجموعي اوسط}}$$

په دې صورت کې شرکت د عملياتي فعاليتونو له درکه د تر لاسه شويو نغديو پيسو په واسطه د اوږد مهاله قرضونو د پوره کولو وړتيا لري. که چيرته خالصي نغدي پيسې چې د شرکت د عملياتي فعاليتونو له درکه تر لاسه کېږي، 3667,9 وي، او په 2004 کال کې د داربې مجموعه 3767,6 او په 2005 کي 3880,1 وي، نو:

$$3823,8 = 213767,3 + 3880,1 = \text{د پورونو مجموعي اوسط}$$

$$0,95 = 3667,9 / 3823,85$$

په دې معنا چې د عملياتي فعاليتونو له درکه تر لاسه شوي نغدي پيسې د 95% قرضونو د پوښنې لپاره بسنه يا کفايت کوي.

۴- اضافي نغدي پيسې Free cash flow:

دا هم د هغو شاخصونو له ډلې څخه گڼل کېږي چې په مټ يې د يوه شرکت د پرداخت وړتيا موندل کېږي. اضافي نغدي پيسې دي چې د مفاد د توزيع او يا عملياتي دارايي د توسعې لپاره تري استفاده کېږي. که چيرته د اساسي دارايي له ترسيم او د مفاد له توزيع وروسته بيا هم په شرکت کې نغدي اضافي پيسې پاتې شي، پکار ده چې شرکت تصميم ونيسي چې خپلې سرمايه گذاري ته پراختيا ورکړي.

فرضاً که چېرته هغه نغدي پيسې چې له عملياتي فعاليتونو څخه باقي پاتې کېږي، 100000 افغانۍ وي او 30000 افغانۍ د اساسي دارايي د ترسيم په موخه مصرف شي او 10000 د مفاد په توگه توزيع شي، په دې صورت کې 60000 نورې افغانۍ هم باقي پاتې کېږي چې بايد د مفاد په توگه توزيع شي او يا د شتمنۍ د توسعې په موخه ترې استفاده وشي.

دغه رقم د نغديو اضافي پيسو په نامه يادېږي چې د خالصو نغديو پيسو او سرمايوې عملياتي فعاليتونو د مصارفو له تفریق څخه تر لاسه کېږي. د نغدي جرياناتو د حساب له صورت سره د دغې مشخصي د تړاو له کبله غوره ده چې د حساب د دغه صورت يا statement په هکله لنډ معلومات تر لاسه کړو.

سرمايوې مصارف - له عملياتي فعاليت څخه خالصې نغدي پيسې = نغدي پيسې

د نغدي جرياناتو د حساب صورت معرفي يا Cash Flow

د مالي حساب صورت په بشپړه توګه د يوه شرکت د مالي وضعیت تمثيل نشي کولای، د حساب د دغو دريو صورتونو له تحليل او مشاهدې سره د يوه متفکر پانګه اچوونکي له لوري لاندې پوښتنې مطرح کيږي: يو شرکت چې يوازې 17 ميليونه افغانۍ ګټه يې کړيده، څنګه به وکړای شي 600 ميليونه نغدي پيسې په پانګه اچوونکو باندې وويشي؟

څنګه کيدی شي يو شرکت چې 86 ميليونه تاوان ور رسيدلی دی د 900 ميليونو په ارزښت واخستلای شي؟

ورته پوښتنو ته يوازې د نغدي حساب په مرسته ځواب ورکولای شو. د حساب د دې صورت د چمتو کولو موخه د شرکت د نغدي جريان په هکله د معلوماتو برابرولو دي. ځکه لکه وړاندې چې ذکر شوه د دريګوني حساب صورت چې پورته يې په اړه کافي معلومات ورکړل شول، د يوه شرکت نغدي جرياناتو (نغدي راکړې ورکړې) په هکله معلومات نشي ورکولای. د مثال په توګه يو مقاييسوي بيلانس شپټ د مالي کال په اوږدو کې د ملکيت په بڼه د مشينري او تجهيزاتو د زياتوالي ښودنه کوي، خو دا چې په دارايي کې دغه زياتوالی څنګه او له کومه ځايه تمويل شوی دي، نه ده څرګنده شوې. دا په حقيقت کې د خالص مفاد او عوايدو د صورت ښودنه کوي خو هغه نغدي پيسې چې له عملياتي فعاليتونو څخه تر لاسه کيږي، نه بڼې او يا د سرمايي صورت د توزيع شوي مفاد ښودنه کوي خو دا چې د کال په اوږدو کې د دغه مفاد څه مقدار په نغدي توګه تاديه شويدي، نه واضیح کيږي. د حسابونو دغه صورت په شرکت کې د خالصو نغدي بدلونونو ښودنه نه کوي او د غه تغيرات د نغدي حساب د صورت په واسطه په ښه توګه تثبيت کيږي.

د نغدي حساب د صورت د تهپې اساسي موخه د عملياتي فعاليتونو، سرمايه گذاري او مالي چلند په پايله کې د تر لاسه شويو پيسو د نغدي راکړې ورکړې په باره کې د معلوماتو لاسته راوړل دي.

د حساب د دغه صورت په ترڅ کې د شرکت نغدي پيسې د مالي دورې په پيل او پای کې مقايسه کوي. د يوه شرکت په نغده مالي وجه کې خالص تغيرات خورا ضروري دي، ځکه پانګه اچوونکي، پوروري يا Creditors او ټول علاقمندان غواړي پوه شي چې د شرکت په تر ټولو سياله دارايي (نغدو پيسو) کې څه واقع کيږي. د يوه شرکت دمالي وضعیت په هکله د معلوماتو د تر لاسه کولو لپاره ډيره اړينه ده چې د هغه د نغدي جرياناتو په هکله معلومات ولرو.

د حساب دغه صورت لاندې پوښتنو ته ځواب ويلای شي. د يوې مالي دورې په اوږدو کې نغدي پيسې له کومه مدرکه تر لاسه کيږي؟ په يوه مالي دوره کې د کومو مقاصدو لپاره دغه نغدي پيسې په مصرف رسيږي؟ د يوې مالي دورې په اوږدو کې د يوه شرکت په مالي وضعیت کې څه بدلون ايجاديږي؟

د نغدي صورت حساب تصنيف يا Classification of CF

د نغدي داد او ستد د حساب دغه صورت د مالي سرمايه گذاري له فعاليتونو څخه لاسته راځي. هغه معاملات چې په دې تصنيف کې شامل دي په لاندې دري گونو کتگوريو وېشل کېږي:

۱- **عملياتي فعاليتونه يا Operating Activities**: په دې کتگوري کې نغدي پيسې شاملېږي چې د عوایدو او مخارجو له معاملاتو يا په بل عبارت له خالص مفاد يا Net Income څخه متاثره کېږي.

۲- شامل مالي فعاليتونه:

- د قرضې د اسنادو د صدور يا قرضونو د تادېې له درکه د نغدو پيسو له تر لاسه کولو څخه عبارت دي.

- له سرمايه گذارانو څخه د نغدو پيسو تر لاسه کول او هغوی ته د مفاد تاديه کول.

۳- شامل سرمايوي فعاليتونه:

- په نغدو پيسو باندې د اوږد مهاله ثابتې دارايي پير يا پلور.

- قرض ورکول او دهغې دوباره اصول.

په لاندې شکل کې د دغو دريو کتگوريو له درکه نغدي پيسې په غوره توگه تشریح کېږي.

عملياتي فعاليتونه

- نغدي پيسې چې د شرکت داخل ته جريان کوي.

- په مشتريانو يا پيردونکو باندې د شيانو او خدمتونو پلور.

- د قرضو د ربحې او پانگه اچونې له درکه د مفاد حاصل

- د دولت د قرضې د اسنادو له پلور څخه.

- د پيسو وتل يا خروج پول

- د کارکوونکو مزد او معاشات

- د دولتي قرضې د اسنادو پير يا اخيستل.

- د ټکس يا ماليې تاديه

- نور ټول تاديات

سرمایوي فعالیتونه

د پیسو دخول

- د دارايي، تجهیزاتو او اوږد مهاله سرمایه گذاري د پلور له درکه.
- د اوږد مهاله قرضې د اسنادو د پلور له درکه.
- د اوږد مهاله قرضو د دریافت یا اصالت له درکه.

د پیسو خروج یا وتل

- د دارايي، تجهیزاتو او وسایلو د پیر یا اخستلو له درکه.
- د قرضې د اوږد مهاله اسنادو د پیر یا اخستلو له درکه.
- د قروضو اعطا یا ورکول.

مالي فعالیتونه

دخول: د مهمو اسنادو د پلور له درکه.

خروج: د پورونو بیرته ورکول.

د نغدي جریاناتو د حساب صورت ترتیب یا

How to prepare cash flow statement

د نغدي جریاناتو یا Cash flow د صورت یا statement د ترتیب لپاره دوه یعنی مستقیم او غیر مستقیم میتودونه شتون لري چې دواړه یې ورته پایلي جوتوي. البته د دواړو میتودونو پایلي ته د رسیدلو پروسیجر او طرزالعمل سره توپیر لري. ځکه غیرمستقیم میتود د نغدي حساب د صورت یا د ترتیب لپاره زیات معمول دی، نوپه دې اساس له یوه مثال سره جوخت دغه میتود تر مطالعې لاندې نیسو او وروسته یې په مستقیم میتود باندې بحث کوو.

په مستقیم میتود کې د هر یو قلم د عوایدو د حساب صورت په بیله توګه له غیر نغدي حالت څخه نغدي حالت ته تعدیلېږي، په داسې حال کې چې په غیر مستقیم میتود کې ورته تعدیل ته اړتیا نه لیدل کېږي بلکې هماغه ارقام په نغدو پیسو باندې تعدیلېږي چې د خالص مفاد تعدیل په پیسو سره متاثره کوي.

د دغه میتود د توضیح په موخه لاندې مثال په نظر کې نیسو:

د مثال په توګه د x شرکت د عوایدو صورت په لاندې ډول راکړل شوی دی:

د هغو معاملاتو له مخې چې په دې شرکت کې په 2005 ام کال کې منځته راغلي دي، د ورته شرکت د نغدي جریاناتو يا Cash flow صورت يا statement ترتيب کوو.

د (x) شرکت د بیلانس پاڼه					
31 ډسمبر 2004 او 2005 کلونه					
شماره	سیاله دارايي	2004 ام کال	2005 ام کال	تغییر	کاهش / افزایش
۱	نغدي	15.000Af	46.000Af	31.000Af	افزایش
۲	قابل حصول حسابونه (طلبات)	55.000Af	47.000Af	8.000Af	کاهش
۳	گدام	110.000Af	144.000Af	34.000Af	افزایش
۴	مخکې پرداخت شوي مخارج	5.000Af	1.000Af	4.000Af	کاهش
	د سیالې دارايي مجموعه	185.000Af	238.000Af	53.000Af	
	{4+3+2+1}5				
۶	لنډ مهاله سرمایه گذاري	127.000Af	115.000Af	12.000Af	کاهش
۷	ثابتې دارايي	505.000Af	715.000Af	210.000Af	افزایش
۸	د ثابتو داراييو د ارزښت مصحح	68.000Af	103.000Af	35.000Af	افزایش
	د ثابتي دارايي مجموعه	437.000Af	612.000Af	175.000Af	
	{8-7}9				
	د دارايي مجموعه	749.000Af	965.000Af	216.000Af	
	{9+6+5}10				
۱۱	سیال ديون يا liabilities يا پورونه	43.000Af	50.000Af	7.000Af	افزایش
۱۲	د پرداخت وړ حسابات (غیر قابل تادیه قروض)	9.000Af	12.000Af	3.000Af	افزایش
۱۳	د پرداخت وړ مالیه	5.000Af	3.000Af	2.000Af	کاهش

	8.000Af	65.000Af	57.000Af	د سیالې دارايي مجموعه	{13+12+11}14
افزایش	50.000Af	295.000Af	245.000Af	طویل المدت دیون یا liabilities	15
	58.000Af	360.000Af	302.000Af	پورونو مجموعه	{15+14}16
				سرمایه	
افزایش	150.000Af	465.000Af	315.000Af	معمولي سهام	17
افزایش	8.000Af	140.000Af	132.000Af	نا توزیع شوي مفاد	18
	158.000Af	605.000Af	447.000Af	د سرمایې مجموعه	{18+17}19
	216.000Af	965.000Af	479.000Af	د پورونو او سرمایې مجموعه	{19+18}20

د 2005 ام کال لپاره

د x شرکت د عوایدو صورت یا statement

چې د دسمبر د میاشتې په 31 نیټه ختمیږي

مبالغ	تفصیلات	شماره
698.000Af	عواید	۱
520.000Af	د پلورل شوي امتعې مصارف	۲
178.000Af	نا خالص مفاد	{۱-۲}۳
147.000Af	عملیاتي مخارج (37.000Af) چې استهلاك ور سره ضمیمه شوی دی	۴
31.000Af	عملیاتي عواید	{۳-۴}۵
23.000Af	د ربحې مخارج	۶
6.000Af	د ربحي حاصل	۷
12.000Af	د ثابتې دارايي له درکه مفاد	۸

3.000Af	د ثابتې دارايۍ له درکه ضرر	۹
23.000Af	له مالياتو د مخه مفاد	۱۰
7.000Af	د مالياتو مخارج	۱۱
16.000Af	خالص مفاد	{۱۰-۱۱}۱۲

نور معاملات چې د 2005 کال په جريان کې يې صورت نيولی دی.

۱- د سرمايه گذاري د پلور مبلغ 78.000Af

۲- د سرمايې پلور 102.000Af چې اصلاً په 90.000Af تمامه شوي ده.

۳- په 120.000Af ارزښت سره د ثابتې دارايي خريداري يا پيرل.

۴- د غير ثابتې دارايۍ پلور چې 10.000Af قيمت يې درلود او د دارايۍ د ارزښت مصحح 2000Af دی په 5000Af.

استهلاکات

کې د پانگې اچونې د فعاليت په توگه د ثابتې دارايۍ، نامحسوسې دارايۍ، طبعې منابعو او داسې نورو لپاره نغدي تاديه هغه مهال درج کيږي چې دغه دارايي اخیستل کيږي. د ثابتې دارايي د استهلاك وخت، د نامحسوسې دارايي او طبعي منابعو د ارزښت ليروالی د عوایدو د حساب په صورت کې ظاهرېږي.

په مخارجو باندې د دغې دارايي تدريجي بدلون د يو ډول تغير ښودنه کوي خو په نغدي جرياناتو يا Cash flow باندې هيڅ ډول تاثير نه لري. ځکه دغه منابع په نغدي جريان کې کوم تاثير نه رامنځته کوي نو دغه منابع د عوایدو د حساب په صورت کې له خالص مفاد څخه منفي کيږي.

د دارايي او سرمايه گذارۍ د پير او پلور له درکه مفاد او ضرر

له دغه مدرک څخه مفاد او ضرر د عملياتي فعاليت له ناحيې څخه نغدي جريانات نه متاثر کوي. نو په دې اساس په کار دي چې له دې برخې څخه حذف شي. د مثال په توگه د x شرکت د عوایدو د حساب په دوو صورتونو کې د سرمايه گذاري له درکه 12.000Af مفاد ښودل شوی دی، همدا شان د ثابتې دارايي د پلور له درکه 3000Af ضرر ښودل شوی دی، ځکه دغه 12.000Af مفاد د سرمايوي فعاليتونو په برخه کې ښودل کيږي نو په کار ده چې د عملياتي فعاليتونو له برخې څخه تفریق شي او په دې خاطر چې 3000Af ضرر د سرمايوي فعاليتونو په برخه کې تفریق کيږي،

نو په کار ده چې په دې ځای کې جمع شي.

د x شرکت		
د عملياتي فعالیتونو له درکه نغدي جریان		
د 2005 ام کال لپاره چې د دسمبر په ۳۱ پای ته رسيږي		
شمېره	له عملياتي فعالیتونو څخه نغدي جریان	مبالغ
۱	خالص مفاد	698.000Af
۲	استهلاك	37.000Af
۳	د سرمايه گذاري د پير له درکه مفاد	12.000Af
۴	د ثابتې دارايي د پلور له درکه ضرر	3.000Af
۵	د سيال پورونو په دارايي کې بدلونونه	31.000Af
۶	په قابل حصول حساباتو کې کموالی	8.000Af
۷	په گدام کې زياتوالی	34.000Af
۸	په مخکې ورکړل شوو مخارجو کې کموالی	4.000Af
۹	په قابل تاديه حساباتو کې زياتوالی	7.000Af
۱۰	په غير نغدي ديون پورونو زياتوالی	3.000Af
۱۱	په عوايدو باندې د راتلونکو مالياتو په کچه کې کموالی	2.000Af
۱۲	په عملياتي فعالیتونو کې خالصې نغدي پيسې	

$$\{10+9+8\}14.000Af$$

$$814.000+16.000A\}30.000$$

په سياله دارايي کې بدلون

په نغدي جرياناتو يا Cash flow باندې د سيالې دارايي يا current asset کموالي مثبت تاثير او زياتوالی يې منفي تاثير لري.

د مثال په توگه: د (x) شرکت د عوايدو د صورت او د بيلانس ورقي ته مراجعه وکړئ، په 2005 کال کې خالص فروشات يعنې د فروش عوايد 698.000Af دي او قابل تاديه حسابونه 8.000Af

کموالی شونده کوي، نو د امتعې د خرڅلاو له درکه نغدي مبالغ 706.000Af دي، يعني
 $698.000 + 8.000Af = 706.000$

په دې صورت کې نسبت هغه مبلغ ته چې د عوايدو د حساب په صورت کې ښودل کيږي
 د خرڅلاو له درکه نغدي پيسې 8.000Af زياتې دي.

Account Receivable

55.000Beg Balance	706.000AfCash Receipts From customer
698.000Af	47.000Af
په مشتريانو باندې پلور	
753.000Af	753.000Af

په دې حالت کې د پلور په طلباتو کې 8.000Af کموالی له خالص مفاد سره جمع کيږي او
 د گدام ذخاير چې له 110.000Af څخه يې 144.000Af ته زياتوالی موندلی دی، نسبت هغه
 ته چې د پيرل شوې امتعې په مصرف کې ښودل شوی دي، د 34.000Af په اندازه د امتعې په
 خريداري کې زياتې مصرف شوی دي. له دغه پرنسيب څخه په استفادې سره په مخکې پرداخت
 شويو مخارجو کې 4.000Af کموالی خالص مفاد ته ورجمع کيږي.

په سيالو ديونو کې تغير

په نغدي صورت حساب کې سيال ديون د سيالي دارايي په حذف کولو باندې معکوس تاثير
 لري. په دې معنا چې په سيالو پورونو کې زياتوالی له خالص مفاد سره جمع کيږي او کموالی يې
 له هغه نه تفریق کيږي.

د مثال په توگه: په قابل تاديه حسابونو کې يې له 43.000Af څخه 50.000Af ته زياتوالی
 موندلی دی او د 7.000Af زياتوالی ښودنه کوي. يعني واقعي خريداري د پلورل شوي امتعې له
 مصارفو څخه عبارت دی، په دې معنا چې 520.000Af + په گدام کې زياتوالی 34.000Af چې
 له 554.000Af سره مساوي کيږي. په همدې ترتيب په ديون يا liabilities کې 000 زياتوالی هم
 اضافه کيږي خو په قابل تاديه مالياتو کې 2.000Af کموالی منفي کيږي.

په دې صورت کې د عملياتي فعاليتونو له درکه خالص نغدي پيسې 30.000Af دي، په داسې
 حال کې چې خالص مفاد 16.000Af دي.

په لنډه توگه د عوايدو د حساب په صورت کې د اقلامو تاثيرات په لاندې ډول وړاندې کيږي:
 استهلاك علاوه کيږي.

په نامحسوسه دارايي کې کموالی علاوه کيږي.
په طبيعي مبالغو کې کموالی علاوه کيږي.
د دارايي او سرمايي د پلور له درکه ضرر علاوه کيږي.
د دارايي او سرمايي د پير له درکه مفاد منفي کيږي.

د سيالو پورونو او دارايي لپاره

سياله دارايي په خالص مفاد باندې علاوه کيږي، له خالص مفاد څخه منفي کيږي.

طلبات کموالی ډيروالی
گدام کموالی ډيروالی
مخکې سپارل شوي مصارف کموالی ډيروالی

ديون يا liabilities سيال

د تاديې وړ حسابونه کموالی
ډيروالی کموالی
ديون يا liabilities تحقيقي ډيروالی کموالی
د خرڅلاو ماليه (مفاد) زياتوالی کموالی

د سرمايوي فعاليتونو له درکه نغدي پيسې

هر هغه حساب چې د سرمايوي فعاليتونو لپاره نغدي پيسې برابرولای شي، په بېله توگه ازمايش کيږي. سرمايوي فعاليتونو تر ډيره ځايه په اوږدمهاله دارايي باندې چې په بيلانس کې ښودل شوې وي، متمرکز وي، خو لنډ مهاله سرمايه گذاري هم د سيالي دارايي په برخه کې د مفاد او ضرر په بيلانس کې د عوايدو د حساب له درکه شامليږي. د دغې برخې د غوره توضيح په موخه لاندې معاملات په نظر کې نيسو:

- ۱- د سرمايوي اسنادو پير يا خريداري په مبلغ 78.000Af .
- ۲- په 102.000Af باندې د سرمايه گذاري پلور چې قيمت يې 90.000Af دی.
- ۳- په 102.000Af قيمت باندې د ثابتې دارايي خريداري
- ۴- د ثابتې دارايي پير چې 10.000Af قيمت يې درلود او 2.000Af يې په 5.000Af ارزښت

سره استهلاك شوي وه

اوس نو د سرمايه گذاري له دركه د نغدو پيسو د تر لاسه كولو لپاره په لاندې ډول عمل كوو.

سرمايه گذاري

لكه څنگه چې پوهيږو د سرمايوي شيانو خريداري سرمايه گذاري ته زياتوالی ورکوي ، په داسي حال كې چې پلور يې سرمايه گذاري ته كموالی ورکوي. په 78.000Af ارزښت سره د سرمايوي شيانو د اخيستلو له دركه په سرمايه گذاري كې زياتوالی را غلی دی چې په لاندې ډول معامله كيږي:

Cr	Dr	تفصيل	شميره
0Af	78.000Af	د سرمايه گذاري حساب	1
78.000Af	0Af	كود	2
0Af	0Af		
78.000Af		جمله	

د سرمايوي شيانو اخيستل

دغه معامله د كود له حساب د 78,000Af كموالي شونډنه كوي.

دوهمه معامله چې د سرمايه گذاري شونډنه كوي 90.000Af قيمت لري او په 102.000Af پلورل كيږي، چې په لاندې توگه په محاسبوي دفتر كې ثبت كيږي.

Cr	Dr	تفصيل	
0Af	102.000Af	نغدي پيسې	1
90.000Af	0Af	د سرمايه گذاري حساب	2
12.000Af	0Af	د سرمايه گذاري له دركه مفاد	3
0Af	0Af		4
0Af	0Af		5
102.000Af	102.000Af	جمله	

د سرمایه گذاري پلورل

په نغدو پیسو کې د دغې معاملې تاثیر 102.000Af دی چې 12.000Af مفاد هم په کې شامل دی، له همدې کبله دغه 12.000Af د عملیاتي فعالیتونو له برخې څخه تفریق کیږي. لکه څنګه چې په بیلانس کې لیدل کیږي، په 2004 کال کې لنډ مهاله سرمایه گذاري 127.000Af او په 2005 کال کې 115.000Af ده چې د 12.000 ډالرو کموالي ښودنه کوي، اوس نو په 2005 کال کې په 78.000Af واخیستل شوه او 90.000Af ترې کمه شوېده.

ثابته دارايي (شتمنۍ)

په دې اړه باید د دارايۍ او مصحیح حسابونو د شتمنۍ ارزښت مطالعه شي. د بیلانس په اساس دارايي د 210.000 Af زیاتوالي ښودنه کوي. د هغوی د ارزښت مصحیح 35.000Af زیاتوالی کړی دی، د دارايي خریداري د مصحیح د زیاتوالي او پلور یې د کموالي باعث کیږي. د دارايي د ارزښت مصحیح د دارايي له استهلاك سره زیاتوالی ښيي.

له اضافي معاملاتو څخه څرګنده شوه چې په 120.000Af سره دارايي اخیستل کیږي.

شمبره	تفصیل	Dr	Cr
1	دارايۍ	120.000Af	0Af
2	نغدې پیسې	0Af	120.000Af
		0Af.	0Af
	جمله	120.000Af	120.000Af

د ثابتې دارايي پېر یا اخیستل

د دارايي څلورمه معامله چې 10.000Af قیمت یې درلود او 2.000Af یې استهلاك شوی وه، په 5.000Af پلورل کیږي یعنې:

د ثابتې دارايي پېرل

کسر ← 5.000Af

د دارايي د ارزښت مصحیح ← 2.000Af

د پلور له درکه ضرر ← 3.000Af

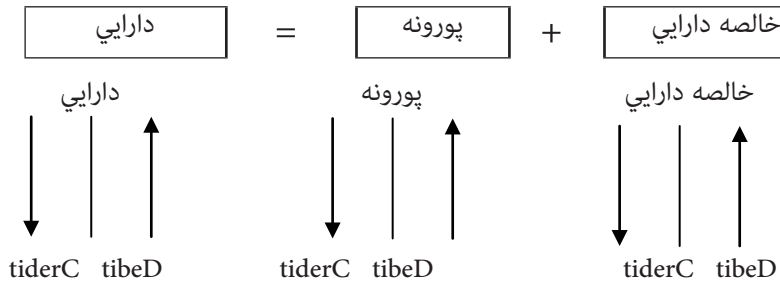
د ثابتې دارايي پلور

لکه چې و لیدل شول له عملياتي فعالیتونو څخه 3.000Af ضرر منفي شوی وه، نو:

مبالغ	د سرمايوي فعالیتونو له مدرکه نغدي جریانات	شمېره
78.000Af	د سرمايوي شيانو خریداري	1
102.000Af	د سرمايوي شيانو پلور	2
120.000Af	د ثابتې دارايي خریداري	3
5.000Af	د ثابتې دارايي پلور	4
91.000Af	خالص جریانات	

شمېره	Net Income casatementh flow st	Dr Cr
1		16.000Af
2	Depreciation	37.000Af
3	Ceainon ..... ofincome	12.000Af
4	Lass plant assats	3.000Af
5	په سیاله دارايي او سرمایه کې کموالی	
6	کموالی	8.000
7	په گدام کې زیاتوالی	34.000Af
8	د پرداخت شویو مخارجو کموالی	4.000Af
9	په قابل تادیه حسابونو کې زیاتوالی	7.000Af
10	په تحقیقي قروضو کې زیاتوالی	3.000Af
11	په قابل تادیه مالیاتو کې کموالی	2.000Af
12{11+10+9+8+7+6}		14.000Af
13{12+11}	Net cash from operating Activities	30.000Af
14	د سرمایه گذاریو له درکه پیسې	
15	د سرمايوي اسنادو خریداري	78.000Af
16	د سرمايوي اسنادو پلور	102.000Af
17	د دارايي خریداري	120.000Af

18	خرڅلاو	5.000Af
19{18+17+16+15+14}	د سرمايوي فعاليتونو له مدرکه نغدي پيسې	91.000Af
20	د اوږد مهاله قرضونو ورکول	50.000Af
21	د ونډې يا سهم د اسنادو صدور	
22	توزيع شوی مفاد	8.000Af
23{22+21+20}	د مالي فعاليتونو له مدرکه خالصې نغدي پيسې	92.000Af
24	په نغډو پيسو کې خالص زياتوالی او تڅيرات	31.000Af
25	د کال په پيل کې نغدي پيسې	15.000Af
26 {25+24}	نهایی نغدي پيسې	46.000Af

په ساده عبارت، حسابي معادله د دې ښودنه کوي چې خالص ارزښت د جاري دارايي د ارزښت د تعين په واسطه او له هغه وروسته له هغې څخه د جاري پورونو د ارزښت د تفریق کولو په واسطه مشخص کېږي. کله چې د حسابي معادلې د استفادې موضوع د بيلانس شپې اساسي معادلې په توگه مطرح کېږي، دا په دې مفهوم ده چې د بيلانس شپې اخيرې برخې په موازي توگه د يوه نهاد د خالص ارزښت څرگندوی دی.

که چيرته د يوې موسسې د دارايي خالص ارزښت او د ديونو ميزان د دارايي له مجموعي رقم سره مساوي شي، په دې صورت کې کومه ستونزه شتون نه لري، خو که چيرته د ديونو مجموعي رقم او د دارايي خالص ارزښت د دارايي له مجموعي رقم سره مساوي نشي، په دې صورت کې دمحاسبې په بهير کې ستونزې ايجادېږي او مسئله جدې پاملرني ته اړتيا لري.

په لومړۍ مرحله کې د مالک يا څښتن دارايي يا شتمني د شرکت له سرمايې څخه د اسهامو د صدور په څير د يو لړ اقداماتو په واسطه تر اغيزې لاندې راځي.

وروسته له دې چې شرکت خپل فعاليت پيل کړي، درامد (د عوايدو منفي مصارف) او گټه

منځته راځي او همدا رنگه امکان لري چې د دورې تر پایه پوري د شرکت سرمايوي سهام يا ونډې زياتي شي يا بالعکس يو شمېر سهام اعاده شي او سرمايه يې کموالی وکړي. د څښتن په سرمايه باندې پورته ذکر شوي عناصر لاندې تاثيرات لري:

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي

+ عوايد - د سهامو حذف

+ مصارف

- منفعت

- خسارات

+ د سرمايي د ونډې زياتوالي

پورونه + د مالک خالصه دارايي = مجموعی دارايي

حسابي معادله له مضاعف اندراج حسابي سيستم سره د اساسي معادلې د اړيکي شونده کوي. اصلاً فورمولي حسابي معادله، د دارايي، ديونو او خالص ارزښت تر منځ د اړيکې د توضیح لپاره ده. حسابي معادله د معادلاتو تر منځ تر ټولو متداوله معادله ده چې په بيلانس شپې کې ترې استفاده کېږي. په دې برسېره په بيلانس شپې کې د مندرجاتو د ثبت کېدلو او د هغوی د څرنګوالي او سمې مطالعې لپاره هم د نوموړي معادلې پيژندنه يا شناخت اړين دی. د حسابي معادلې د کار کرد د پيژندلو په موخه د معادلې د تشکيلوونکو درې واړه اساسي عناصرو پيژندنه او درک ضروري دی.

- دارايي د هغو ټولو اجناسو يا محصولاتو په ارزښت باندې اطلاق کېږي چې د مالک يا څښتن په تصاحب يا ملکيت کې شامل وي.

- ديون يا liabilities له هغو وجوهو يا منابعو څخه عبارت دي چې د دارايي د لاسته راوړلو په موخه د شرکت له لوري په قرض اخستل شوي وي.

- خالص ارزښت د يوې موسسې له هغه مالي ارزښت څخه عبارت دی چې د باندنيو مراجعو د واجب التاديه قروضو له منفي کېدلو څخه وروسته پاتې کېږي. د حسابي معادلې له توسل څخه اساسي موخه د نهايي عناصرو له تعين څخه عبارت دی چې خالص ارزښت ور ته ويل کېږي.

ځينې وختونه خالص ارزښت د (خالصې دارايي) په نامه هم يا دېږي.

د يوه شرکت يا موسسې مالي وضعيت د قروضو او دارايي د ميزان څرګندوی دی.

تجاري معاملات په ورځنۍ توګه د شرکت د سوداګريزو چارو د پر مخ وړلو په موخه تر سره کېږي، په دې بهير کې د اقلامو پير او پلور صورت نيسي، مالي وجوه يا (اعتبارات) اعطاء يا په قرض

اڅستل کېږي، عوايد تحصيل کېږي او مصارف منل کېږي. نوموړي سوداگريز معاملات د حسابي معادلې د دريو اړو عناصرو د بدلون يا تغيير لامل گرځي.

هره معامله چې د مجموعي دارايي د زياتوالي لامل گرځي، بايد د خالصې دارايي يا قرضونو د زياتوالي لامل هم شي. او هره معامله چې د مجموعې دارايي د تقليل يا ليروالي لامل گرځي، بايد د خالصي دارايي او ديونو د کموالي لامل هم وگرځي.

ځينې سوداگريز معاملات د معادلې په عين طرف کې ديوه حساب د زياتوالي، او د بل حساب د کموالي لامل گرځي، د مثال په توگه يوه دارايي زياتوالی مومي، په داسي حال کې چې بله يې کموالی مومي.

دارايی = پورونه + د خښتن خالصه دارايي

د معاملاتو د ماهيت له مد نظر نيولو پرته، بايد حسابي معادله د توازن په حالت کې وي.

رابطه

- د ديونو او دارايي تر منځ اړيکه د لاندې معادلې په ذريعه بيانېږي.
- په مجموعې دارايي کې زياتوالی او کموالی د پورونو او خالصې دارايي په رقم کې د مساويانه زياتوالي يا کموالي لامل گرځي

مثال

فرض کړئ چې تاسو يو موټر په 8000 باندې پيرئ، د موټر د قيمت د تاديې لپاره 3000 نغدي ورکوئ او 5000 له بانک څخه قرض اخلي.
حسابي معامله به څنگه وي؟

د حسابداري اساسي معامله د هغې د پراخ مفهوم له مخې د محاسبې په برخه کې تر ټولو زيات اهميت لري. له اساسي معادلې پرته د حسابداري سيستم ارزښت نه لري، چې په دې توگه نوموړې معادله د حسابداري د قانون په نامه نوموو.

دغه معادله خورا اهميت لري، ځکه دغه معادله د دې ښودنه کوي چې د سوداگريزو معاملاتو په جريان کې کوم بدلونونه رامنځته کېږي.

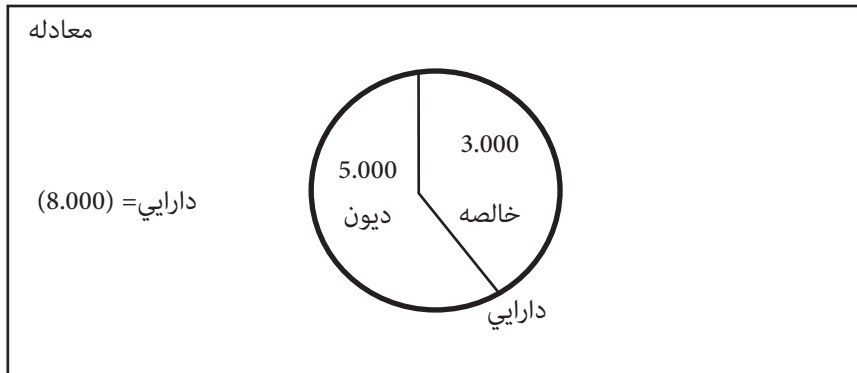
دغه معادله په مضاعف اندراج دفترتي سيستم باندې اتکا لري. په مضاعف اندراج سيستم کې يوه معامله حد اقل په دوو حسابونو باندې تاثير کوي. له حسابي معادلې څخه د استفادې په صورت کې کولای شو ډاډ تر لاسه کړو چې په يوه حساب کې اندراج حد اقل په يوه بل حساب

کې له اندراج سره متوازن وي.

ايا ستاسو لپاره تر اوسه پورې هم دغه موضوع دومره مهمه ده؟ که چيرته د حسابي معادلې فورمول ته پاملرنه وکړئ، ستاسو لپاره به موضوع نوره هم واضح شي.

$$\text{دارايي} = \text{پورونو} + \text{خالصه دارايي}$$

کله چې په دارايي کې کموالی يا زياتوالی راځي، ديون يا خالصه دارايي هم په ورته استقامت خوځېږي او کله چې ديون يا خالصه دارايي کموالی يا زياتوالی وکړي، مقابل لوري په مخالف لوري حرکت کوي. د معاملاتو د ثبت ډول په دغو قواعدو پورې بشپړ تړاو لري.

په پورتنی دیاگرام کې لیدل کېږي چې خالصه دارايي او ديون د حسابي معادلې دوه جزونه دي

خالصه دارايي

د (خالصې دارايي) اصطلاح عموماً د یوې دارايي په خالص ارزښت پورې تړاو لري. په بل عبارت، خالصه دارايي له هغه مقدار پیسو څخه عبارت ده چې د یوې دارايي په توګه اختصاص ورکړل شوی وي. د خالصې دارايي رقم چې په بیلانس شیت (بیلانس ثبت) کې ښودل کېږي، د بیلانس شیت له درېیمې برخې سره برابره وي چې د مالک د خالصې دارايي په نامه مسمی شوي ده. د مالک یا څښتن خالصه دارايي د شرکت د قرضو له جملې څخه شمیرل کېږي، ځکه دا له هغې وجوه څخه تر کیب شوی ده چې د ونډه والوله لوري په قرضې توګه (د ټولو ديونو له تادیبې وروسته) ورکول شوی ده.

د دین یا liability اصطلاح معمولاً محدود مفهوم لري او په ځان کې د ونډه والو خالصه دارايي نه رانغاړي. په دې برسیره د دارايي او ديونو بیلانس (د ونډه والو د خالصې دارايي په شمول) یو له بل سره تطابق نه لري.

په بیلانس شیت کې د هر حساب ارزښت د حسابدرایې د مضاعف اندراج سیستم له مخې ثبت کیږي. په دې صورت کې باید د مالک خالصه دارايي د مجموعي دارايي له رقم، منفي ديون سره معادل وي.

ديون يا liabilities

په مالي محاسبه کې ديون يا liabilities د يوې موسسې له هغو مکلفیتونو څخه عبارت دي چې له پخوانيو معاملاتو څخه منځته راغلي وي چې تسويه يې په راتلونکي کې د دارايي له انتقال، د خدماتو له وړاندې کولو او يا د اقتصادي منفعت په برخه کې د هر ډول زمينې له چمتو کولو سره برابره وي.

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي

د تاديې وړ حسابونه.

- د محکمې د پریکړو او تضمیناتو لپاره.
- مالي ديون (د تاديې وړ له حسابونو او تامیناتو پرته).
- د شرکت گران بیه.
- د جاري ماليې لپاره مکلفیتونه او دارايي.
- معوقه مالیه او د دارايي معوقه مالیه.
- په خالصه دارايي کې د اقلیت يا لړکیو ونډه.

قرض ورکونکي

هغه پورونه چې د پرې کېدلو يا مجراکولو وخت يا ميعاد يې تر يوه کال پورې وي، د جاري قرضونو په نامه يادېږي چې په جاري عايداتو باندې ماليات، جاري قسطونه، بانکي قرضه، قصيرالمدت تأمینات او داسې نور د جاري مکلفیتونو د بیلگې په توگه يادولای شو.

هغه پورونه چې د پرې کېدلو وخت يې تر يوه کال پورې نه رسېږي د اوږد مهاله قرضونو يا (طويل المدت قرضونو) په نامه يادېږي. (بانکي قرضونه، د قرضې صادر شوي اسناد، معوقه ماليات، د قرضونو تامینات، د لړکیو ونډه).

خالصه دارايي: سرمايوي ونډه، د پانگې اچونې زېرمې يا Reserved capital، د ارزياوبی لپاره پيشي، د ترجمې د خدماتو لپاره پيشي او داسې نور.

فورمول			
دارايي	=	پورونه	+ د مالک خالصه دارايي
↓		↓	↓
8.000	=	5.000	+ 3.000
معادله			
دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي			
پورونه = دارايي - د مالک خالصه دارايي			
د مالک خالصه دارايي = دارايي - پورونه			

حسابي معادله: د (دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي) څخه عبارت دی.

د مضاعف اندراج حسابي سيستم له مخي، د ثبت په بيلانس کې حسابي معادله بايد همواره د توازن په حالت کې وي. (مضاعف اندراج په دې مفهوم دی چې هره معامله لير تر ليره د ليجر دوه حسابونه متاثر کړي).

په لاندې توگه د توازن په حالت کې د حسابي معادلې ځينې مثالونه ورکړل شوي دي. په شرکت کې د مالک يا څښتن پانگه اچونه د شرکت د دارايي د زياتوالي او په ورته توگه د مالک د خالصې دارايي د زياتوالي لامل گرځي.

کله چې شرکت له بانک څخه پيسې په پور واخلي، د شرکت دارايي زياتيږي او په ورته حال کې د شرکت ديون هم زياتيږي. کله چې شرکت خپل قروض بيرته ادا کړي، په دې صورت کې د شرکت دارايي نزول کوي او د هغه د متابعت له مخې د شرکت ديون يا liabilities هم ليروالی مومي.

که نوموړی شرکت د خپلو کارکونکو لپاره يو نوی موټر په نغدو پيسو واخلي، په دې صورت کې د شرکت د دارايي يوه برخه (د عراده جاتو برخه) زياتيږي. که چيرته شرکت د خپلو مشتريانو يا پيرودونکو لپاره په مقابل کې خدمتونه عرضه کړي، بيا هم د شرکت دارايي زياتيږي او په همدې توگه يې خالصه دارايي هم زياتيږي، ځکه شرکت له دغه مدرک څخه عوايد تر لاسه کوي.

که چيرته شرکت داسې خدمتونه وړاندي کړي چې مشتريان يا پيرودونکي يې په يوه مياشت کې د قيمت د پرې کولو ځواک ولري، په دې صورت کې شرکت خپلې دارايي يا (قابل حصول حسابونو) ته زياتوالی ورکړی او په همدې توگه د مالک د خالصې دارايي د زياتوالي لامل گرځيدلی دي، ځکه شرکت د خدماتو عوايد تعميل کوي.

که چیرته یو شرکت رادیويي اعلان نشر کړي او حق الزحمه یې وروسته ورکړي، په دې صورت کې شرکت د یو لړ مصارفو متحمل کیږي چې د مالک خالصې دارايي ته لېږوالی ور بښي اود شرکت د دیونو یا (قابل تادیه حسابونو) د زیاتوالي لامل ګرزي.

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي + د مصارفوعوايد - له حساب څخه برداشت

(له شمولیت څخه د شرکت د دارايي ایستل)

د شرکت په واک او کنټرول کې شته منابعو ته دارايي یا شتمنۍ ویل کیږي. په یوه نوي شرکت کې دارايي له دوو احتمالي منابعو څخه منځته راځي.

هغه سرمایه گذاري چې د یوه تشبث په ترڅ کې یې مالکیت حاصل کړی وي.

هغه قرض ورکوونکي چې د یوه تشبث له مخې قرضې او پورونه ورکوي.

هغه کسان چې خپله دارايي د شرکت په واک کې ورکوي، د دغې دارايي د مطالعې له قانوني حق څخه برخمن دي.

د تجاري معاملاتو تحلیل او تجزیه				
حامد د یوه سوداګریز فعالیت د پیل کولو په موخه 20000 افغانۍ سرمایه گذاري وکړه.				
Assets	=	Liabilities	+	Equity
				Accounts Notes Owner
				Cash Supplies Equipment Payable Payable Capital
(1) 20.00				20.000
20.000				20.00
20.000	=		20.000	

د تجاري معاملي تحليل او تجزیه

دا له هغې پروسې څخه عبارت ده چې په واسطه یې منځته راغلي بدلونونه د معادلې په هر لوري کې تطبیق کیدی شي. راځئ د ورته معاملاتو ځینې بیلګې مطالعه کړو ترڅو د معادلې د استعمال او د هغې د تحلیل او تجزیې په هکله لا غوره معلومات تر لاسه کړو.

د یوه نوي شرکت لپاره حسابي معادله په لاندې ډول ده:

$$\begin{array}{rcc} \text{دارايي} & = & \text{ديون} + \text{د مالک خالصه دارايي} \\ \text{0Af} & & \text{0Af} \quad \text{0Af} \end{array}$$

۱ معامله: مالک د تجارتي فعالیت د پیل په موخه 20000 افغانۍ خپل جاري حساب ته تحویل کوي.

$$\begin{array}{r} \text{دارايي} = \text{ديون} + \text{د مالک خالصه دارايي} \\ \text{0Af} + 20.000\text{Af} \end{array}$$

کله چې څښتن 2000 افغانۍ په یوه تجارتي فعالیت کې سرمایه گذاري کوي، د هغه خالصه دارايي د 20000 افغانیو په اندازه زیاتوالی مومي، په توازن کې د معادلې د دواړو لورو د ساتلو په موخه د دارايي مجموعه هم په ورته کچه زیاتوالی مومي.

التبه لامل یې دا دی چې خالصه دارايي په هواره توګه یوه دارايي حساب کېږي او په خالصه دارايي کې زیاتوالی یا کموالی د مجموعي دارايي د کموالي یا زیاتوالي لامل ګرځي.

د تجارتي معاملاتو تحلیل او تجزیه				
د 1000 نغدو افغانیو په بدل کې د تجهیزاتو پیر				
Assets = Liabilites + Equity				
Accounts Notes Owner				
Cash Supplies Equipment Payable Payable Capital				
			20.000	(1) 20.000
			19.000	1.000 = = 20.000
20.000			20.000	

تجارتي شرکت د 1000 نغدو ډالرو په بدل کې مصرفي اجناس پیري، دغه مطلب په دې مفهوم دی چې د 1000 ډالرو په اندازه نغدي وجه د شرکت د دارايي له حساب څخه وایستل شوه او یا په بل عبارت د شرکت دارايي د 1000 ډالرو په اندازه نزول کړیدی.

له بله لوري شرکت ته اجناس راوړل شويدي او دا په دې مفهوم دي چې دارايي دوهم ځل زیاته شويده. نو په دې اساس د دارايي په نوعیت کې یوازې یو بدلون لیدل کېږي او یاد شوی حالت د شرکت د پورونو یا دیونو او خالصې دارايي رقم نه متاثره کوي. همدا شان کولای شو و وایو چې 1000 ډالر نغدي وجه د 1000 ډالرو په ارزښت په اجناسو باندې بدله شويده، نو په دې اساس په لنډه توګه ویلای شو چې د شرکت د دارايي په میزان کې کوم کموالی یا زیاتوالی نه

دی راغلی.

د تجارتي معاملې تجزيه او تحليل				
د 15000 افغانیو نغدي وجه يا Cash in hand په بدل کې د تجهیزاتو پير يا خريداري				
Assets = Liabilites + Equity				
Accounts Notes Owner				
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital				
		(1) 20.000		20.000
			(2) 1.0000	1.000
			(3) 15.000	15.000
	4.000	1.000	15.000	= = 20.000
	20.000		=	20.000

لکه څنګه چې پورته لیدل کېږي، تجارتي شرکت د تجهیزاتو د خريداري په موخه 15000 ډالر نغدي وجه تادیه کوي، نو د یادونې وړ ده چې دغه تجهیزات د شرکت له دارايي څخه شمیرل کېږي. د پورتنی مثال په څیر، شرکت 15000 ډالر نغدي وجه تادیه کوي او په مقابل کې یې د 15000 ډالرو په ارزښت تجهیزات ترلاسه کوي.

په دې حالت کې یوازې د نغدي وجې یا Cash in hand او اجناسو تبادله صورت نیسي او په نوموړي بیلانس کې د دیونو او خالصې دارايي د رقم د بدلون لامل نه ګرځي، ځکه د دارايي بیلانس د پخوا په څیر پاتې کېږي.

اوس موږ د 4000 افغانیو نغدي وجه یا Cash in hand، د 1000 افغانیو په ارزښت د اجناسو او همدا شان د 15000 افغانیو په ارزښت د تجهیزاتو د ارزښت لرونکي یو او په دې توګه زموږ د دارايي بیلانس 20000 افغانیو ته رسېږي.

د تجارتي معاملې تجزيه او تحليل				
د 200 افغانیو نغدي و جهې په بدل کې د مصرفي توکيو پير او د نسپې يا قرضو په توګه تجهیزات				
Assets = Liabilites + Equity				
Accounts Notes Owner				
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital				
		(1) 20.000		20.000
			(2) 1.0000	1.000

یو تجارتي شرکت د خپلو فعالیتونو د تر سره کیدلو په موخه له یوه بانک څخه 4000 افغانۍ قرض اخلي، په بل عبارت له څښتن څخه پرته د کوم بل شخص له لوري 4000 افغانۍ نغدي وجه تجارتي فعالیت ته ترزیق کیږي. دغه پیښه د دې لامل گرځي تر څو په دارايي کې زیاتوالی را منځته شي، ځکه هره مالي وجه چې د مالک یا کوم بل کس له لوري چمتو کیږي، د دارايي د زیاتوالي باعث گرځي. که چیرته نوموړې وجه (مال) د مالک له لوري تامین شي، د دارايي د زیاتوالي باعث گرځي او بالعکس که چیرته د کوم دریم شخص له لوري د شرکت په واک کې ورکول شوې وي، د بدهې یا پور د زیاتوالي لامل گرځي او په پایله کې یې معادله د توازن حالت ساتلای شي.

په دې ځای کې شرکت له بانک څخه قرض اخیستي دی. دا امر په دې مفهوم دی چې نوموړی شرکت بانک ته د دغو پیسو د بیرته ورکولو مکلفیت په غاړه لري. نو په دې توګه یاد شوي مبلغ د شرکت د دیونو له لږ څخه شمیرل کیږي، په دې اساس د شرکت دیون 4000 افغانیو ته لوړیږي او په مقابل لوري کې یې دارايي هم په همدې اندازه لوړیږي.

د تجارتي معاملې تجزیه او تحلیل						
پاملرنه وکړئ چې په بیلانس شپټ کې حسابي معادله د توازن په حالت کې وي.						
Assets = Liabilites + Equity						
Accounts Notes Owner						
Cash Supties Equipment Payade Payable Capital						
Bal	8.000	1.200	16.000	1.200	4.000	20.000
	8.000	1.200	16.00	1.200	4.000	20.000
	25.200	=	25.200			

په ساده عبارت: حسابي معادله د دې ښودنه کوي چې خالص ارزښت د جاري دارايي د ارزښت د تعیین او له هغه څخه د جاري قرضونو د رقم له تفریق کولو څخه مشخص کیږي.

کله چې د بیلانس شپټ د ترتیب په صورت کې له حسابي معادلې څخه استفاده کول د یوې موضوع په توګه مطرح شي، مقصد یې دا دی چې د بیلانس شپټ اخري کرښه د یوه شخص د خالص ارزښت ښودونکې ده. که چیرته خالص ارزښت او د دیونو رقم له مجموعي دارايي سره برابر شي، نو ویل کیږي چې په حساب کې کومه ستونزه نه شته.

د درېم څپرکي لنډيز

۱- د بيلانس د تحليل اړتيا: څنگه چې د بيلانس زياتره علاقمندان او استفاده کوونکي د کال په پای کې د شرکت د راتلونکي مالي وضعیت معلومولو ته ليوالتيا او اړتيا لري، نو په دې توگه د بيلانس د تحليل ميتودونه ورته ، يورنگه امکانات برابروي

۲- د بيلانس د تحليل تخنيکونه: څنگه چې په يواځې توگه د بيلانس د اقلامو مطالعه د شنونکي يا تحليل کوونکي لپاره سمه پايله نه په ډاگه کوي، نو له همدې امله غوره ده چې دغه اقلام د تيرو مالي دورو له اقلامو سره مقايسه شي چې د مختلفو تخنيکونو په مرسته تر سره کيدی شي.

۳- د بيلانس د تحليل ميتودونه:

الف: افقي تحليل

ب: ټرنډ تحليل

ج: عمودي تحليل

ه: د شرکت د سياست تحليل

الف- افقي تحليل

$$\text{د فيصدي تغير} = \frac{100 \times \text{په مبالغو کې تغير}}{\text{د اساس د کال مبلغ}}$$

په افقي تحليل کې د بيلانس اقلام د دوو مالي دورو لپاره د لاندې فورمول په واسطه تر مقايسې لاندې نيول کېږي.

ب- ټرنډ تحليل

په دې تحليل کې د بيلانس اقلام د يوه کال لپاره د متمادي مالي ادوارو لپاره تحليل او شنل کېږي.

ج- عمودي تحليل

په دې تحليل کې اقلام په فيصدي او مبلغ سره ښودل کېږي چې هر قلم د فيصدي په بڼه وړاندې کېږي.

د- د نسبتونو تحليل

د نسبتونو شننه يا تحليل د يوه شرکت په بيلانس شپې کې د درج شويو اقلامو او ټولو حسابونو تر منځ اړيکه جوړوي چې له مور سره د شرکت د مالي وضعې او فعاليتونو په شننه کې مرسته کوي او په مرسته يې د تيرو کلونو له پايلو سره د روان کال پايلې مقايسه کولای شو.

هـ - د یوه شرکت د سیاست تحلیل

په دې شننه کې درې مشخصې شتون لري:

۱- دوراني سرمايه ۲- جاري نسبت ۳- سريع نسبت

۱- دوراني سرمايه: دا د شرکت د سيالې دارايي او سيالو قرضونو ترمنځ له توپير څخه عبارت دی.

۲- جاري نسبت: دغه نسبت د دوراني سرمايې د نسبت په نامه هم يادېږي چې فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{جاری نسبت} = \frac{\text{سيال دارايي}}{\text{سيال ديون يا liabilities}}$$

۳- سريع نسبت: په دې نسبت کې سريع دارايي له ټولې سيالې دارايي سره پرتله کېږي. په دې نسبت کې د گدام څخه په نظر کې نه نيول کېږي او فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{سريع نسبت} = \frac{\text{نغدې پيسې} + \text{د دولتي قرضو دخرڅلاو وړاسناد} + \text{طلبات}}{\text{د سيالو قرضونومجموعه}}$$

- د طلباتو دوران: دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې د شرکت د حصول وړ طلبات يا حسابونه په يوه مالي دوره کې څو ځله د نغدو پيسو په بڼه شرکت ته ځي او راځي. دغه مشخصه معمولاً له دوراني سرمايې سره په تړاو تحليل کېږي او د شننې فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{د طلباتو دوران} = \frac{\text{قرضوی خرڅلاو}}{\text{د طلباتو وسطي بيلانس}}$$

- د گدام دوران: دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په يوه شرکت کې د گدام شته موجودي يا stock په يوه مالي دوره کې څو ځله پلورل کېږي او دوهم ځل اخیستل کېږي. د شننې فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{د گدام دوران} = \frac{\text{د پلورل شوي امتعې مصارف}}{\text{د گدام د موجودې اوسط}}$$

- د اوږد مهاله قرضونو د مجرا کيدلو د ځواک نسبت: دغه نسبت په اوږده مهال کې د يوه شرکت د ځواک خرگندونه کوي او په لاندې ډول دي:

۱- د ديونو او ټولې دارايي نسبت

۲- د ربحې د پوشش نسبت

۳- د نغدو پیسو په واسطه د قرضونو د پوشش نسبت.

۴- اضافي نغدي پیسې

- د نغدي حساب د صورت تصنیف: د حساب دغه صورت د نغدي راکړې ورکړې له مخې چې د مالي سرمایه گذاري له عملياتي فعالیتونو څخه تر لاسه کېږي، تصنیف کوي چې د دريو کتگوريو لرونکې دي:

۱- عملياتي فعالیتونه

۲- مالي فعالیتونه

۳- سرمايوي فعالیتونه

د درېيم څپرکي پوښتنې

۱- د بیلانس شننې یا تحلیل ته څه اړتیا ده؟

۲- د بیلانس د شننې د تخنیکونو په اړه معلومات ورکړئ؟

۳- د بیلانس د تحلیل د میتودونو نومونه واخلي؟

۴- افقي تحلیل تعریف او فورمول یې ولیکئ؟

۵- ټرنډ تحلیل څه شی دی؟

۶- د عمودي تحلیل په باره کې معلومات ورکړئ؟

۷- د نسبتونو تحلیل څه ډول طریقه ده، واضح یې کړئ؟

۸- د یوه شرکت د سیاستونو په تحلیل کې څو ډوله مشخصې شتون لري، نومونه یې واخلي؟

۹- جاري نسبت تعریف او فورمول یې ولیکئ؟

۱۰- سریع نسبت څه شی دی؟ فورمول یې ولیکئ؟

۱۱- د طلباتو د دوران په اړه معلومات ورکړئ او فورمول یې ولیکئ؟

۱۲- د گدام دوران څه شی دی؟ او فورمول یې ولیکئ؟

۱۳- د حساب د صورت د تصنیف د دريو کتگوريو نومونه واخلي؟

د بیلانس د ترتیب طرز

ټولیزه موخه:

د بیلانس د ترتیب کولو لپاره د کافي وړتیا تر لاسه کول.

د زده کړي موخې: د دې خپرکي په پای کې به محصلین د لاندې موضوعاتو په هکله معلومات او اطلاعات تر لاسه کړي:

- بیلانس جوړونه.
- په بیلانس جوړونه کې د محاسبو پرنسیپونه.
- د صنعتې او تجارتي بیلانسونو جوړښت
- د اکتیف او پسیف، به باره کې تحلیلې معلومات.

بیلانس جوړونه

د دې لپاره چې د بیلانس د ترتیب په ترڅ کې له کومو ستونزو سره مخ نشو، د حساب د عملي اجراتو په صورت کې دغه لارښود په نظر کې نیول کېږي. که چیرته د بیلانس د ترتیب په صورت کې د دغه لارښود مطابق کړنه وشي، له شکه پرته چې د بیلانس د ترتیب پروسه به مو له کومې اشتباه یا تیروتنې پرته تر سره کړې وي.

په لومړي قدم کې د افتتاحیه بیلانس لومړۍ موجودې د تیر کال له موجودې څخه داسې ترتیب کوو چې داراېې د بیلانس په اکتیف لوري او سرمایه او دیون یا liabilities د موازنې په موخه د بیلانس شیبې په پسیف یا غیر فعال لوري کې ثبت شي چې د بیلانس شیبې اکتیف لوري

د هغه له پسیف لوري سره مساوي وي . که چیرته سرمایه نامعلومه وي، د دارايي له مجموعې څخه پورونه منفي کوو او د لاندې فورمول په واسطه سرمایه تر لاسه کېږي.

سر جمع دارايي - پورونه = سرمایه

هغه تجارتي او صنعتي معاملات چې د فعالیت په جریان کې صورت نیسي، په ژورنال کې یې په سم ډول ثبت کېږي او له هغه وروسته را کړل شوي معاملات اړوند دفاترو ته رسول کېږي. د معاملاتو له ثبت کیدلو وروسته په لومړي سر کې مصارفاتي دفاتر او حاصلاتي دفاتر سره موازنه کېږي. د دغو دفاترو پاتې یا توپیر د فعالیت ځای پایلې ته چې د گټې او ضرر د حساب په نامه هم یادېږي انتقالوو. د غه پایلې د گټې او ضرر د حساب د تثبیت په موخه، داسې نقل کوو چې مصارفاتي دفاتر په ډېټ لوري کې او حاصلاتي دفاتر د نوموړي دفتر به کریډیټ لوري کې ولیدل شي. له هغه وروسته د گټې او ضرر د حساب پایله سرمایې ته لیږدول کېږي . که چیرته د گټې او ضرر د حساب پایله د شرکت د مفاد ښودنه وکړي، بقیه یا توپیر یې د گټې او ضرر د حساب د ډېټ له لوري ښوول کېږي او کریډیټ لوري ته سرمایه لیږدول کېږي، خو که چیرته د گټې او ضرر حساب په دې دوره کې زیان یا تاوان کړی وي، نو توپیر یا بقیه یې د گټې او ضرر د حساب په کریډیټ لوري کې ښوول کېږي چې باید ډېټ لوري ته سرمایه و لیږدول شي .

له دې وروسته د دارايي، دیونو او سرمایې حسابونه موازنه کېږي او همدغه دی چې ټول دفاتر تثبیت کېږي. څنگه چې د دارايي د حسابونو توپیر یا بقیه د اختتامیه بیلانس په اکتیف لوري کې ثبت کېږي او د دیونو او سرمایې د حسابونو توپیر د اختتامیه بیلانس په پسیف لوري کې ثبت کېږي نو په دې توگه باید اختتامیه بیلانس هم د موازنې یا تعادل حالت ولري یعنې اکتیف لوری یې له پسیف لوري سره برابر وي چې په دې توگه بیلانس جوړېږي.

همدا شان ویلای شو چې د بیلانس د ترتیب په صورت کې لاندې مراحل په نظر کې نیول کېږي:

د بیلانس جوړولو مراحل

۱- د اقتصادي معاملاتو په برخه کې د تحلیلونو او معلوماتو را ټولول.

۲- په حسابي ژورنال یا د حسابونو په دفتر کې د معاملاتو ثبت.

۳- له ژورنال څخه لیجر ته د ارقامو انتقال.

۴- د آزمایشي بیلانس ترتیب کول.

۵- د مالي حساب د صورت ترتیب او اختتامیه بیلانس

د تحلیل او معلوماتو راټولول.

د اسنادو منبع له هغو اثباتیه مدارکو څخه عبارت دی چې د یوې تر سره شوې معاملې له حقیقت سره تړاو لري.

د معلوماتو او تحلیلونو را غونډول

د یوې اقتصادي معاملې تر سره کیدل د اثباتیه مدارکو د سند د منبع په توګه اسانتیا برابروي. رسیدونه، بیجګونه، او د بانکي حساب صورتونه د منبع د اسنادو د نمونې په توګه وړاندې کولای شو. د اقتصادي معاملاتو د شننې یا تحلیل په مټ کولای شو په حسابي معادله کې د معاملې اغیزې تعین کړای شو.

په ژورنال او عمومي ژورنال کې د محاسباتو ثبت

- په ژورنال کې لمړنۍ معاملات ثبت کيږي
- ژورنال د معاملاتو له تاریخ لرونکي فهرست څخه عبارت دی

حمید عینک پلورنځی عمومي ژورنال

تاریخ	حساب او د ماخذ توضیحات	ډېټ	کرډیټ
۱- جنوري	نغدي وجوه	50000Af	
	خالصه دارايي		500000Af
	مالک		
	په معاملاتو کې دلمړنۍ سرمايې ثبت		
۱- جنوري	موجودی	4500Af	
	نغدي وجوه		3000Af
	د تادېې وړ حسابات		1500Af
	د خریداري شويو اجناسو ثبت		
	موجودی		
۱- جنوري	ځمکه	2000Af	
	نغدي وجوه		2000Af
	د تادېې وړ		18000Af

		د خریدارې د معاملې ثبت	
		ځمکه	
	2400Af	پېشکي حق البیمه	۱- جنوري
2400Af		نغدي وجوه	

د ژورنال اندراجونه یا journal entries په لومړۍ سر کې په عمومي ژورنال کې شامل او جوړیږي. عمومي ژورنال د معاملاتو هغه تاریخ لرونکی فهرست دی چې د مالي حسابونو صورت متاثر کولای شي. د (تاریخ لرونکي) اصطلاح د زماني ترتیب له مخې د معاملاتو د اجرا حکایت کوي. په ژورنال کې د اندراج یا entry په توګه هر ډول ثبت کیدنه د ژورنال د اندراج په نامه یادېږي. په عمومي ژورنال کې لمړنۍ کړنې د معاملاتو د تر سره کیدلو د تاریخ ښوونه کوي. په دوهمه کړنځه کې کړیدیت شوي یا ډېټ شوي حسابونه له لنډو توضیحاتو سره مشخص کېږي. دریمه کړنځه د ریفرینس (د منبع د حساب کوډ یا نوم) په توګه د یوه ځانګړي حساب ښوونه کوي. کله چې په وروستي پړاو کې د ژورنال اندراج یا journal entries انفرادي حساب ته و لېږدول شي، د حسابونو په شمیر کې یو ریفرنس اضافه کېږي چې د اندراج د انتقال څرګندونه کوي. دغه حساب د «T- Accounts» په نامه هم یادېږي چې په لنډه توګه به د دې مقدمې په پای کې د حسابي دفتر یا لیجر تر عنوان لاندې بحث ور باندې وشي. په آخر کې دوه ستونونو یا اساساتو ته د کړیدیت یا ډېټ د مبالغو ښوونه کوي.

د محاسبې سیکل (دوران)

- لیجر ته د معلوماتو انتقال د محاسبې د سایکل دریم قدم ګڼل کېږي.

د محاسبې سیکل او لیجر

په لیجر کې د معلوماتو ثبت کیدل د محاسبې د سایکل دریم قدم ګڼل کېږي. په لیجر کې د حسابونو له جدول څخه د تصنیف په موخه د هر رقم د انتقال لپاره د حساب د نمرې له تفکیک څخه استفاده کېږي.

لیجر د ټولو حسابونو مرکب دی چې د T په څیر د ظاهري شکل له کبله د (ټی د حساب په نامه مسمی شوی دی).

همدا شان د تنظیم په موخه له یادو شویو حسابونو څخه د ژورنال په څیر په چپ لوري کې مندرج شوي ارقام د کړیدیت وضعیت لرونکي دي. د لیجر د حسابونو شمیرې د حسابونو د ماخذ یا منبع د کوډ نمایندګی کوي چې اصلي ارقام په کې درج او ترې انتقال شوي دي.

هماغه ډول لکه د لیجر په حسابونو کې چې د ژورنال د حساب کوډ د ریفرنس په توګه درج کیږي، په دې مرحله کې په عمومي ژورنال کې د حسابونو کوډ د ریفرنس په ستون کې درج کیږي او په دې توګه عمومي ژورنال ته د ارقامو د انتقال پروسه بشپړیږي.

د لیجر او محاسبې سیکل (دوران)	
CASH	Account # 100
Date Comments Ref Debit Amount	Date Comments ReF Credit Amount
Jan 1 intal Investment GJ-1Af 5000	Jan.1 Inventory GJ-1Af3000
	Jan.1 Land GJ-1Af 2000
	Jan.1 Insurance GJ-1Af2400
Total Af50000	Total Af 7400
Balance Af 42600	
INVENTORY	ACCOUNT # 140
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
Jan.1 GJ-1Af4500	
Total Af4500	
IAND	ACCOUNT # 170
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
Jan.1 Cash GJ-1Af2400	
Total Af2400	
ACCOUNTS PAYABLE	ACCOUNT # 200
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
	Jan.1 Invetory GJ-1 Af1500
	Total Af1500
MORTGAGE PAYABLE	ACCOUNT # 270
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
	Jan.1 Hand GJ-1 Af18000
	Total Af18000
OWNERSEQUITY	ACCOUNT #300
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
	Jan-1 Initial Investment GJ-1Af50000
	Total Af50000

د حسابونو د جدول په اړه نظر

د حسابونو جدول د محاسبې په سیکل (دوران) کې خورا مهم نقش لري او په واسطه یې هر حساب د هغه د اړوند شمیرې له مخې تصنیف کیږي.

د حسابونو جدول د محاسبې په سیکل کې خورا مهم نقش لري او په واسطه یې هر حساب د هغه د اړوندې شمیرې له مخې تصنیف کیږي. دغې موضوع ته له کتنې پرته چې ګواکي له کمپیوټري حسابي سیستم څخه تثبیت د اړوند مالي حساب د صورت د ترتیب لپاره استفاده وشي، د حساب شمېره د محاسبې په پروسه کې د ریفرینس د شمېرې تشخیص اسانه کوي.

د داراېې حسابونه 100 - 199

د دیونو حسابونه 200 - 299

د خالصې دارايي حسابونه 300 - 399

د عوایدو او مفاد حسابونه 400 - 499 د ضرر او مصارفو حسابونه 500 - 599

پاملرنه: په 12 مه برخه کې په تفصیل سره مطالعه کیږي.

آزمایشي بیلانس

- آزمایشي بیلانس یا trail balance د لیجر له حسابونو څخه ترکیب شوی دی

- له آزمایشي بیلانس څخه د حسابونو د تدقیق او تصدیق په موخه استفاده کیږي.

آزمایشي بیلانس

په آزمایشي بیلانس کې د لیجر د اندراجونو (مندرج ارقام) یا entries له تعدیل وروسته د حسابونو بیلانس لست کیږي. له آزمایشي بیلانس څخه د کریدیت او ډبټ د موازنې د ډاډ او اطمینان او همدا شان د حسابونو د بیا ځلې بررسی په موخه استفاده کیږي تر څو د محاسبې دسیکل د راتلونکې مرحلې لپاره نهایی اندراجونه تنظیم شي.

شرکتونه د کال په ختمیدلو برسیره، په میاشتنی ډول هم آزمایشي بیلانسونه ترتیب کوي.

د لیجر هر حساب آزمایشي بیلانس ته انتقالیږي.

د مالي حسابونو صورت

د عوایدو د حسابونو او د بیلانس شپټ د نغدي حسابونو له صورت څخه عبارت دی

د عوایدو صورت یا statement د یوې تجارتي موسسې د معاملاتو او فعالیتونو پایله په یوه معین وخت کې په ډاګه کوي.

د بیلانس جوړولو او محاسبې پرنیسپونه

د بیلانس او محاسبې قانوني اساسات: څنګه چې په شرکتونو کې ګڼ شمېر ورځني مالي او اقتصادي معاملات صورت نیسي او شرکتونه د نورو شرکتونو، دولت، بانکونو او داسې نورو په څېر له یو لړ مراجعو سره اړیکې لري. نو په دې اساس د شرکت په داخل او خارج کې دجانینو د حقوقو د تامین په موخه باید حسابي دفاتر شتون ولري تر څو د معاملې هیڅ لوری هم ضرر و نه ویني.

له همدې کبله قانون په ټولو شرکتونو او موسساتو کې د محاسبې د موجودیت حکم کوي، چې د افغانستان د تجارت قانون هم د محاسبې په اړه دقیق مقررات وضعه کړی دي. د افغانستان د تجارت په قانون کې درج شوي مقررات په لاندې ډول دي:

- ټول معاملات داسنادو په اساس ثبت کیږي او محاسبوي دفاتر او بیلانس باید له ثبت څخه تر پنځلسو کلونو پورې وساتل شي.

- د اشتباهاتو او تیروتنو د اخلاص په موخه په یاد شوي قانون کې ذکر شوې دي، چې تیروتنې دې په خپل حال پریښودلې شي او یوازې یوه نازکه کرښه دې ورباندې را کش شي او د موضوع د صحت په اړه دې په ملاحظات کې معلومات ورکړل شي.

- حسابي جریان د کال په اخیر کې تړل کیږي او پایلې یې ټولو شریکانو او معامله دارانو ته ابلاغ کیږي.

- په یوه هیواد کې د محاسبې سیستم متحد الشكل وي تر څو د دولت، شریکانو او ټولو معامله دارانو لپاره د پایلې استخراج اسانه شي او د کنترول په برخه کې یې مفتشینو ته اسانتیا ایجاد شي.

- هر تاجر مجبور دی، چې درې دفاتر ولري، د ژورنال دفتر، د لیجر دفتر او د دارایی دفتر. د محاسبې اصول په حقیقت کې د یوه تجاري شرکت یا موسسې د مالي وضعې او موقف څرګندوونکی دی، په دې معنا چې د شرکت تجاري موقف او مالي وضعه د محاسبې د معاملاتو په واسطه ترتیب او تثبیت کیږي. د دې لپاره چې ورته اطلاعات د ټولو علاقمندانو لپاره ورته مفهوم پیاده کړي، پکار ده چې محاسبین لاندې اصول په نظر کې ونیسي.

د ملي ژبې او پولې معیار اصل

ټول حسابي معاملات باید د هیواد په ملي ژبه لیکل شوي وي او د مملکت په داخل کې له پولې سیستم سره سنجش او افاده شي. له دې څخه پرته ټوله دارایی، پورونه او سرمایه چې د خارجي پیسو په ډول سنجش شوي وي، په دفاترو کې د ثبت وړاندې او د جمع کېدلو او مقایسې وړتیا نه لري.

- د تمام شوي قيمت اصل: معمولاً په دفاترو کې د شرکتونو ټولې دارايي د تمام شوي قيمت له مخې ثبت کېږي. دا يو مسلم امر دی چې ثبت شوی قيمت د ورځې له قيمت سره مطابقت نه لري ځکه قيمتونه د بيلابيلو علتونو له کبله د تل لپاره نوې بڼه لري. په يوه هيواد کې د ثبت تر ټولو غوره قيمت هماغه تمام شوي قيمت دی ځکه محاسب مجبور نه دی چې د کال په اوږدو کې د قيمت له بدلونه وروسته په څو ځلي توگه دفاتر اصلاح کړي.

- د محاسبې د حقايقو د افشاء اصل: محاسبه بايد د مادې حقيقت او د شرکت د مالي وضعيت په اړه له مالي حسابونو سره په تړاو ټول اړوند ياداشتمونه او احصايوي اطلاعات په ډاگه کړي. په مالي دوره کې احتمالي پورونه او د هغوی د امثالو احتمالات بايد واضح شي او د حساب د صورت په ضمايمو کې منعکس شي.

د موجودي کولو اصل

په کار ده دغه اصل د مالي کال په اوږدو کې په معينو وقفو کې صورت ونيسي، خو د کال اخيرې موجودي حتمي ده، ځکه د موجودی د لسټ د نشتوالي په صورت کې د بيلانس جوړېدل امکان نه لري.

په ټوله دارايي او مصارفو کې زياتوالی د حساب په ډېټ لوري کې او کموالی يې په کريدېټ لوري کې درج کېږي. برعکس په ټولو ديونو، شخصي سرمايې او عوايدو کې زياتوالی په کريدېټ لوري کې او کموالی يې په ډېټ لوري کې معامله کېږي.

همدا شان د ونډه والو يا Share Holders په سرمايه او نا توزيع شوي مفاد کې را منځته شوی زياتوالی په کريدېټ لوري کې او کموالی يې په ډېټ لوري کې درج کېږي، خو د شريکانو تر منځ توزيع شوی مفاد او د هغه کموالی په کريدېټ لوري کې معامله کېږي. د محاسبې د سيستم په برخه کې د زياتې لارښونې په موخه لاندې شکل ملاحظه کړئ.

د کريدېټ نورمال بيلانس Normal Balance Credit

Liability Account	
د حساب	
Debit	Credit
Decrease	Increase
کموالی	زياتوالی
Steck holders Account	
د شريکانو د سرمايې حساب	

Debit Decrease کموالی		Credit Increase زیاتوالی	
Revenue Account د عوایدو حساب			
Debit Decrease کموالی		Credit Increase زیاتوالی	
Asset Account د دارایی حساب		Expense Account د مصارفو حساب	
Debit Decrease کموالی	Credit Increase زیاتوالی	Debit Increase	Credit Decrease

د افتتاحیه او آزمایشی بیلانس جوړېدل

د گټې او ضرر بیلانس، اختتامیه بیلانس او تحلیلي بیلانس پوښتنه: د نقیب الله په تجارتي موسسه کې په 1387 کال کې لاندې اقلام موجود وو:

- ۱- موجوده نغدي پیسې 80000
- ۲- په بانک کې د موسسې دارایی 170000
- ۳- په شرکتونو باندې د موسسې طلبات 30000
- ۴- په اشخاصو باندې د موسسې طلبات 20000

د شرکت دیون او افتتاحیه بیلانس تر تیب کړئ او سرمایه یې تثبیت کړئ. په دې برسیره د 1388 کال په جریان کې لاندې معاملات هم را منځته شويدي:

تاریخ

۱/۱ - د بانک له لوري تادیه شوې کرایه 6000

۲/۱ - د تجارتي اعلاناتو لپاره تادیه شوی نغدي مبلغ 3000 .

۳/۱ - د تلفون محصول چې په نغدي توگه تادیه شوی 80 افغانۍ.

- ۴/۱- عواید تکتانه، د بانک د دارايي له درکه د بانک په حساب کې ثبت شوی 10870
- ۵/۱- د بانک له لوري د سوخت اخیستل شوي مواد 3600 افغانۍ.
- ۶/۱- د بانک له لوري تادیه شوي اداري مصارف 1620 افغانۍ.
- ۷/۱- په نغدي توګه ترلاسه شوي د طلباتو تکتانه مبلغ 14000Af
- ۸/۱- د یوې دعوي مصارف چې محکمې ته په نغدي توګه تادیه شوې مبلغ 2800 افغانۍ.
- ۹/۱- د بانک له لوري د برق تادیه شوي مصارف 1450 افغانۍ، د حسابي مشاور لپاره تادیه شوي اجوره مبلغ ۲۲۰۰ افغانۍ.
- ۱ پورتنی مصارف په ژورنال کې ثبت کړئ، د حاصلاتو او مصرف لپاره یې په جلا جلا ډول ترتیب کړئ.

- ۱- نتیجوي حسابونه بند کړئ او د ګټې او ضرر حساب ترتیب کړئ.
- ۲- د ګټې او ضرر د حساب اخيري پایله سرمایې ته انتقال کړئ.
- ۳- د لیجرونو حسابونه وتری، پاتې تثبیت کړئ او اختتامیه بیلانس ترتیب کړئ.

شمبره	د حسابونو نوم یا لیجر	L / F	Passive	Active
	له نغدي حساب څخه	4		80000
	له بانکي حسابداري څخه	5		170000
	په شرکتونو طلباتو له حساب څخه	6		30000
	د اشخاصو د طلباتو له حساب څخه	7		20000
	د پورونوله حساب څخه	8	140000	
	سرمایه	9	160000	
	مجموعه		300000	003000

6000	6000	1	7	د دوکان د کرایې حساب ته Dr
			1	د بانک له حساب څخه Cr
3000	3000	3	6	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr
			2	له نغدي حساب څخه Cr
80	80	4	7	د تلفون د مصارفو حساب ته Dr
			2	له نغدي حساب څخه Cr

10870	10870	5	1 8	د بانكي دارايي حساب ته Dr د تكتانه عوايدو له حساب څخه Cr
3600	3600	6	6 1	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr د بانک له حساب څخه Cr
1620	1620	7	10 1	د اداري مصارفو حساب ته Dr د بانک له حساب څخه Cr
14000	14000	8	2 8	نغدي حساب ته Dr د تكتانه عوايدو له حساب څخه Cr
2800	2800	9	6 2	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr له نغدي حساب څخه Cr
1450	1450	10	9 1	د برق د مصارفو حساب ته Dr د بانک د دارايي له حساب څخه Cr
2200	2200	11	6 2	د متفرقه مصارفو له حساب څخه Dr له نغدي حساب څخه Cr

۱ لیجر: بانک

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
170000	1	1/1	6000	1	د دوکان د کرایې حساب ته	1/1
10870	1	1/4	3600	1	د متفرقه مصارفو حساب ته	1/5
			1620	1	د دارايي د مصارفو حساب ته	1/6
			1450	1	د برق د مصارفو حساب ته	1/9
			168200	1	د بیلانس د ختم حساب ته	
180870			180870		مجموع	

Dr   Cr   ۲ لیجر : نغدي پیسې

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
80000	1	1/1	3000	1	له افتتاحیه حساب څخه	1/2
14000	1	1/7	80	1	د متفرقه عوایدو له حساب څخه	1/3
			2800	1	د متفرقه مصارفو حساب ته	1/8
			2200	1	د متفرقه مصارفو حساب ته	1/10
			85920	1	د ختم بیلاس ته	1/30
94000		مجموع	94000		مجموع	

Dr   Cr   ۳ لیجر : د شرکتونو طلبات

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
30000	1	1/1	30000	1	د بیلاس د ختم حساب ته	1/30
30000		مجموع	30000		مجموع	

Dr   Cr   ۴ لیجر : د اشخاصو طلبات

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
20000	1	1/1	168200	1	د افتتاحیه بیلاس له حساب څخه	1/30
20000		مجموع	168200		مجموع	

Dr   Cr   ۵ لیجر : دیون

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
14000	1	1/1	140000	1	د افتتاحیه بیلاس حساب ته	1/30
140000		مجموع	140000		مجموع	

۶ Cr لیجر: د دوکان کرایه Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
6000	1	د بانک د دارایی له حساب څخه	6000		د گټې او ضرر حساب ته	1/30
6000		مجموع	6000		مجموع	

۷ لیجر: د تیلیفون مصارف Dr Cr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
80	1	له نغدي حساب څخه	80		د گټې او ضرر حساب ته	1/30
80		مجموع	80		مجموع	

۸ لیجر: متفرقه مصارف Dr Cr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
3000	1	له نغدي حساب څخه	11600	1	د گټې او ضرر حساب ته	1/30
3600	1	د بانک له حساب څخه				
2800	1	له نغدي حساب څخه				
2200	1	له نغدي حساب څخه				
11600		مجموع	11600		مجموع	

۹ Cr لیجر: تکتانه عواید Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
24870	12	د گټې او ضرر د حساب له بیلاس څخه	10870	1	د بانک د دارایی حساب ته	1/30
			14000	1	نقدي حساب ته	
24870		مجموع	24870		مجموع	

لیجر : د برق مصارف Cr Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
1450	1	دبانک له حساب څخه	1450	12	د گټې او ضرر حساب ته	1/30
1450		مجموع	1450		مجموع	

Cr ۱۱ لیجر : د دارايي مصارف Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
1620	1	دبانک د دارايي له حساب څخه	1620	12	د گټې او ضرر حساب ته	1/30
1620		مجموع	1620		مجموع	

لیجر : تکتانه طلبات Cr Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
14000	1	د گټې او ضرر له حساب څخه	14000		نغدي حساب ته	1/30
14000		مجموع	14000		مجموع	

لیجر : مفاد او ضرر د گټې او ضرر بیلانس Cr Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
6000	6	د دوکان د کرایې له حساب څخه	10870	8	د بانک د تکتانه عوایدو حساب ته	1/30
11600	5	د متفرقه مصارفو له حساب څخه	14000	11	د تکتانه طلباتو حساب ته	1/30
80	7	د تیلیفون د مصارفو له حساب څخه				

1450	9	د برق د مصارفو له حساب څخه	1/30				
1620	10	د ادارې د مصارفو له حساب څخه	1/30				
4120	13	د شخصي سرمايي له حساب څخه	1/30				
24870		مجموع		24870		مجموع	

۱۴ لیجر: سرمایه Cr Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
164120	1	د بیلاس د ختم حساب ته	160000	1	د افتتاحیه بیلاس حساب ته	1/30
			4120	12	د گټې او ضرر حساب ته	
164120		مجموع	164120		مجموع	

Cr اختتامیه بیلاس Dr

Active	Passive	L/F	د حسابونو نوم یا لیجر	شماره
85920		2	د نغدو په برخه کې	1
168200		1	د بانک د دارایی په برخه کې	2
50000		4-3	د طلباتو په برخه کې	3
	140000	14	د پورونو یا قرضې په برخه کې	6
	164120	13	د شخصي سرمايي په برخه کې	7
304120	304120		مجموع	

مثالونه:

لاندې معاملات په ژورنال کې درج کړئ او هر یو یې د لیجر او ازمايشي بیلاس په بیل بیل حساب کې ترتیب کړئ.

1991

- Jun 1- په نغدو پیسو د امتعې د خریداری مبلغ 2000
- Jun 3- په کریم باندې په قرضي ډول دپلورل شوې امتعې مبلغ 500
- Jun 10- له کریم څخه نغدي پیسې حصول شوي 1000
- Jun 15- په نغدو پیسو باندې ماشین الات خریدارې شول 1000
- Jun 20- په نغدو پیسو باندې امتعه و پلورل شوه 300
- Jun 25- په رحیم باندې امتعه وپلورل شوه مبلغ 600
- Jun 28- له رحیم څخه 590 نغدي پیسې حصول شوي چې مبلغ 110 هغه ته تخفیف ورکړل شو.
- Jun 30- له کریم څخه 150 افغانی کرایه تحویل کړه
- Jun 31- ورکړل شوي معاشات مبلغ 100

د احمد ژورنال

تاریخ	تفصیلات	د لیجر صفحه	شماره بل	ډېټ مبالغ	کریډیټ مبالغ
1991/1/1	د خریداري حساب ته له نغد حساب څخه			2000	2000
1991/1/3	د کریم حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			500	500
1991/1/10	د نغدو حساب ته د کریم له حساب څخه			500	500
1991/1/15	د ماشین آلاتو حساب ته له نغد حساب څخه			1000	1000
1991/1/20	نغدي حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			300	300
1991/1/25	د رحیم حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			600	600
1991/1/28	نغدي حساب ته د رحیم له حساب څخه			600	590
1991/1/30	د کرایې حساب ته له نغدي حساب څخه			50	50

د خریداری لیجر Cr Dr

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
2000	1	له نغد حساب څخه	1991/1/1	2000		د ازمايشي بیلانس حساب ته	1/30
2000		مجموع		2000		مجموع	

نغدي لیجر یا (کتاب نغده) Cr Dr

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
500	1	د کریم له حساب څخه	Jun 10	2000		د امتعې د خریداري حساب ته	Jun1
300		د امتعې د پلور له حساب څخه	Jun 20	1000		د ماشین د خریداري حساب ته	Jun15
590		د رحیم له حساب څخه	Jun 28	50		د کرایې حساب ته	Jun30
1790		د ازمايشي بیلانس له حساب څخه		100		د معاشاتو حساب ته	Jun31
3150				3150			

Cr د خریداري لیجر Dr

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
500	1	له نغدي حساب څخه	Jun 3	500		نغدي حساب ته	Jun10
				500		مجموع	

هر کله چې په هر بیلانس کې په کافي اندازه کريدت ایښي وي دغه صورت د location a/c

يا كهنل شوي حساب په نامه ياديري او په ازمايشي بيلانس کې ثبت کېږي. ځکه چې د بيلانس تفاوت په کې موجود نه وي.

د امتعي د فروشاتو ليجر Dr Cr

مبالغ	L/F	تاريخ	مبالغ	L/F	تفصيلات	تاريخ
1400		د ازمايشي بيلانس له حساب څخه	500		د كريم حسابت	Jun10
			300		نغدي حساب ته	Jun20
			600		د رحيم حساب ته	Jun25
1400			1400			

د ماشين د حساب ليجر Dr Cr

مبالغ	L/F	تاريخ	مبالغ	L/F	تفصيلات	تاريخ
1000		له نغدي حساب څخه	1000		د ازمايشي بيلانس حساب ته	
1000			1000			

د رحيم د حساب ليجر Dr Cr

مبالغ	L/F	تاريخ	مبالغ	L/F	تفصيلات	تاريخ
			590		نغدي حساب ته	
			10		د تخفيف حساب ته	
600		د امتعي د پلور له حساب څخه				Jun20
		600			600	

Dr Cr تخفیف د حساب لیجر

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
10		د رحیم له حساب څخه	Jun30	10		د آزمایشی بیلانس حساب ته	
10				10			

Dr Cr د کرابی د حساب لیجر حساب

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
50		له نغدي حساب څخه	Jun30	50		د آزمایشی بیلانس حساب ته	
50				50			

Dr Cr د معاشاتو د حساب لیجر

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
100		له نغدي حساب څخه	Jun31	100		د آزمایشی بیلانس حساب ته	
100				100			

Trail Balance آزمایشی بیلانس

شماره	اسم یا حساب لیجر	کریدت (Cr)	دبت (Dr)
1	نغد حساب		94590
2	شخصي حساب	100000	
3	د امتعی د خریداري حساب		3500
4	د فرنیچر حساب		2000
5	د کریم حساب		100

	3000	د امتعې د پلور حساب	6
500		د معاشاتو حساب	7
	1000	د سليم حساب	8
500		د نعيم حساب	9
30		د برقي مصارفو حساب	10
80		د کرايې حساب	11
2700		د شخصي حساب برداشت	12
104000	104000	د بيلانس مجموعه	

د بيلانس د اکتيف Active او پسیف (Passive) په برخه کې تحلیلي معلومات

بيلانس په لغت کې د اکتيف او پسیف اقلامو موازنه کولو، يا د هغوی تر منځ د توازن منځته راوړلو ته ويل کيږي، ځکه بيلانس له اکتيف او پسیف اقلامو څخه تشکیل شوی دی چې په لاندې ډول تشریح کيږي:

۱- اکتيف (Active): اکتيف په لغت کې د فعال معنا ورکوي خو د محاسبې په اصطلاح کې د سرمايې په هغو ټولو اقلامو باندې اطلاق کيږي چې د فعاليت په حال کې وي. اکتيف برخه له لاندې موادو څخه تشکیل شوې ده:

دارايي يا Assets: دا رايي له هغو ټولو اموالو او امتعې څخه عبارت ده چې د شرکت په واک کې وي ، همدا شان پولې او حقوقي مسايل دي چې له شرکت سره تړاو لري او شرکت يې د مالک په توگه پيژندل کيږي لکه ثابته دارايي او سياره دارايي.

الف-ثابته دارايي يا (Fixed asset): دا له هغې دارايي څخه عبارت ده چې د شرکت څښتن په مکرره توگه ترې استفاده کولای شي او يا د دارايي له هغو ثابتو اقلامو څخه عبارت ده چې د فعاليت په دوران کې ترې استفاده کيږي او طولاني عمر ولري چې معمولاً دغه اوږدوالی تر يوه کال زيات وي او د استفادې او استعمال له کبله ورو ورو يا تدريجاً استهلاک کيږي لکه تعمير، ځمکه، ماشين الات، ترانسپورتي وسايل او داسې نور.

ب- سیاره دا اریبی یا جاری دارایی یا (Current asset): دا له هغې دارایی څخه عبارت ده چې نسبتاً قابل تغیر وي او دوباره یې په پیسو باندې د بدلیدلو امکان وي او د یوه کال په اوږدو کې په مصرف ورسیري. په بل عبارت جاری دارایی له هغې دارایی څخه عبارت ده چې په ځانګړې توګه عارضی وي او په همدې اساس نسبتاً په یوه لنډ وخت کې په پیسو باندې بدله شي لکه نغدي پیسې، تر لاسه کیدونکي حسابونه، د گدام موجودي او داسې نور.

ج- حقوقی دارایی: دا د شرکت له مالي حقوقو څخه عبارت ده چې په نورو باندې لازم وي لکه حق الامتياز، حق الاختراع، سرقلفي او داسې نور.

۲- پسیف (Passive): پسیف په لغت کې غیر فعال او تمبل ته ویل کیږي خو په حسابي اصطلاح کې Passive د بیلابیلو لوري ته ویل کیږي چې د سرمایې د منابعو ښودنه کوي لکه شخصي سرمایه، خارجي سرمایه.

الف: سرمایه یا (Capital): دا د شرکت د څښتن یا څښتنانو له حق څخه عبارت ده. په بل عبارت سرمایه له هغو نغدو پیسو یا امتعې څخه عبارت ده چې سوداګر د خپلې سوداګرۍ شغل ورباندې پیل کړی وي.

ب: دیون یا Liability: دا د شرکت له هغو قرضونو څخه عبارت ده چې شرکت یې د پریکولو یا مجراکولو مکلفیت لري. دغه ډول قرضونه په دريو برخو باندې وېشل شوي دي چې په ترتیب سره له اوږد مهاله قرضونو، منځمهاله قرضونو او لنډ مهاله قرضونو څخه عبارت دي.

۱- قصیر المدت دیون یا Short term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې په لنډه موده معمولاً یوه کال یا یوه مالي دوره کې تادیه کیږي او دغه تادیه تر ډیره بریده له سیارې سرمایې څخه ورکول کیږي.

۲- متوسط المدت دیون یا Medium term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې نسبتاً په اوږده موده کې بیرته ورکول کیږي یعنی د بیرته ورکولو موده یې معمولاً له یوه کال څخه تر پنځو کلونو پورې رسیري او شرکت یې د بیرته وکولو مکلفیت لري.

طویل المدت دیون یا Long term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې په خورا اوږده موده کې بیرته ورکول کیږي یعنی د بیرته ورکولو موده یې له پنځو کلونو څخه تر پنځه ویشو کلونو پورې رسیري چې باید په دې موده کې بیرته مجرا شي.

شخصي سرمايه په دريو برخو باندې وېشل شويده:

۱- د سرمايي سهم: د نشر شويو اسهامو يا ونډو رویتي يا اسمي ارزښت.

۲- په سرمايه برسیره اضافي پرداخت: دا هغه مبلغ ته ویل کیږي چې د اسهامو په اسمي ارزښت باندې ور علاوه کیږي.

۳- ناتوزیع شوی مفاد: دا هغه مفاد ته ویل کیږي چې تر اوسه پورې نه وي توزیع شوی.

د څلورم څپرکي لنډيز

۱. د بيلانس جوړولو مراحل په لاندې ډول په نظر کې نيول کېږي.
  - د اقتصادي معاملاتو په برخه کې د تحليل او معلوماتو را ټولول.
  - په حسابي ژورنال کې د معاملاتو ثبت کول.
  - له ژورنال څخه لیجر ته د ارقامو انتقال.
  - د مالي حساب د صورت ترتيب يا اختتامیه بيلانس.
۲. د حسابونو د تړل کيدو له پروسې وروسته ازمايشي بيلانس Post- Closing Trail Balance: لکه مخکې چې هم ورنه يادونه وشوه ، يو آزمايشي بيلانس په ژورنال کې د معاملاتو له ثبت کولو او لیجر ته د هغوی له انتقال وروسته ترتيب کېږي. دوهم ازمايشي بيلانس له تعديلي معاملاتو وروسته چې لیجر ته استول کېږي، ترتيب کېږي او د (تعديل شوي ازمايشي بيلانس) په نامه يادېږي. دريم ازمايشي بيلانس د حسابونو له تړل کيدلو وروسته په نظر کې نيول کېږي چې د (حسابونو د پای ازمايشي بيلانس) په نامه يادېږي. دغه بيلانس د گټې او ضرر حساب ته د کريدېټ او ډېټ د انتقال شونده کوي. د حسابونو د پای ازمايشي بيلانس يوازې د واقعي حسابونو دارايي يعنې دارايي، ديون يا liabilities او شخصي سرمايې لرونکی وي.
۳. د گټې او ضرر د حساب يا بيلانس په ترتيب کې ټول مصارف ډېټ لوري ته او ټول عوايد په کريدېټ لوري کې ثبت کېږي. که چيرته بيلانس په ډېټ لوري کې وښودل شي، نو مفاد منځته راغلی دی او که په کريدېټ لوري کې وښودل شي ضرر منځته راغلی دی او توپير يې سرمايې ته ليردول کېږي.
۴. اختتامیه بيلانس چې په يوه مالي دوره کې د شرکت د مالي وضعيت څرگندونه کوي، په کار ده چې اکتيف او پيسې ارقام پکې مساوي وي.
۵. د بيلانس اکتيف لوري ته ټوله دارايي، نغدي پيسې، طلبات او موجوده امتعه ثبت کېږي او په پيسې لوري کې يې د سرمايې ډولونه او ديون ثبت کېږي.

د څلورم څپرکي پوښتنې

۱. په بیلانس جوړولو کې کوم مراحل په نظر کې نیول کېږي، نومونه یې واخلي؟
۲. د سرمايي د ترلاسه کولو فورمول وليکئ؟
۳. د اقتصادي معلوماتو او تحليلونو د را ټولولو په برخه کې خپل نظر بيان کړئ؟
۴. په عمومي ژورنال کې د محاسباتو ثبت څه ډول تر سره کېږي ، تحليلي معلومات ورکړئ؟
۵. د تحليلي محاسبې دايره رسم کړئ؟
۶. له ازمايشي بيلانس څخه څه گټه اخستل کېږي، تحليلي معلومات ورکړئ؟
۷. د مالي حساب صورت څه شی دی نوم یې واخلي؟
۸. د بيلانس شپټ په باره کې معلومات وليکئ؟
۹. د بيلانس جوړوني پرنسيپونه تشریح کړئ؟
۱۰. د افتتاحیه بيلانس جوړښت رسم کړئ؟
۱۱. د گټې او ضرر د بيلانس جوړښت رسم کړئ؟
۱۲. د ازمايشي بيلانس جوړښت رسم کړئ؟
۱۳. د بيلانس شپټ جوړښت رسم کړئ؟
۱۴. د بيلانس د اکتيف او پسیف برخو په باره کې تحليلي معلومات وليکئ؟

د بیلانس په اقلامو کې تغیر او تعویض

ټولیزه موخه:

په بیلانس کې د قیمت د تحول په اړه د بشپړ پوهاوي او وړتیا منځته راوړل.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په اوږدو کې به محصلین وکړای شي د لاندې مواردو په هکله معلومات تر لاسه کړي:

- اکتیفي تبادل (د دارايي د دوو اقلامو تر منځ تبادل).
- پسیفي تبادل (د سرمایې د دوو اقلامو تر منځ).
- په اکتیفي او پسیفي کې تزئید یا زیاتوالی (د بیلانس په دواړو لوریو کې تزئید).
- د بیلانس په اکتیفي او پسیفي کې تنقیص.

د بیلانس په قیمت کې تحولات

اکتیفي	بیلانس	پسیفي
افغانۍ		افغانۍ
120000 د دفتر او کار ځای		465000 شخصي سرمایه
300000 تکميلي مواد		50000 طویل المدت پوروته
540000 طلبات		425000 ديون یا liabilities
160000 نغدې پیسې		
1120000		1120000

هره يوه معامله د بيلانس د تغير سبب كيدى شي او د بيلانس تغير په څلورو ډولونو صورت نيولای شي:

الف- اکتيفي تبادلہ يا (د دارايۍ د ددوو اقلامو تر منځ تبادلہ):

په دې صورت کې د بيلانس د دواړو لوريو مجموعه له کوم تغير پرته باقي پانې کيږي. د مثال په توگه د 100000 افغانیو په مقابل کې د تکميلي موادو پير د تکميلي موادو په ارزښت کې هغه اندازه زياتوالی راوستلای شي لکه په نغدو پيسو کې چې کموالی را منځته شوی دی.

ب- پسيډي تبادلہ يا: (د سرمايي د دوو اقلامو تر منځ تبادلہ) : په دې تبادلہ کې هم د بيلانس د دواړو لورو په ټول کې کوم تغير نه را منځته کيږي.

د مثال په توگه: د يوه اړوند کس يا نهاد د موافقې په اساس کيدی شي 125000 افغانۍ لنډ مهال قرض په اوږد مهاله هغه باندي بدل شي. په دې صورت کې په اوږد مهاله قرضونو کې هغه اندازه زياتوالی رامنځته کيږي لکه په لنډ مهاله قرضونو کې چې کموالی رامنځته کيږي.

ج- په اکتيف او پسيډي کې تزئيد: په دې صورت کې دبيلانس په دواړو لوريو کې ورته اقلام اضافه کيږي چې په دې توگه د بيلانس په دواړو لوريو کې کوم توپير نه تر سترگو کيږي.

د مثال په توگه: د 20000 قيمت په مقابل کې د دفتر د اساس يا موبل اخستل . د دې معاملې له کبله د دارايي په يوه برخه (د کار ځای او دفتر په تجهيزاتو) کې زياتوالی را منځته کيږي، خو په ورته زمان کې په ديونو کې هم ورته زياتوالی را منځته کيږي.

د- داکتيف او پسيډي تنقيص يا کمښت: په دې صورت کې د بيلانس په دواړو لوريو کې د مبالغو مساويانه تنقيص را منځته کيږي چې له کبله يې د بيلانس د دواړو لوريو مجموعې هم له ورته او مساوي تنقيص سره مخ کيږي.

د مثال په توگه که چيرته د شرکت کوم پوروری 25000 قرض پرې کړي، نو په دې صورت کې خو په نغدو پيسو کې کموالی را منځته کيږي خو په څنگ کې په ديونو يا قرضونو کې هم ورته لږوالی را منځته کيږي چې په دې توگه دبيلانس په دواړو لوريو کې ورته لږوالی را منځته کيږي خو د لوريو تر منځ يې کوم توپير نه را منځته کيږي.

- د مثالونو توضيح:

په دې صورت کې ليدل کيږي هر وخت چې متصدي وغواړي يو بيلانس افتتاح کولای شي خو په دې شرط چې د هغه اړوند اسناد په لاس کې ولري. وروسته له دې چې د غالبيو تجارت خانه

افتتاح شي، متصدي يو شمير غالی. په نغدو پیسو باندې پلوري. په دې ځای کې لیدل کېږي چې د غالیو له زیرمې څخه یوه اندازه غالی کمپري خو په مقابل کې یې د پیسو په ذخیره کې ورته زیاتوالی را منځته کېږي.

د پورتنی حالت برعکس که چیرته تاجر په نغدو پیسو باندې غالی واخلي نو په دې صورت کې یې د غالیو زیرمه زیاتېږي خو په مقابل کې یې د نغدو پیسو زیرمه کمېږي. خو که غالی په نغدو پیسو نه بلکې په فرضي توګه واخستل شي، په دې صورت کې د تاجر په قرضونو کې زیاتوالی را منځته کېږي.

د پیر او پلور عمل یا هغه ټولې معاملې چې په تاجر او یا تجارتخانه پوري اړه ولري، په محاسبه کې د معاملاتو د جریان په نامه یادېږي او د دغو معاملاتو د ارزښت د جریان په اساس منځته راځي. په لومړني بحث کې مو توضیح کړه چې ارزښونه په پیسو سره تثبیت کېږي او حساب ته داخلېږي چې د بیلانس او صورت د ترتیب په هکله یې پوهیدلي یو او را ته معلومه شوې ده چې ورځني معاملات په بیلانس باندې کوم ډول تاثیرات واردوي. لکه چې په یاد لرو، مخکې مو ادعا وکړه د بیلانس دواړه ستونونو سره مساوي وي.

په دې ځای کې لومړي دوه امکانات یا شونتیاوې مشاهده کوو چې د بیلانس د مجموعي معاملاتو د منځته را وړلو له کبله تغیر نه مومي.

- ۱- په مجموع کې د معاملاتو د ثبت د جریان له کبله په بیلانس باندې کوم اثر نه لیدل کېږي.
- ۲- د معاملاتو د ثبت د جریان له کبله د بیلانس په مجموعه یا ټوټل کې تغیر را منځته کېږي. په لومړي حالت کې دوه لارې موجودې دي چې له کبله یې د معاملاتو جریان د بیلانس په مجموعه کې کوم تغیر نشي واردولای.

الف: که چیرته د بیلانس په اکتیف لوري کې د بیلانس له اقلامو څخه د یوه قلم ارزښت اوچت شي، د هماغه مبلغ په اندازه په اکتیف لوري کې د یوه بل قلم قیمت کمېږي.

د مثال په توګه: موږ په 5000 نغدو افغانیو باندې اثاثیه او تجهیزات وپېرل، په دې صورت کې د نغدو پیسو له زېرمې نه یو مقدار کمېږي. یعنې د نغدو پیسو زیرمه 19000 افغانی. وه خو د اثاثیې او تجهیزاتو له پېرلو وروسته د پیسو مقدار 85000 افغانیو ته کمېږي، خو په مقابل کې یې د شرکت د اثاثیې او تجهیزاتو په ارزښت کې 5000 افغانی نور زیاتوالی را غلی دی.

د معاملې د ورته جریان چې له کبله یې د بیلانس د اکتیف ستون دوه قلمونه تغیر مومي د بیلانس په مجموع کې کوم تغیر نه را منځته کوي. د محاسبې په بحث کې ورته معامله د اکتیف تعویض په نامه یادېږي، په دې معنا چې د اکتیف لوري د دوو قلمونو ارزښت یو تر بله سره

تعویض شوی دی او د بیلاس مجموعه په خپل حال پاتې ده.

ب- که چیرته له محاسبوي اقلامو څخه د بیلاس په پسیف لوري کې د یوه قلم ارزښت لور شي، په هماغه اندازه په همدغه لوري کې د یوه بل قلم ارزښت کمېږي.

د مثال په توګه: د افغانستان بانک یو ځل خپل مشتري ته قرصه ورکړې وه او دوباره یې هم نوموړي ته یو کرېډیټ ورکړ. متصدي له بانکي کرېډیټ څخه د خپل یوه دوست طلب تادیه کوي. په دې توګه د هغه بانکي کرېډیټ د 255000 مبلغ په اندازه زیات شوی دی خو له بله لوري د هغه د دوست له طلب څخه 100000 مبلغ کم شوی دی. له پورتنی مثال څخه جوتیږي چې بیلاس د ښي لوري په دوو محاسبوي اقلامو کې د معاملې ورته جریان یو ډول تغیر را منځته کوي خو د بیلاس په مجموعه کې کوم بدلون نه را منځته کوي یعنې د بیلاس مجموعه په خپل حال پاتې کیږي. دغه ډول معامله د پسیف تعویض په نامه یادېږي.

۲- د محاسبوي معاملې له کبله د بیلاس په مجموع کې تغیر نه واقع کیږي.

الف: د بیلاس په مجموع کې زیاتوالی:

مثال: یو سوداګر د 30000 افغانیو په بدل کې یوه نوې غالی وپېرله او د خپلو غالیو په زېرمه کې یې ور اضافه کړ، خو د پیرل شوې غالی قیمت یې په نغدي توګه نه دی ورکړی، بلکې په قرضي توګه یې پیرلې ده، د ورته معاملې له کبله د اکتیف په ستون کې د غالیو د ګدام په حساب کې تغیر واقع کیږي او ارزښت یې له 35000 څخه 65000 ته لوړیږي. په ورته حال کې د پسیف په ستون کې یو قلم چې له غیر سرمایې څخه عبارت دی، هم تغیر کوي او په دې توګه یې حجم زیاتېږي. په ورته حالت کې سرماییه ورکونکی د غالیو اخستونکی دی چې البته دغه مبالغ په خپل آندي توګه د شرکت په واک کې نه ورکوي بلکې د تجارتي تعامل له کبله یې خپلې غالی په پور پلورلې دي.

د پورتنۍ توضیح له کبله لیدل کیږي چې ورته ډول معاملې د بیلاس په مجموعه کې کوم تغیر نه را منځته کوي. د ورته معاملاتو له کبله د بیلاس په دواړو ستونونو کې د 30000 افغانیو په اندازه زیاتوالی منځته راغلی دی، یعنې د بیلاس په اکتیف کې د اموالو ذخیره د 30000 افغانیو په اندازه زیاته شوې ده او د بیلاس په پسیف ستون کې د دایینو په لست کې د 30000 افغانیو په اندازه زیاتوالی را منځته شوی دی چې ورته ډول محاسبوي معامله د بیلاس توسعې یا زیاتوالي په نامه یادېږي.

ب- د بیلاس په مجموع کې تنقیص یا لیروالی:

مثال: مور بانک ته 65000 په نغدي توګه تادیه کوو چې په دې صورت کې د بانکي قرضې

اندازه له 255000 افغانیو څخه 190000 افغانیو ته کموالی مومي. د شرکت نغدي زېرمه چې پخوا 85000 افغانی- وه، اوس یې 20000 ته کموالی موندلی دی. دغه ډول معامله د بیلانس په نورو برخو کې کوم تغیر نه رامنځته کوي بلکې یوازې د بیلانس په مجموع کې تغیر را منځته کوي. نو د بیلانس د دواړو ستونونو مجموعه د 65000 افغانیو په اندازه کمېږي.

په دې صورت کې موږ د بیلانس له اختصار یا لنډیز څخه بحث کوو یعنې د بیلانس مجموعه موکوتاه کېږي ده. له دغو څلورو حالتونو یعنې: داکتیف تعویض، د پسیف تعویض، د بیلانس توسعه او د بیلانس اختیار د شرکت ټولو معاملاتو جریان په بر کې نیسي.

د پنځم څپرکي لنډيز

په بيلانس کې د قيمت تحويلات

په بيلانس کې د اقتصادي معاملاتو ثبت کيدل څلور ډوله بدلونونه منځته راوړي:

الف: د بيلانس اکتيفي تبادلې

ب: د بيلانس پسيډي تبادلې

ج: د بيلانس او پسيډي کې زياتوالی

د: د بيلانس په اکتيف او پسيډي کې تنقيص يا کموالی

الف- اکتيفي تبادلې: په اکتيف لوري کې د دارايي په دوو ارقامو کې تبادلې د بيلانس په دواړو لوريو کې کوم تغير نه را منځته کوي.

د مثال په توگه: په نغدي توگه د 1000 افغانیو په بدل کې د امتعې د پلور له کبله په دارايي کې د ورته مقدار، خو په نغدي زيرمه کې ورته مقدار زياتوالی را منځته کيږي چې د بيلانس په دواړو لوريو کې د کوم تغير لامل نه گرځي

ب- پسيډي تبادلې: که چيرته د ديون او سرمايي تر منځ کومه معامله صورت ونيسي، دغه معامله د بيلانس په دواړو خواوو کې کوم تغير نه را منځ ته کوي.

د مثال په توگه: د لنډ مهاله قرضونو په مقابل کې د اوږد مهاله قرضونو زياتوالی د بيلانس په مجموعه کې کوم تغير نه را منځته کوي.

ج- د بيلانس په اکتيف او پسيډي کې زياتوالی: د مساوي ارقامو لرونکي اقتصادي معاملې ثبت د بيلانس په دواړو لوريو کې زياتوالی را منځته کوي. د مثال په توگه په قرضي توگه د 3000 افغانیو په بدل کې د امتعې پيرل. په دې مثال کې د امتعې په ارزښت کې چې په اکتيف لوري کې موقعيت لري، 3000 زياتوالی را منځته کيږي خو په مقابل کې يې په ديونو کې چې د بيلانس په پسيډي لوري کې قرار لري، هم ورته يعنې د 3000 په اندازه زياتوالی را منځته کيږي.

د- د بيلانس په اکتيف او پسيډي لوري کې تنقيص: د بيلانس په دواړو لوريو کې په ورته وخت کې د ورته ارقامو لرونکې معاملې له ثبت کيدلو سره د بيلانس دواړو لورو کې لږوالی مومي. د مثال په توگه: له نغدو پيسو څخه د 4000 په اندازه د لنډمهاله قرضونو تاديه کول له يوه لوري له نغدي زيرمي څخه 4000 افغانیو کميږي چې په اکتيف لوري کې قرار لري او له بله لوري په لنډ مهاله قرضونو کې هم په ورته اندازه کموالی را منځته کيږي چې په پسيډي لوري کې ځای لري او په دې توگه د بيلانس د دواړو ستونونو په مجموعه کې کوم توپير نه را منځته کيږي بلکې په مساوي ډول کموالی پکې را منځته کيږي.

د پنځم څپرکي پوښتنې

- 1-2 حمل: په 7000 افغانۍ نغدي مبلغ باندې ماشین آلات اخیستل شويدي، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 6 حمل: له سلیمان څخه په قرضي توګه په 300 افغانۍ باندي دموبل او فرنیچر پیرل، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 8 حمل: په 2500 مبلغ باندي د امتعې خریداري، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 10 حمل: په رحمان باندي د امتعې پلور مبلغ 1500، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 11 حمل: له کبیر څخه د امتعې خریداري مبلغ 1000 او له فرید څخه د امتعې پیر مبلغ 2000 افغانۍ، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 18 حمل: له رحمان څخه مبلغ 1450 نغدي پیسې تر لاسه شويدي چې 50 افغانۍ ډسکاونټ یا تخفیف ورته شوی د، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 20 حمل: کبیر ته مبلغ 975 نغدي پیسې ور کړل شوي چې 25 افغانۍ یې تخفیف وکړ، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 21 حمل: فرید ته امتعه دوباره متسرده شوه مبلغ 500، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 21 حمل: په دین محمد باندي امتعه و پلورل شوه مبلغ 200، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 25 حمل: د دین محمد له لوري امتعه دوباره مسترده شوه مبلغ 200 پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 26 حمل له کریم څخه په 600 امتعه واخستل شوه چې 10% تجارتي تخفیف هم تر لاسه شو پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 26 حمل: فرید مبلغ 1500 افغانۍ نغدي را کړي، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 29 حمل: د 50 افغانیو امتعه او د 30 افغانیو په ارزښت له امتعې څخه غریبانو ته ورکړل

شوي، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

29 حمل: د 200 افغانیو په ارزښت امتعه د نموني په توگه اود 100 په ارزښت امتعه د شرکت مالک په خپل حساب کې واخستله، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

30 حمل: د شرکت مالک نغدې پیسې د خپل ځان لپاره له خپل ځان سره یووړې، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

31 حمل: د شرکت پرسونل ته معاشات مبلغ 500 افغانۍ ورکړل شوې، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

د بیلانس تحدیدي حسابونه

ټولیزه موخه:

د تحدیدي پستونو په اړه د لازمي توانمندی منځ ته راوړل او د تحدیدي پستونو د منځ ته راتگ علتونه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکی په پای کې شاگردان د لاندې مواردو په هکله معلومات او اطلاعات تر لاسه کوي:

- پرداخت، درآمد، مخارج، حاصل.....
- داکتيف او پسیف تحدیدي پستونو.
- تحدیدي او غیر انتقالي پستونو.
- ټول طلبات او ټول دیون.
- د حسابونو له افتتاح وروسته د معاملاتو جریان.
- د حسابونو د تړلو په هکله معلومات.
- د تحدیدي پستونو انحلال.
- په بیلانس کې د پس انداز نقش.
- تخمین شویو مخارجو ته مساوي پس اندازونه.
- له تخمین شویو مخارجو څخه کم پس انداز.
- په محاسبه کې مجموعي بیلانس.

- د لومړي تفاوت بیلانس.
- د دوهم تفاوت بیلانس.
- د موجودي او نتایجو بیلانس.

تحدیدي حسابونه

لومړۍ برخه: تحدیدي پستونه

الف: د تحدیدي پستونو د منځته راتلو علتونه:

مخکې له دې چې د تحدیدي حسابونو په اړه بحث وکړو، غوره ده چې په لومړي سر کې له یوه پلوه د مخارجو او پرداخت تر منځ توپیر وکړو او له بله پلوه د عاید او حاصل تر منځ توپیر وکړای شو. عاید او پرداخت دواړه د خالصو پیسو له جریاناتو څخه عبارت دي. که څه هم د دې کتاب په لومړي سر کې دغه اصطلاحات په شرح ډول بیان شول، خو په دې ځای کې له تحدیدي پستونو سره په تړاو پخواني مثالونه تکراروو.

پرداخت: د پیسو جریان ته پرداخت یا Payment ویل کیږي چې د شرکت له داخل څخه د شرکت خارج ته صورت نیسي او برعکس عاید له هغه پولي جریان څخه عبارت دی چې جریان یې له بهر څخه د شرکت داخل ته صورت نیسي.

مخارج او حاصل: دا له هغو دوو عناصرو څخه عبارت دي چې په واسطه یې پایله یعنې مفاد او ضرر تثبیت کیږي. د دې لپاره چې پورتنی اصطلاحات یو له بل څخه په ښه توګه تفکیک او تمیز کړای شو، د لاندې مثالونو په واسطه یې توضیح کوو:

۱. **مور یوه میلمستیا لرو:** د دې لپاره له بازار څخه غذایی مواد او مشروبات اخلو یعنې د پورتنۍ متاع د پیر لپاره پرداخت کوو. میلمانه په ټاکل شوي وخت را ونه رسېدل او خوراک او مشروبات په مصرف ونه رسېدل، نو ویل کیږي چې مخارجو صورت نه دی نیولای.

۲. **برعکس مخارج کولای شي له پرداخت څخه د مخه صورت ونیسي:** بیا هم دعوت ترتیب کوو او د دې منظور لپاره غذایی مواد او مشروبات خریداري کوو. دغه مواد له هغه مغازه لرونکي څخه په پور اخلو چې مور یې همیشني مشتریان یو او پیسې یې یوه اونۍ وروسته ورکوو. خو دا ځل میلمانه په خپل وخت را ورسیدل چې غذا او مشروبات په مصرف ورسوي. په دې حالت کې لیدل کیږي چې مخارجو صورت نیولی دی خو پرداخت صورت نه دی نیولی یعنې مخارج تر پرداخت د مخه تر سره شول.

۳. همداشان عايد او حاصل يو له بل څخه تفکيک کوو: د مثال په توگه يو بزگر په خپله ځمکه کې بانجان کرلي دي. بانجانو ته تر هغه وخته حاصل ويل کيږي ترڅو چې بازار ته د خر څلاو لپاره نه وي عرضه شوي، خو کله چې بانجان په بازار کې خرڅ شي نو حاصل په عايد باندې بدليږي.

۴. دهقان له يوه هوټل څخه د بانجانو فرمايش تر لاسه کړيدي، خو څنگه چې تر اوسه پورې د بانجانو د پخيدلو موسم نه دی را رسيدلای، هوټل والا د بانجانو د قيمت يوه برخه په پيشکي توگه بزگر ته تاديه کوي تر څو بزگر د بانجانو په وخت کې هوټل ته بانجان ورسوي. هغه پيشکي پيسې چې بزگر يې له هوټلي څخه تر لاسه کوي، د هغه لپاره يو عايد دی، خو کله چې بانجان پاخه شي عايد په حاصل باندې بدليږي.

د دغو ساده او بسيطو مثالونو په واسطه چې په دې ځای کې وړاندې شول، خرگنده شوه چې له پرداخت د مخه مخارج او يا بر عکس له مخارجو د مخه پرداخت صورت موندلای شي او همدا شان له حاصل د مخه عايد او يا له عايد د مخه حاصل صورت ونيسي.

په اقتصادي شرکتونو کې هم تر ډېره ځايه ورته حالات صورت نيسي.

مور د يوه مالي کال په جريان کې د مخارجو او حاصلاتو له داسې زياتو اقلامو او واقعيتونو سره مخ کيږو، نو په پايله کې ويلای شو چې يو شرکت له خالصو مخارجو او حاصلاتو څخه تشکيل شويدي. پرته له دې چې پرداخت او عايد ته د هغوی تثبيت کول په نظر کې ونيول شي، په شرکت کې د ورته ستونزو د حل لپاره د تحديدي حسابونو پستونه منځته راوړو.

د هغه په نظر کې نيولو پرته چې ايا هغه مود پرداخت او عايد لپاره تثبيت کړې وي نو ددې د حل لپاره په تصدي کې تحديدي حسابونو پستونه منځ ته راوړو.

ب- د اکتيف او پسييف تحديدي پستونه يا (انتقالی اکتيف او انتقالی پسييف):

د اکتيف او پسييف تحديدي پستونه هغه مهال منځته راځي چې له حاصل او مخارجو د مخه تادييات صورت و نيسي.

مور د کال په اوږدو کې تادييات او عايدات لرلای شو او دغه عايدات او تادييات په مسلسلله توگه د مخارجو او حاصلاتو په بڼه د خپلو پايلو په حسابونو کې ثبت کوو او د کال په پای کې مشاهده کوو چې د حاصلاتو او مخارجو يوه برخه چې د کال په اوږدو کې مو د حسابونو په پايلو کې درج کړې ده، په بشپړه توگه د جاري کال په معاملاتو پورې اړه نه لري، په دې توگه دغه راتلونکي حاصلات چې د جاري کال په حسابونو کې درج شوي دي، عاجلتاً خنثی کيږي او وروسته په راتلونکي کال کې پستونه د هغو اړوند حساب ته ليږدول کيږي.

۱- اکتیف تحیدي حساب (اکتیف انتقالی):

مور د خپلې تجارتخاني لپاره یو اپارتمان انتخابوو او په میاشتنی ډول یې کرایه ورکوو. فرض کوو چې د راتلونکي کال کرایه مو په پیشکي ډول تادیه کړیده. په دې ځای کې یوه پرداخت صورت نیولی دی، خو پکار نه ده چې د مخارجو په توگه یې دغې حسابې دورې د گټې او ضرر حساب ته انتقال کړو. ځکه دغه مخارج په دې دوره پورې اړه نه لري بلکې په راتلونکي حسابي دوره پورې اړه لري او باید په راتلونکي کې د مخارجو په توگه ثبت شي.

د ورته معاملې د ثبت صورت په لاندې ډول ښوول کېږي. په ډېټ ستون کې نغدي پیسې او په کړیدیت ستون کې د کرایې مخارج ۹۰۰ افغانۍ.

کړېدیت د کرایې مخارج ډېټ		کړېدیت نغدي یا کپسه ډېټ	
900	(1) 900	(1) 900	

پورتنی مبلغ باید په محاسبه کې د پورتنی ترتیب په ډول ثبت نشي، که چیرته د پورتنی ترتیب له مخې په حسابونو کې ثبت شي نو پکار ده چې د کال په پای کې د کرایې مخارج د گټې او ضرر حساب ته و لېږدول شي. د دې لپاره چې د گټې او ضرر حساب ته د دغو مخارجو د انتقال مانع شو، له حساب څخه د کرایې مبلغ باسو او په یوه بل حساب کې یې ثبت کوو چې انتقالی اکتیف ورته ویل کېږي، یعنې (انتقالی اکتیف ته، د کرایې له مخارجو څخه ۲) او نوموړي حساب د حسابونو د تړلو په وخت کې د دارايې د یوه موجوده حساب په توگه اخیرې بیلانس ته انتقالېږي.

وروستی بیلانس پسیف اکتیف		انتقالی اکتیف کړیدیت ډېټ	
900 (3)	(1) 900	(3) 900	(2) 900

نوی کال: انتقالی اکتیف پست د نورو ټولو پستونو په څیر په اخیري بیلانس کې د ثبت د کال په حسابونو کې ځای لري او د حساب ارقام خاصاً انتقالی اکتیف (۱) بیا هم په دوباره حساب وېشل کېږي یعنې انتقالی اکتیف پستونو له افتتاحیه بیلانس څخه دوباره د انتقالی اکتیف حساب ته راوړل کېږي او له هغه ځایه د یوې حسابي معاملې په توگه د مخارجو دیوه قلم په توگه د کرایې د مخارجو حساب ته له انتقالی اکتیف څخه را وړل کېږي (۲) او څنگه چې دغه پرداخت د دغه کال حقیقي پرداخت دی، نو کولای شو د کرایې د مخارجو له حساب څخه یې د گټې او ضرر حساب ته انتقال کړو.

کریډیت د کرایې مخارج ډېټ		کریډیت مفاد او ضرر ډېټ	
900 (2)	900 (3)	900 (3)	900

کریډیت انتقالی اکتیف ډېټ	
900 (1)	900 (2)

۲- د پسیف تحیدي حساب (پسیف انتقالی):

فرض کوو چې بیا هم یو پرداخت منخته راغلی دی خو دا ځل مور ته پرداخت کیږي. د مثال په توګه له هغه کریډیت څخه چې اعطاء کړی مو دي، د هغه ربحه په پیشکي توګه ترلاسه کوو. د کال په پای کې تفکیک کوو چې ایا دغه حاصلات له دغې دورې سره تړاو لري او کنه؟ چون د پیسو تادیه په پیشکي ډول وه او په راتلونکي کال پورې اړه لري، نو پکار ده چې د هماغه یعنی راتلونکي کال په حاصلاتو کې درج شي.

کریډیت نغدې پیسې ډېټ		کریډیت درېجې حاصل ډېټ	
500 (1)		500 (2)	500 (1)

په دې توګه د رېجې حاصل د هغه یعنی د روان کال د رېجې له حساب څخه کارو او یوه بل حساب ته چې انتقالی پسیف ورته ویل کیږي، راوړو .

یعنې(د رېجې حاصل ته، له انتقالی پسیف څخه) (۲)

انتقالی پسیف کریډیت ډېټ		اخیري بیلاس کریډیت ډېټ	
500 (3)	500 (2)		500 (2)

د انتقالی پسیف حساب د کال په پای کې په اخیري بیلاس کې پسیف ستون ته را وړل کیږي. (۳) په نوي کال کې چې پستونه له سره تر پایه له افتتاحیه بیلاس څخه د هغوی حسابونو ته لیږدول کیږي، د انتقالی پسیف پست هم د یوې حسابې جملې په واسطه (انتقالی پسیف ته، د رېجې له حاصل څخه(۲))، انتقالوو او څنګه چې دغه رقم د دغې دورې حقیقې حاصل دي، نو د رېجې د حاصل حساب ته لیږدول کیږي او له هغه ځایه د گټې او ضرر حساب ته لیږدول کیږي.

کریډټ د ربحې حاصل ډېټ		کریډټ مفاد او ضرر ډېټ	
(3) 500	(500 (1		(500 (3

انتقالي پسیف کریډټ ډېټ	
(3) 500	موجود اولی 500

ج- تحدیدي او غیر انتقالي پستونه

په دې ځای کې موږ د تحدیدي حسابونو له دوهم ډول څخه بحث کوو چې دغه ډول تحدیدي پستونه د ټولو طلباتو او یا ټولو دائینو یا Creditors په حسابونو کې معامله کیږي.

۱- ټول طلبات: یو کس د کال په پای کې د کمیشن له درکه له موږ څخه مقروض دی، خو یاد شوی کمیشن زموږ لپاره یو حاصل دی او باید د گټې او ضرر په حساب کې سنجش شي، ځکه د کمیشن مبلغ د جاري کال له حاصل څخه عبارت دی او د دې لپاره چې هغه د جاري کال په حسابونو کې په سمه توګه معامله کړو، د هغه لپاره د د ټولو طلباتو په نامه یو نوی حساب ځانګړی کوو او د لاندې حسابي جملې په واسطه یې نا تادیه شوی حاصل انتقال کوو، (د ټولو طلباتو حساب ته د کمیشن د حاصل له حساب څخه) مبلغ ۳۰۰ افغانی (۱).

او کله چې یاد شوی مبلغ په پورتنیو حسابونو کې درج شي نو د حسابونو د تړلو په وخت کې د گټې او ضرر حساب ته نقل شي.

د کمیشن حاصل کریډټ ډېټ		د جاري کال مفاد او ضرر کریډټ ډېټ	
(2) 300	(300 (1		(300 (3

د ټولو طلباتو حساب (اکتيف غير انتقالي) کریډټ ډېټ	
(1) 300	300 ((3

له هغه وروسته د غیر انتقالي اکتیف حساب وروستی بیلانس ته راوړل کیږي (۳).

وروستی بیلانس	
کریډټ	ډېټ
	300 (3)

په نوي کال کې د ټولو طلباتو پست له بیلانس څخه دوباره د هغوی خصوصي حساب ته تقسیم کیږي او دغه مبلغ تر هغه وخته د ټولو طلباتو په حساب کې باقی پاتې کیږي تر څو چې حقیقي تادیه صورت نیسي. کله چې نوموړی شخص تادیې ته حاضر شي، حسابي جمله یې داسې لیکل کیږي، ، نغدو ته له ټولو طلباتو څخه (۲).

د نغدې تادیې په واسطه حاصل په تیر کال کې صورت نیولی دی او د کال په پای یې نتیجه هم سنجش شویده، اوس چې نوی کال دی د هغوی د خالصو پولي تادیاتو عمل صورت نیسي.

کریډټ ټولطلبات ډېټ		کریډټ نغدې پیسې ډېټ	
300 (1)	300 (2)	300 (2)	

– ټول دائینین یا **Creditors**: په دې صورت کې هم پولي جریان صورت نه نیسي خو له دې سره سره هغه مخارج چې تیر کال منځته راغلي دي، په حساب کې ثبت کیږي. فرض کوو چې مور د 100 افغانی مالیاتو د تادیې مکلفیت لرو خو یاد شوی مبلغ مو تر اوسه پورې نه دی تادیه کړی. دغه مبلغ سره له دې چې نه دی تادیه شوی، د گټې او ضرر په حساب کې سنجش کیږي. د دې لپاره چې په سمه توګه او د محاسبوي قواعدو مطابق یې ثبت کړو، د دې موخې لپاره د ټولو دائینینو یا Creditors په نامه یو حساب په نظر کې نیول کیږي او په دې حساب کې د مالیاتو مخارج د لاندې حسابي جملې په واسطه محاسبه کیږي، (د مالیاتو د مخارجو حساب ته، د ټولو دائینینو له حساب څخه).

مفاد او ضرر		اخيږي بیلانس	
کریډټ ډېټ	کریډټ ډېټ	اکتیف	پسیف
100 (2)	300 (1)		100 (3) ټول دائینین یا Creditors

کریډټ د مالیاتو مخارج ډېټ		کریډټ ټول دائینین یا Creditors ډېټ	
(1) 100	(100) 2	(3) 100	(100) 1

د مالیاتو د مخارجو حساب د روان کال د گټې او ضرر په حساب کې د نورو حسابونو د پایلو په توګه سنجش کیږي او ټول دائینین یا Creditors په وروستي بیلانس کې د پیسو ستون ته انتقالیږي (۳). په نوي کال کې د غه پستونو چې په بیلانس کې موجود وو، دوباره د ټولو دائینینو حساب ته لیږدول کیږي (۱). دغه حساب تر هغه وخته هلته پاتې کیږي تر څو چې تادیه صورت مومي. کله چې مبلغ تادیه شي، دلاندې حسابي جملې په واسطه ثبت کیږي:

غیر انتقالي اکتیف حساب ته، د نغدو له حساب څخه.

(۲) په تیر کال کې مو مخارج په حساب کې مدنظر ونيول، په نوي کال کې یې پولي جریان صورت و نیو.

مثال:

پسیف دافتتاحی بیلانس اکتیف	
1000000 تعمیرات	150000 شخصي سرمایه
60000 ماشینونه	100000 دائینین یا Creditors
80000 د امتعې ذخایر	
10000 نغدې پیسې	
<u>250000</u>	<u>250000</u>

د معاملاتو جریان

۱- مزد تادیه کوو.....100 افغانۍ

۲- د کرایې حاصل تر لاسه کوو.....800 افغانۍ

د حسابونو د ختم په اړه معلومات

الف: له تادیه شوي مزد څخه 600 افغانۍ یې د راتلونکي کال مزد دی، چې په پیشکي توګه تادیه شوی دی.

ب: له تر لاسه شوې کرایې څخه 200 افغانۍ یې د راتلونکي کال پيشکي کرایه ده.

ج: د مديونينو له ډلې څخه يو مديون چې قرض مو ورکړی وو، 2000 افغانۍ یې د ربحي له درکه زموږ قرضداره دی.

د: موږ له خپل نماينده څخه د کمیشن له درکه ۵۰۰ افغانۍ قرضدار يو.

د پورتنی سوال ځواب:

کریډټ ماشينونه ډېټ		کریډټ امتعه ډېټ	
60000	60000	80000	80000
<u>60000</u>	<u>60000</u>	<u>80000</u>	<u>80000</u>

کریډټ نغدې پیسې ډېټ		کریډټ تعمیرات ډېټ	
10000 اولی موجود	1000	100000	100000
<u>800</u>	<u>9800</u>	<u>100000</u>	<u>100000</u>

کریډټ شخصي سرمایه ډېټ		کریډټ دائین ډېټ	
151700	150000 1700	100000	100000
<u>151700</u>	<u>151700</u>	<u>100000</u>	<u>100000</u>

کریډټ دربحي حاصل ډېټ		کریډټ د کمیشن مخارج ډېټ	
2000	2000	500	500
<u>2000</u>	<u>2000</u>	<u>500</u>	<u>500</u>

کریڈٹ د مزد مخارج ډبټ		کریڈٹ د کرایې حاصل ډبټ	
1000	600	200	800
	400	600	
1000	<u>1000</u>	<u>800</u>	800

کریڈٹ ټول طلبات ډبټ		کریڈٹ ټول دائنین ډبټ	
2000	2000	500	500
2000	2000	500	500

کریڈٹ انتقالي اکتیف ډبټ		کریڈٹ انتقالي پسیف ډبټ	
600	600	200	200
600	600	200	200

کریڈٹ مفاد او ضرر ډبټ	
400 مزد	600 کرایه
500 کمیشن	2000 ربحه
1700 تفاوت	
<u>2600</u>	<u>2600</u>

اکتیف	وروستی بیلانس	پسیف
100000 تعمیرات		151700 شخصی سرمایه
60000 ماشینونه		100000 دائنین یا Creditors
80000 د امتعې زېرمه		200 انتقالي پسیف
9800 نغدې پیسې		

600 انتقالی اکتیف	
2000 ټول طلبات	
252500	<u>252900</u>

مثال

پسیف افتتاحیه بیلانس اکتیف	
70000 شخصي سرمايه	30000 تعمیرات
15000 دائنین	10000 اثاثیه و تجهیزات
3000 دائنین	50000 امتعه
4000 انتقالی پسیف	20000 بانک
10000 غیر انتقالی پسیف	5000 نغدې پیسې
	2000 اکتیف انتقالی
	3000 غیر انتقالی اکتیف
<u>102000</u>	<u>120000</u>

د کال د پای د معاملاتو جریان

۱- مور په تیر کال کې 2000 افغانۍ کرایه تادیه کړې وه ، نوموړی رقم په روان کال پورې تړاو درلود او ددغه کال په پای کې یادشوی رقم د مخارجو په توګه په خپل حساب کې د لاندې حسابي جملې په واسطه ثبتوو:

د کرایې د مخارجو حساب ته، د انتقالی اکتیف له حساب څخه.

۲- په تیر کال کې شرکت د اجارې له درکه 3000 افغانۍ قرضداره وو، په روان کال کې پورتنی مبلغ نغداً تادیه کوو.

د نغدو حساب ته، د ټولو طلباتو له حساب څخه 3000 افغانۍ.

۳- په تیر کال کې مور 4000 افغانۍ کمیشن په پیشکي توګه تر لاسه کړی وو، نوموړی کمیشن په روان کال پورې اړه درلوده او مور یې د روان کال په حسابونو کې محاسبه کوو:

د انتقالی پیسیف حساب ته، د کمیشن د حاصل له حساب څخه 4000 افغانۍ.

۴- تېر کال موږ د ربڅې له درکه 1000 افغانۍ مقروض وو، چې اوس یې په نغدي توګه تادیه کوو او د لاندې حسابي جملې په واسطه یې په حساب کې داخلوو:

د ټولو دائینو یا Creditors حساب ته، د نغدو له حساب څخه 1000 افغانۍ.

نوټ: هغه حسابونه چې پورتنی معاملات په کې درج کېږي، د ګټې او ضرر له حساب او وروستي بیلانس څخه عبارت دي. له هغو پستونو څخه چې په افتتاحیه بیلانس کې شته دي، صرف نظر کېږي.

کریډټ ټول دائین ډېټ		کریډټ نغدي ډېټ	
1000 (4)	1000	5000 اولي موجود 3000 (2)	1000 7000
<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>

کریډټ د غیرانتقالي اکتیف ټول طلبات ډېټ		کریډټ انتقالی پیسیف ډېټ	
<u>3000</u>	(2) 3000	(3) 4000	4000
<u>3000</u>	<u>3000</u>	<u>4000</u>	4000

کریډټ شخصي سرمایه ډېټ		کریډټ انتقالی پسی ډېټ	
72000	70000 2000	2000	2000
<u>72000</u>	<u>72000</u>	<u>2000</u>	<u>2000</u>

کریډټ شخصي سرمایه ډېټ		کریډټ انتقالی اکتیف ډېټ	
<u>2000</u>	مفاد او ضرر ته 2000	4000	(3) 4000
<u>2000</u>	<u>2000</u>	4000	4000

کریڈټ مفاد او ضرر ډبټ	
د کرایې مخارج 2000 مفاد	د کمیشن حاصل 4000
<u>4000</u>	<u>4000</u>

پسیف وروستی بیلانس اکتیف	
30000 تعمیرات 10000 اثاثیه او تجهیزات 50000 امتعه 20000 بانک 7000 نغدې پیسې	72000 شخصي سرمایه 15000 پور 30000 داننین
<u>117000</u>	<u>117000</u>

مثال

پسیف افتتاحیه بیلانس اکتیف	
5000 بانک 3000 کسه 1200 انتقالی اکتیف 800 نور طلبات	9000 شخصي سرمایه 400 انتقالی پسیف 600 نور داننین
<u>10000</u>	<u>10000</u>

الف: د حسابونو له افتتاح وروسته معاملات:

۱- په تیر کال کې مو د کارگرانو 1200 افغانی مزد په پیشکي توگه تادیه کړی وو. په نوي کال کې هغوی خپل خدمات تر سره کړي دي او موږ هغه د مخارجو په توگه په خپلو حسابونو کې ثبت کوو.

۲- په تیر کال کې مو په پیشکي توگه 400 افغانی اخیستې وې. په نوي کال کې له تجارتخانې څخه مستاجر استفاده کړیده او هغه د حسابونو د حاصل په توگه ثبت کوو.

۳- په تیر کال کې مو یو کس د کمیشن له درکه 800 افغانی مقروض وو، خو سږ کال یاد شوی مبلغ د بانک حساب ته انتقال شوی دی.

۴- مور په تیر کال کې د بیمې د جایزې له درکه 600 افغانۍ مقروض وو او د سړ کال په جریان کې یاد شوی مبلغ په نغدي ډول تادیه کوو.

ب: د کال په جریان کې معاملات

۵- مالیات چې نغداً یې تادیه کوو..... ۲۰۰ افغانۍ.

۶- دخپلو قرضونو ربحه د بانکي انتقال له لارې تر لاسه کوو..... ۲۲۰۰ افغانۍ.

ج: د کال د پای معاملات:

۷- له تادیه شویو مالیاتو څخه (چې په پنځمه شمیره کې یاد شول) 100 افغانۍ یې له پیشکي تادیې څخه تشکیل شوي دي.

۸- له هغې ربحې څخه چې مور ته تادیه شویده، (په شپږمه شمیره کې) 300 افغانۍ یې پیشکي تادیه دي.

۹- د معامله دارانو له ډلې څخه یو یې د کمیشن له درکه 500 افغانۍ زموږ قرضداره دی.

۱۰- د برق د ماشین له درکه چې ز موږ تجارتخای یې روښانه کاوه، 700 افغانۍ.

مقروض یو.

کریډټ نغدي پیسې ډېټ		کریډټ انتقالي اکتیف ډېټ	
3000 اولي موجود	(4) 600 (5) 300 (19) 2200	1200 اوليموجود 100	(1) 1200 (20) 100
<u>3000</u>	<u>3000</u>	<u>1300</u>	<u>1300</u>

کریډټ انتقالي پیسې ډېټ		کریډټ بانک ډېټ	
(2) 400 (23) 300	400 اولي موجود (8) 300	5000 اولي موجود (3) 800 (6) 2200	8000 تفاوت
<u>700</u>	<u>700</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>

کریڈٹ تول طلبات ڊپٽ		کریڈٹ شخصي سرمايه ڊپٽ	
800 اولي وجود	(3 800)	9800 (22)	اولي موجود 9000
500	(21 500)		(17 800)
<u>1300</u>	<u>1300</u>	<u>9800</u>	<u>9800</u>

کریڈٹ د مزد مخارج ڊپٽ		کریڈٹ د کرایي حاصل ڊپٽ	
(1) 1200	(11 1200)	(14) 400	(12 400)
<u>1200</u>	<u>1200</u>	<u>400</u>	<u>400</u>

کریڈٹ د برق مخارج ڊپٽ		کریڈٹ تول دائنين ڊپٽ	
(5) 200	(7 100)	(4) 600	اولي موجود 600
	(12 100)	700	(10) 700
<u>200</u>	<u>200</u>	<u>2200</u>	<u>2200</u>

کریڈٹ د مالياتو مخارج ڊپٽ		کریڈٹ د ربحي حاصل ڊپٽ	
(5) 200	(7 100)	(8) 300	2200 (1)
	(12 100)	(19) 1900	
<u>200</u>	<u>200</u>	<u>2200</u>	<u>2200</u>

کریڈٹ د کمپشن حاصل ڊپٽ	
(6) 500	(9 500)
<u>500</u>	<u>500</u>

کریڈٹ مفاد او ضرر ڊپٽ	
(1200 مزد 11)	(14 کرایه 15) 400 ربحه 1900
(100 ماليات 12)	(16 کمپشن 200)
(700 برق 13)	
(800 مفاد 17)	
<u>2800</u>	<u>2800</u>

کریډټ مفاد او ضرر ډېټ	
8000 بانک 18)) 2200 نغدي پیسې 19)) 100 انتقالي اکتیف 20)) 500 ټول طلبات	2) 9800 شخصي سرمایه 23 300 انتقالي پیسې 700 ټول دائنین یا Creditors
10800	10800

مثال:

پسيف افتتاحیه بیلانس اکتیف	
1200 بانک 7000 نغدي پیسې 2000 انتقالي اکتیف 3000 ټول طلبات	1900 شخصي سرمایه 1000 انتقالي پسيف 4000 ټول دائنین
24000	24000

- ۱- په تېر کال کې مو د بیمې جایزه 2000 افغانۍ په نغدي توګه تادیه کړې وه اوسېر کال یې وعده را رسیدلې ده.
- ۲- تیر کال یو کس د کرایې له درکه 3000 افغانۍ زموږ قرضدار وو او سېر کال د بانکي حساب له لارې یاد شوی مبلغ تادیه کوي.
- ۳- په تیر کال کې مو له خپلې قرضې څخه د هغې ربحه چې 1000 افغانۍ کیدله، په پیشکي توګه تر لاسه کړیده، او سېر کال یې وعده پوره کيږي.
- ۴- موږ 4000 افغانۍ د معاشاتو له درکه قرضداره وو، چې سېر کال یې د بانکي حساب له لارې پرې کوو.
- ۵- مزد چې نغداً یې تادیه کوو..... 1500 افغانۍ.
- ۶- هغه کمیشن چې په نغدي توګه یې تر لاسه کوو..... 3000 افغانۍ.

د حسابونو تړل

- ۷- له هغه مزد څخه چې د (۵ نمرې) له مخې تادیه شويدي، د تیر کال د ډسمبر له میاشتې

څخه نيولې، د نوي کال د فبروري د مياشتې تر 27 نېټې پورې تړاو لري.

۸- د کمیشن تاديات چې په شميره کې ياد شويدي، د تير کال د نومبر له مياشتې څخه پيل، د نوي کال د مارچ د مياشتې تر 31 نېټې پورې تړاو لري.

۹- يو کس د کرايي له درکه زموږ قرضداره دی.....5000 افغانۍ.

۱۰- د مالياتو له درکه مقروض يو.....500 افغانۍ.

کريډټ شخصي سرمايه ډېټ		کريډټ انتقالي اکتيف ډېټ	
23200	2000 اولی موجود 2400	2000 اولی موجود 1000	(1) 2000 1000
<u>23200</u>	<u>23200</u>	<u>3000</u>	<u>3000</u>

کريډټ بانک ډېټ		کريډټ نغدې پيسې ډېټ	
12000	(6) 4000	7000	(5) 1500
(2)3000	11000	3000	8500
<u>15000</u>	<u>15000</u>	<u>10000</u>	<u>10000</u>

کريډټ ټول دائنين ډېټ		کريډټ د بيمې مخارج ډېټ	
(4)4000	4000	(1)2000	2000
500	(10) 500		
<u>4500</u>	<u>4500</u>	<u>2000</u>	<u>2000</u>

کريډټ ټول طلبات ډېټ		کريډټ انتقالي پسييف ډېټ	
	3000	(2) 3000	1000
	(9)5000	5000	(8) 1800
<u>8000</u>	<u>8000</u>	<u>2800</u>	<u>2800</u>

کریڈٹ حاصل ڊبٽ		کریڈٹ د کرایہ حاصل ڊبٽ	
1800 (8)	3000	5000	5000
1200			
<u>3000</u>	3000	5000	5000

کریڈٹ حاصل ربع ڊبٽ		کریڈٹ د مزد مخارج ڊبٽ	
1000	(3) 1000	(5) 1500	(7) 1000
			500
<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>1500</u>	<u>1500</u>

کریڈٹ د مالیاتو مخارج ڊبٽ	
500 (10)	500
<u>500</u>	<u>500</u>

کریڈٹ مفاد او ضرر ڊبٽ	
2000 د بیمہ مخارج 500 مزد 500 مالیات 4200 مفاد	د ربحہ حاصل 1000 کمیشن 1200 کرایہ 5000
<u>3000</u>	<u>3000</u>

پسیف اخیری بیلانس اکتیف	
11000 بانک 8500 نغدی پیسہ 1000 اکتیف انتقالی 5000 ٽول طلبات	23200 شخصی سرمایہ 1800 انتقالی پسیف 500 ٽول دائنین
<u>25500</u>	<u>25500</u>

څلورم مثال:

اکتیف	افتتاحیه بیلانس	پسیف
تعمیر شوې ځمکې	80000	194800 شخصي سرمایه 90000 داتین 6000 ویکسلونه قرضه 1200 ټول داتین
اثاثیه تجهیزات	15800	
امتعه	148600	
طلبات	34500	
ویکسلونو دارای	4500	
بانک	6900	
نغدې پیسې	800	
انتقالي اکتیف	900	
292000		

د تحدېدې پستونو په اړه معلومات

- ۱- په تیر کال کې مو په پیشکي توگه مالیات تادیه کړي وو ..... 900 افغانی.
- ۲- په تیر کال کې مور د بیمې د جایزې له درکه قرضدار وو..... 1200 افغانی.

د معاملاتو جریان

- ۳- په 200 افغانیو باندې اثاثیه او تجهیزات نقداً خریداري کوو.
- ۴- امتعه پلورو 1500 افغانی.
- ۵- زموږ یو مشتري د نیمگړتیاؤ له کبله د امتعې یوه برخه مسترد کوي..... 1000 افغانی.
- ۶- امتعه چې په قرضي توگه یې اخلو..... 4500 افغانی.
- د بانکي انتقال په واسطه..... 2450 افغانی.
- ۲ د تنزیل فیصدي ..... 7000 افغانی.
- ۷- د پورتنیو مالونو حمالي مخارج چې نقداً تادیه کړي..... 200 افغانی.
- ۸- استوونکي په مور باندې یو ویکسل لیکلی دی او له قبلولو وروسته یې بیرته هغه ته ور استوو، د ویکسلونو مبلغ عبارت دی له..... 4500 افغانیو څخه.

۹- د بيمې له جايزې څخه چې موږ يې قرضدار وو او په (۲ نمره کې يې يادونه وشوه) نقداً تاديه کوو، ..... 1200 افغانۍ.

له خپل بانکي حساب څخه د خپل شخصي مقصد لپاره ..... 2000 افغانۍ اخلو.

۱۰- خپله امتعه په لاندې توگه پلورو: د ويکسلونو په مقابل کې 22000 افغانۍ او د نغدو په مقابل کې 1960 افغانۍ.

2 فيصد تنزيل - / 40 افغانۍ

جمله - / 24000 افغانۍ

۱۱- يو شمير خپل ويکسلونه د ډيسکاونټ يا تخفيف لپاره بانک ته ورو.

د ډيسکاونټ عوارض - / 250 افغانۍ

د بانکونو د حساب معامله - / 9750 افغانۍ

۱۲- موږ کرايه په نغدي توگه تر لاسه کوو..... / 3000 افغانۍ.

د حسابونو د تړلو اړوند معلومات

له ثابتې دارايۍ څخه په لاندې ډول په غيرمستقيمه توگه استهلاك کيږي.

۱۳- له تعمير شويو ځمکو څخه په غير مستقيمه توگه يو فيصد له دفتري قيمت څخه.

۱۴- موږ 1600 افغانۍ له خپل تجهيز څخه په غير مستقيمه توگه استهلاك کوو.

۱۵- زموږ له طلباتو څخه %90 فيصده يې قابل حصول او يوازي 5 فيصده يې له 1750 افغانيو

سره مساوي کيږي، غير قابل حصول شوي او موږ يې په غير مستقيمه توگه استهلاك کوو.

۱۶- له هغې کرايې څخه چې (په 12 نمره کې يې يادونه وشوه) د تېر کال د اکتوبر د مياشتې له

لومړۍ نېټې څخه د روان کال د مارچ د مياشتې تر 21 پورې اړه لري، 1500 افغانۍ يې تحديد کيږي.

۱۷- يو کس مو د ربحې د تاديواتو له درکه د تير کال د ډسمبر دمياشتې له لومړۍ نېټې څخه د

روان کال د فبرورۍ د مياشتې تر 28 نېټې پورې قرضدار دی، د قرضو مياشتنۍ ربحه 600 افغانۍ

ده چې يوازې د ډسمبر د مياشتې ربحه يې تحديد کيږي.

اخيري موجودي (انونتور په مرسته) 135600 افغانۍ.

د مثال ځواب

کریڈت اثاثہ او تجهیزات دبت		کریڈت د امتعی پیر دبت	
15800 اولی موجود	(35) 1600	148600 اولی موجود	(22) 20200
200 (3)		7000 (6)	اولی موجود
		200 (18)	(21) 135600
<u>16000</u>	<u>16000</u>	<u>155800</u>	<u>155800</u>

کریڈت ویکسل دارائی دبت		کریڈت تعمیر شوے ځمکے دبت	
4500 اولی موجود	16500(12)10000	80000	80000
(11) 22000			
<u>26500</u>	<u>26500</u>	80000	80000

کریڈت د امتعی پلور دبت		کریڈت طلبات دبت	
1000 (20)	(4) 1500	34500 موجود اولی	(5) 1000
20200 (22)	(11) 24000	1500 (6)	(16) 1750
4300			(36) 33250
<u>25500</u>	<u>25500</u>	<u>36000</u>	<u>36000</u>

کریڈت نغدی پیسی دبت		کریڈت شخصی سرمایہ دبت	
800 اولی موجود	(3) 200		194800 اولی موجود
1960	(7) 200	2000 (37)	(33) 1110
3000	(9) 1200	193910 (6)	
	4160		
<u>5760</u>	<u>5760</u>	<u>195910</u>	<u>195910</u>

کریڈت بانک دبت	
6900 اولی موجود	(6) 2450
9750	(10) 2000
	(38) 12200
<u>16650</u>	<u>16650</u>

کریډټ انتقالی اکتیف ډېټ		کریډټ غیر انتقالی اکتیف ډېټ	
900 اولی موجود	(1 900)	1500	(17 1500)
<u>900</u>	<u>900</u>	1500	1500

مثال

پسیف افتتاحیه بیلاس اکتیف	
10000 اټانیه او تجهیزات	
30000 امتعه	
2000 طلبات	
300 ویکسل دارائی	
3300 بانک	
1200 نغدې پیسې	
500 ټول طلبات	
<u>50000</u>	<u>50000</u>

د تحدیدی پستونو انحلال

- ۱- په تیر کال کې یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضدار وو مبلغ 500 افغانۍ.
- ۲- په تیر کال کې مو 1000 افغانۍ کمیشن په پیشکي توگه اخیستی وو.

د معاملاتو جریان

- ۳- شیان چې په قرضي توگه یې اخلو.....5000 افغانۍ.
- ۴- د پورتنیو اموالو حمالي مخارج نغداً تادیه کېږي..... 200 افغانۍ.
- ۵- کوم کس چې زموږ قرضدار وو او په لومړۍ شمیره کې یې یادونه شوې وه مبلغ 500 افغانۍ د بانکي انتقال په واسطه یې تادیه کوي.
- ۶- د خپل بانک حساب څخه یې.....800 افغانۍ.
- ۷- لاندې شیان پلورو.

په قرضه 6000 افغانی
 په نغدو 3920 افغانی
 2 فیصده تنزیل 80 افغانی

جمله 10000

یو شمیر ویکسلونه په مشتریانو باندې کارو او هغه یې له منلو وروسته بیرته موږ ته را استوي
 د ویکسلونو مبلغ 6000 افغانی دی.

۸- یو شمیر ویکسلونه بانک ته د تنزیل لپاره ورو.

د بانکي تنزیل عوارض 500

زموږ د بانکي دارايي معامله 4000

۹- د ویکسلونو له لږ څخه یو چې موده یې پوره شوې وي، وجه یې نغداً تر لاسه کوو مبلغ
 1500 افغانی.

۱۰- د بیمې جایزه نغداً تادیه کېږي.....2400 افغانی.

۱۱- د اثاثيې او تجهیزاتو استهلاك په مستقیمه توګه له دفتري قیمت څخه 10 فیصده.

۱۲- د طلباتو استهلاك، په مستقیمه توګه له دفتري قیمت څخه 20 فیصده.

۱۳- د بیمې جایزه چې په (۱۱) نمره کې تادیه شوې، د تېر کال د ډسمبر د میاشتي پېشکي
 احتوا کوي چې د نوي کال د جنوري د میاشتي لپاره ده.

۱۴- د نومبر او ډسمبر د میاشتي د مالیاتو له درکه قرضداره یو، د هرې میاشتي د مالیاتو سهم
 یا ونډه 90 افغانی ده.

کریډټ د امتعي پلور ډېټ		کریډټ طلبات ډېټ	
6000	(7) 10000	2000	(8) 60000
4000		(7) 6000	2000
<u>8000</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>

کریډټ ډېټ		کریډټ ډېټ	
400	400	400	400
<u>400</u>	<u>400</u>	<u>400</u>	<u>400</u>

کریڈٹ د طلباتو د طلباتو استهلاك ډېټ		کریڈٹ د طلباتو د قیمت مصیح ډېټ	
180	(15) 180	(15) 180	180
<u>180</u>	<u>180</u>	<u>180</u>	<u>180</u>

کریڈٹ مفاد او ضرر ډېټ	
80 تنزیل 500 ډیرکونټ 1200 بیمه 1000 د طلباتو استهلاك 180 د طلباتو مخارج 1640 مفاد او ضرر	داموالومفاد 4000 دکمیشن حاصل 1000
<u>5000</u>	<u>5000</u>

سیف اخیری بیلانس اکتیف	
9000 اثانیه و تجهیزات 29200 امتعه 2000 طلبات 3000 ویکسل دارائی 7000 بانک 4020 نغدی پیسې 1200 انتقالی اکتیف	46840 شخصی سرمایه 8000 دائنین یا Creditors 180 ټول دائنین 400 د طلباتو د قیمت مصیح
<u>55420</u>	<u>55420</u>

دوهمه برخه، پس انداز

په تیرو درسونو کې مو تحدیدي پستونه مطالعه کړل چې د حقیقي تحدید لپاره یې دوه نتیجوي عناصر یعنی مخارج او حاصلاتو د ملاحظې وړتیا درلوده. په هره حسابي دوره کې هغه مخارج او حاصلات ثبت کیږي چې په ریښتني توګه په هماغې دورې پورې تړاو لري. تر کومه ځایه چې د خالصو تادیاتو جریانات مثلاً پرداخت او حاصلات په معینو وختونو کې منځته نه راځي. پکار ده چې د تحدیدي پستونو په مرسته د کال په پای کې لازمه تصحیح اجرا کړل شي. د پس انداز په بحث کې هم یو بل ډول مبحث مطالعه کوو چې هغه هم د کال د پای د

حسابونو په تحديدي برخه کې مرسته کوي او پواسطه يې يوازې د مخارجو واقعي تحديد منځته راوړل کيږي، نه د حاصلاتو.

پس انداز د قرضونو خاصيت لري هغه دا چې مور مقروض يو او کنه؟

په دې مورد کې کوتلی مثبت ځواب داسې دی چې پس انداز د يوه نامعلوم دين يا پور خصوصيت لري. خو په ورځني ژوند کې تل داسې حالات منځته راځي چې مور تل د دغو قرضونو د اندازې او د هغوی د موعد رسېدو په برخه کې شکمن کوي. غوره ده دغه موضوع د يوه مثال په واسطه واضح کړو.

مثال: مور په محکمه کې دعوا لرو او زيات وخت تير شو چې دعوا نه ختميږي، دا چې مور او که زموږ مقابل لوري د دعوا مصارف پرې کوي، د دعوا له ختميدلو ورسته به معلومه شي. په دې صورت کې هر څوک چې په دعوا کې مغلوب و شميرل شي بايد د دعوا ټول مصارف پرې کاندې. خو څنگه چې تر اوسه پورې دعوا په جريان کې ده، مور نه پوهيږو چې د عوا به زموږ په گټه پای ته ورسيږي او که د مقابل لوري په گټه. احياناً که چيرته دعوا و بابلو، بيا هم نه پوهيږو چې د دعوا مصارف به څومره وي. همدغه لامل دی چې زموږ لپاره دغه دعوا د يوې قرضې حيثيت لري چې د پرې کيدلو وخت او اندازه يې د شک او ترديد په حالت کې ده.

خو د احتياطي پرنسيپ له مخې چې په سوداگري کې معمول او مروج دی، مور يې تر اوسه پورې د يوه دين يا قرض په توگه ارزوو. په بل عبارت سره لدې چې دعوا په جريان کې ده، مور خپل ځان مغلوب فرض کوو او دهغې موخې لپاره پس انداز کوو.

فرض کوو مور په دې دعوا کې ماتې وخوړله، د مخارجو يوه برخه سر کال په خپل حساب کې د دعوا د مخارجو په نامه سنجش کوو. د دې لپاره چې د روان کال په حساب کې هغه مخارج چې په اينده کې واقع کيږي په محاسبه کې ثبت کړای شو او د محاسبوي قواعدو مطابق يوه د حل لاره ورته پيدا کړو، هغه دا ده چې راتلونکي مخارج د روان کال د گټې او ضرر په حساب سنجش کوو، البته وروسته چې له مور څخه حقيقي پرداخت غوښتل کيږي بايد پوه شو چې تاديه مو لا له وړاندې په نظر کې نيولي ده.

يو بل مثال: يوه فابريکه د اوبو کښولو پمپونه پلوري او ياد شوي پمپونه د دوو کلونو لپاره کارنتي شوي دي يعني که چيرته د دوو کلونو په اوږدو کې ياد شوي پمپونه له کاره ولوېږي، اړونده فابريکه به يې په مجاني توگه ترميم کوي. فرض کړئ په 1370 ام کال کې د فابريکي حاصلات 10000,000 افغانۍ شول. دلته امکان لري چې په 1371، 1372 کلونو کې يو لړ ترميمات په مجاني توگه تر سره شي، د دې لپاره چې په 1370 کې واقعي مفاد څرگند شي، پکار ده چې د خپلو فروشاتو حجم چې 10000,000 افغانۍ دی د ترميم له مخارجو سره پرتله او يو د بل په مقابل کې

کېښودل شي. څنگه چې تر اوسه پورې د ترمیم مقدار او مخارج معلوم ندي نو پکار ده چې شرکت د ترمیم دغه مصارف تخمین کړي او په خپل حساب کې یې د پس انداز په توګه درج کاندې.

خو په ځینې حالاتو کې پس انداز نه یوازې قانوني مکلفیت لري، بلکې یو اقتصادي مجبوریت هم لري چې موږ یې په راتلونکي کې انتظار باسو. په دې حالت کې هم په کار دی چې د محاسبې د دې کال په اوږدو کې د مخارجو په توګه یو مبلغ درج کړو، خو دا په هغه صورت کې چې په پیل شوي کال کې د هغه مجبوریت سبب او علت معلوم وي.

د مثال په توګه زموږ فابریکه یوه ضروري ترمیم ته اړتیا لري خو هغه علت چې له کبله یې موږ په روان کال کې له ترمیم څخه صرف نظر کړی دی ممکن د پیسو نشتوالی او یا کوم بل سبب وي، په دې صورت کې یقینې وړاند وینه کولای شو چې په راتلونکي کال کې باید دغه ترمیم عملي شي.

طبعاً د یاد شوي مقصد د عملي کیدلو په صورت کې یو لږ مصارف یا لګښت منځته راځي چې باید سر له نن ورځې د ترمیم هغه مصارف چې په راتلونکي کال کې عملي کیږي، دګټې او ضرر په حساب کې وسنجول شي، خو دا چې ایا دغه لګښت به څومره وي او څه وخت به واقع کیږي، په دقیقه توګه یې نشو ثب کولای.

هغه روش چې په مرسته یې په محاسبه کې ورته دین مدنظر نیول کیږي له پس انداز یا سپما څخه عبارت دی. دین د سپما له لحاظه د قرضې یا پور خصوصیت لرلای شي.

پس انداز یا سپما هغه دیون یا liabilities تشکیلوي چې مقدار او د رسیدلو وخت یې په دقیقه توګه نشي ثبت کیدلای. د پس انداز د حساب په مرسته هغه مخارج چې په کومه اندازه او څه وخت به په مصارفو تبدیلېږي، تثبیت کیږي.

لکه چې وویل شول پس انداز له دیونو څخه په بشپړه توګه توپیر لري. ځکه په عادي توګه د دیونو د مبلغ مقدار او د هغه د پرې کیدلو وخت په بشپړه توګه څرګند وي. موږ غواړو چې دغه نامعلوم دین د پس انداز یا سپما په مرسته د محاسبې له نظره په ترتیب سره معامله شي.

مثلاً: د حسابي دورې په پای کې هغه دعوا چې په جریان کې ده، په یاد راوړو چې تر اوسه پورې یې قطعي فیصله معلومه نده چې د چا په ګټه به تمامه شي. که موږ دعوا و بایلله، د دعوا مصارف په خپل حساب کې معامله کوو، او د لاندې حسابي جملې په واسطه یې په حساب کې درج کوو.

(د مخارجو حساب ته، د پس انداز له حساب څخه مثلاً 1000 افغانی)

که چیرته مو د دعوا مخارج په نظر کې نیولي وي، د کال په پای کې د دعوا مخارج او توپیر چې د نتایجو له حساب څخه لاسته راځي، د ګټې او ضرر په حساب کې سنجش کوو او د پس

انداز توپير د بيلانس پسيف ستون ته انتقالېږي.

دېټ	پس انداز	کريډټ
1000 له وروستي بيلانس څخه		د دعوا مخارجو ته 1000
<u>1000</u>		<u>1000</u>

دېټ	د دعوا مخارج	کريډټ
1000 له پس انداز څخه		گټې او ضرر ته 1000
<u>1000</u>		<u>1000</u>

دېټ	وروستي بيلانس	کريډټ
		پس انداز 1000
		<u>1000</u>

دېټ	مفاد او ضرر	کريډټ
	1000 د دعوا مخارج	

په دې حالت کې پس انداز نه يوازې له حقيقي پس انداز څخه کم دی، بلکې زيات تخمين شويدي يعنې په تير کال کې مورډ گټې او ضرر په حساب کې له حده زيات مخارج سنجولی وو او د دې لپاره چې اضافي مخارج مو تصحيح کړي وي، په خپل حساب کې يې د يوه حاصل په توگه په نظر کې نيسو. خو يو نورمال حاصل نه بلکې د يوه فوق العاده حاصل يا داسې حاصل په توگه يې په نظر کې نيسو چې مورډ يې تمه نه درلوده او دروان کال د گټې او ضرر په حساب کې يې سنجوو.

په حساب کې يې د ثبت ډول په لاندې توگه اجرا کيږي.

فرض کوو چې پس انداز 300 افغانۍ زيات تخمين شوی دی، پداسې حال کې چې بايد د يادو شويو حقيقي مخارجو مبلغ تاديه شي.

د بانک له حساب څخه..... / 700 افغانۍ

له فوق العاده حساب څخه ..... / 300 افغانۍ

فوق العاده حاصل	
	پس انداز ته 300
بانک	
	پس انداز ته 700
فوق العاده حاصل	
	پس انداز ته 300

په تیر کال کې یو مبلغ د فوق العاده حاصل په توګه په مفاد او ضرر کې شاملیږي.

درېیم حالت، له تخمین شویو مخارجوسره مساوي پس انداز:

فرض کوو چې د دعوا مخارج مو په سمه توګه تخمین کړيدي يعنې سپمول شوی مبلغ د دعوا له مخارجو سره مساوي دي.

کریډټ د دعوا پس انداز ډېټ	کریډټ بانک ډېټ
1000	100
1000 اولی موجود	

8900 اثاثیه او تجهیزات 26100 امتعه 7000 بانک 2000 نغدې پیسې	32000 شخصي سرمایه 12000 دائنین
<u>44000</u>	<u>44000</u>

د معاملاتو جریان

۱- امتعه په نغدي توګه پلورو.....5000 افغانۍ.

د حسابونو د ختم په اړه معلومات

۲- د مالیاتي تفتیش له امله ولیدل شول چې ممکن زیات مالیات تادیه کړو او موږ د مالیاتو اضافي مبلغ چې په راتلونکی کې به تادیه کیږي، 200 افغانۍ تخمین کړې وي او هغه پس انداز کوو.

۳- په تیر کال کې د سپکې زلزلې له امله زموږ تجارتخانې زیان ولید او موږ ته پکار ده چې هغه ترمیم کړو چې دغه ترمیم ممکن په نوي کال کې پیل کړو. د ترمیم مصارف چې ممکن په راتلونکي کې یې پرداخت کړو مبلغ 600 تخمین شويدي او په همدې مقدار پس انداز یا سپما کوو.

۴- یو کار گر په محکمه کې په موږ باندي دعوا کړیده او ادعا یې کړي چې په تیر کال کې په میاشتي ډول 100 افغانۍ کم مزد ورکړل شويدي.

د دې لپاره چې دعوا و بایلو $12 \times 100 = 1200$ د کارگر د مزد لپاره او په هغه برسیره 500 افغانۍ د دعوا د مخارجو په توگه تخمین کوو.

وروستی موجود د انونتور په واسطه.....24100 افغانۍ

د مثال حل:

کریډټ د امتعې پلور ډېټ		کریډټ بانک ډېټ	
2000 د شیانو د خریداری	5000	7000 اولي موجود	7000
<u>5000</u>	<u>5000</u>	<u>7000</u>	<u>7000</u>

کریډټ اثاثیه او تجهیزات ډېټ		کریډټ د امتعې پیر ډېټ	
8900	8900	26100 وروستی موجود	24100
<u>8900</u>	<u>8900</u>	<u>26100</u>	<u>26100</u>

کریډټ نغدې پیسې ډېټ		کریډټ شخصي سرمایه ډېټ	
2000 اولي موجود (1)5000	7000	32500	32000 اولي موجود مفاد 500
7000	7000	32500	32500

کریڈٹ د محکمې مخارج ډېټ		کریڈٹ پس انداز ډېټ	
500	500	2500	(2) 200 (3) 600 (4) 1200 (4) 500
500	500	2500	2500

کریڈټ د ترمیم مخارج ډېټ		کریڈټ مزد ډېټ	
(3) 600	600	(4) 12000	12000
600	600	12000	12000

کریڈټ مفاد او ضرر ډېټ	
200 مالیات 600 ترمیم 1200 مزد 500 د محکمې مخارج 500 مفاد	امتعه 3000
<u>3000</u>	<u>3000</u>

کریڈټ اخيري بیلانس ډېټ	
8900 اثاثیه او تجهیزات 24100 امتعه 7000 بانک 7000 نغدې پیسې	32500 شخصي سرمایه 12000 داینین 2500 پس انداز
<u>47000</u>	<u>47000</u>

د پس انداز د پستونو د انحلال په برخه کې:

کریډټ افتتاحیه بیلانس ډېټ	
8900 اثابیه او تجهیزات	23500 سرمایه شخصي
24100 امتعه	12000 داینین
7000 بانک	2500 پس انداز
7000 کسه	
<u>47000</u>	<u>47000</u>

د معاملاتو جریان

- ۱- د بانکي انتقال په واسطه امتعه په ..... 8000 افغانۍ پلورو.
  - ۲- په تیر کال کې د مالیاتو د بیاځلې تادیې لپاره مبلغ 200 افغانۍ پس انداز کړي وي، اوس یاد شوی مبلغ د بانک د چک په واسطه ورکوو (پس انداز ته، له بانک څخه 20 افغانۍ)
  - ۳- په تیر کال کې د ترمیم لپاره چې په راتلونکي کې عملی کيږي ۱۰۰ افغانۍ مو پس انداز کړي وي، اوس یعنی په نوي کال کې مو یاد شوی ترمیم شروع کړی دی او د دې مقصد لپاره مو 900 افغانۍ نغډې تادپه کوو. پس انداز ته 600 / او د ترمیم مخارجو ته 300/= له نغډو پیسو څخه 900/.
  - ۴- په تیر کال کې مو د دعوا د مخارجو لپاره پس انداز تشکیل کړی ؤ. د پس انداز مقدار 12000 افغانیو ته رسیده تر څو د کارگر احتمالي معاش تادیه کړي او په دې برسیره مو 500 افغانۍ نورې د دعوا د مخارجو لپاره تخمین کړې وې.
- اوس دعوا ختمه شویده او موږ باید په واقعي توگه (د کارگر لپاره $12 \times 60 = 270$) افغانۍ د بانک له لارې تادیه کړو او د دعوا د مخارجو لپاره 800 / افغانۍ د بانک په واسطه ورکوو.
- ۴ الف) پس انداز ته 1200 له بانک څخه 720 افغانۍ.
- ۴ ب) پس انداز ته 500 افغانۍ.
- د دعوا مخاجو ته 300 له بانک څخه 800 افغانۍ.
- وروستی موجود د انونتور پواسطه 17100 افغانۍ.

کریڈٹ بانک ڈبٹ		کریڈٹ د امتعی پلور ڈبٹ	
7000 اولی موجود (8000(1	(2) 200 (6) 750 800 13280	7000 1000 د امتعی حاصل	8000
<u>15000</u>	<u>15000</u>	8000	8000

کریڈٹ د دعوا مخارج ڈبٹ		کریڈٹ فوق العادہ حاصل ڈبٹ	
300	300	480	480
<u>15000</u>	300	480	480

کریڈٹ پس انداز ڈبٹ		کریڈٹ اولی موجود	
(2) 200 (3) 600 (4) 1200 500		2500	
<u>2500</u>		<u>2500</u>	

کریڈٹ د ترمیم مخارج ڈبٹ		کریڈٹ دائین ڈبٹ	
(3) 300	300	12000	12000 اولی موجود
300	300	12000	12000

کریڈٹ مفاد او ضرر ڈبٹ		کریڈٹ د امتعی حاصل	
300 د ترمیم مخارج 300 د دعوا مخارج 880 مفاد		1000 فوق العادہ حاصل 480	
<u>1480</u>		<u>1480</u>	

کریډټ اخیری بیلانس ډېټ	
8900 اثاثیه او تجهیزات	شخصي سرمایه 33380
17100 امتعه	دائین 12000
13280 بانک	
6100 نغدې پیسې	
<u>45380</u>	<u>45380</u>

د حسابونو د حل لپاره کومه طریقه پکار اچوو؟

پوهیږو چې پس انداز له دین سره ورته والی لري چې د تادیې وخت او د مبلغ مقدار یې معلوم نه وي، خو ځینې وخت پس انداز له هغه مبلغ سره مساوي کیږي چې موږ یې تادیه کوو.

تر تخمین شویو مخارجو لږ پس انداز

په نوي کال کې تر پس انداز زیات مخارج د دغې حسابي دورې د مخارجو په توګه پیژندل کیږي او باید د ګټې او ضرر په حساب کې درج شي.

د مثال په توګه متشکله پس انداز 1000/ افغانۍ او مخارج چې په واقعي توګه منځته راځي 1200/ افغانۍ دي یعنې پس انداز مو تر واقعي مصارفو 200 افغانۍ کم دي.

حسابي جمله یې داسي ده:

د پس انداز حساب ته 1000 افغانۍ.

د دعوا د مخارجو حساب ته 200 افغانۍ.

په نوي کال کې یو ځل بیا ۲۰۰ افغانۍ د ګټې او ضرر په حساب کې سنجش کیږي.

او نوي استول شوی مبلغ یوځل بیا د ګټې او تاوان په حساب کې سنجول کیږي.

د تابلو ګانو په واسطه د مجموعي بیلانس

لومړۍ برخه: مجموعي بیلانس

په حسابونو کې د معاملاتو د جریان د ثبت او د کال په پای کې د هغوی د تړلو په صورت کې ځینې وخت د حسابونو د توپیر د ثبت په برخه کې د محاسبوي اعدادو د جمع کولو په موقع کې یو لږ تېروتنې را منځته کیدی شي. نو په دې اساس د حسابونوله تړل کیدلو د مخه د یوې تابلو په واسطه د دغو حسابونو کنترول صورت نیسي. د تیروتنو د واقع کیدلو احتمال په لاندې مواردو کې صورت نیسي.

د جمعہ کولو په وخت کې تیروتنه: په دې صورت کې د حسابونو ستونزونه په سمه توګه نه وي جمع شوي.

د تفاوت د تثبیت په وخت کې تیروتنه: د حسابونو د دوو لوریو توپیر یا تفاوت په سمه توګه نه وي ایستل شوي.

په لومړي سر کې د حسابونو ټول ارقام په یوه تابلو کې نوشته کوو او هغه جمع کوو او په دې توګه مجموعي بیلانس منځته راوړو.

مثال: د کال په پای کې لاندې حسابونه داسې مشاهده کېږي.

C د امتعې خرید D		C اثاثیه او تجهیزات D	
30000 لومړی		40000 لومړی	
موجود		موجود	
40000 افزودی		10000 افزودی	

C طلبات D			
50000 لومړی موجود	40000 افزودی	70000	تقلیل
90000	افزودی	20000	تقلیل
20000	افزودی	50000	تقلیل

C شخصي سرمایه D		C د امتعې پلور D	
		100000	تقلیل
		50000	تقلیل
121000		70000	تقلیل
		30000	تقلیل
		60000	تقلیل

C دائنين D		C د دفتر مخارج D	
	اولي موجود 150000		
90000	افزودي 35000	15000	
70000	افزودي 20000		
	افزودي 10000		

C برداشت D		C د کرایې مخارج D	
8000		12000	
7000		8000	1000

له پورتنیو حسابونو څخه مجموعي بیلانس ترتیب کوو، په داسې ډول چې ښی او چپ ستون سره جمع کوو او بالاخره د هر ستون مجموع تثبیت کوو.

حساباتو نومونه	د بیلانس مجموع	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	50000	----
د امتعې خرید	340000	----
پلور	----	310000
طلبات	200000	140000
نغدې پیسې	320000	319000
شخصي سرمایه	----	121000
دائینین یا Creditors	160000	215000
برداشت	15000	----
د کرایې مخارج	20000	1000
د دفتر مخارج	15000	----
د کمیشن حاصل	----	14000
	<u>1120000</u>	<u>112000</u>

په بیلانس کې د کریډیټ د ستون مجموعه د ډېټ د ستون له مجموعې سره مساوي وي.

۱- د کریډیټ لوري هره معامله د ډېټ لوري د ورته معاملې په مقابل کې ښودل کېږي.

۲- د حسابونو د جمع کولو په وخت کې باید اشتباه یا تیروتنه صورت و نه نیسي، په دې

صورت کې باید ډاډ حاصل شي چې پورتنی حسابونه په سمه توګه جمع شوي دي او له معاملاتي تیروتنو او غلطیو څخه پاک دي.

خو څنګه ډاډ تر لاسه کولای شو چې د پورتنیو حسابونو د توپیر تثبیت له تېروتنې او خطا څخه پاک دي.

د دې مقصد د درک لپاره د تابلو تر څنګ د لومړي توپیر د بیلانس په نامه یو بیل ستون هم اضافه کوو چې په لاندې ډول تشریح کیږي:

الف: د لومړني توپير بيلانس:

لکه څنګه چې پوهیږو د حسابونو د تړلو په صورت کې د حسابونو توپیر ځانګړي اهمیت لري چې یاد شوي توپیر هم له مجموعي بیلانس څخه تر لاسه کولای شو، د حساب توپیر یو بل ځانګړي مجموعي چې د بیلانس د لومړني ستون په نامه یادېږي.

خو کله چې حسابونه تړل کیږي، توپیر یې په یوه کوچني ستون کې د توازن په موخه درج کوو او په بیلانس کې د دغو توپیرونو توپیر د حساب په لوی ستون کې ثبت کوو.

د مثال په توګه: د مجموعي بیلانس له اعدادو څخه چې مخکې یې یادونه وشوه د

تفاوت بیلانس یا د توپیر بیلانس اشتقاق کوو:

د حسابونو نوم	مجموعي بيلانس		د لومړني توپير بيلانس	
	D	C	D	C
اثاثیه او تجهیزات				
د امتعې پیر	50000	----	50000	----
د امتعې پلور	340000	----	340000	----
طلبات	----	310000	----	310000
نغدې پیسې	20000	140000	60000	----
شخصي سرمایه	320000	319000	1000	----
دائینین یا Creditors	----	121000	----	121000
برداشت	160000	215000	----	55000
د کرایې مخارج	15000	----	15000	----

د دفتر مخارج	2000	1000	19000	----
د کمیشن حاصل	----	14000	----	14000
	1120000	1120000	500000	500000

د بیلانس د ډېټ ستون وروستی مجموعه د هغه د کریډیټ د ستون له نهایي مجموعې سره مساوي ده چې په دې توگه ثابتېږي چې حسابونه په سمه توگه تثبیت شوي دي.

ب- د دوهم توپیر بیلانس: (د اختتامیه مقدماتي معاملاتو درج کیدل)

د لومړني توپیر د بیلانس ټول ارقام د انونتور (اخیري موجود) په مرسته امتعه تثبیت کوي، مطابقت نلري. د دې لپاره چې د شرکت درسته پایله تثبیت شي پکار ده چې د لومړني توپیر د بیلانس تر څنګ د اختتامیه مقدماتي معاملاتو لپاره یو ستون ترتیب شي. په هغه کې لاندې معاملات د اختتامیه معاملاتو په توگه ثبت کوو.

۱- د محاسبې له مخې د اثاثې او تجهیزاتو قیمت 50000 افغانۍ دی له یاد شوي قیمت څخه 10000 افغانۍ یې استهلاک شوي دي. حسابي جمله یې داسې ده: د استهلاک حساب ته، د اثاثې او تجهیزاتو له حساب څخه 10000 افغانۍ.

۲- د امتعې اخیري موجود 88000 ته رسېږي. د ډېټ په ستون کې د امتعې د خرید حساب امتعه 340 000 افغانۍ.

۳- د امتعې پیر ډېټ 34000

۴- د انونتور په واسطه اخیري موجودي 88000

۵- د پیرلو په قیمت سره د امتعې پلور 252000

حسابي جمله:

د امتعې پیر ته، د امتعې له پلور څخه.....252000 افغانۍ.

شخصي سرمایې ته، له شخصي برداشت څخه.....15000 افغانۍ.

پورته دريواره معاملې په لومړي سر کې د اختتامیه مقدماتي حسابونو په ستون کې درج کوو او له هغه وروسته له دغه ستون څخه د هر حساب توپیر تثبیت کوو او د هغه په بل ستون کې یې درج کوو چې د دوهم ستون د بیلانس د دوهم توپیر په نامه هم یادېږي. د دوهم توپیر په بیلانس کې ټول حسابونه سره مخلوط یا گډېږي یعنې دغه ستون د خالصې موجودي یا stock

حسابونه او د خالصو پایلو ټول حسابونه په بر کې نیسي. د دې لپاره چې پورتنۍ موضوع د یوه مثال په واسطه توضیح شي د پخواني تمرین له ارقامو څخه استفاده کوو:

د حسابونو نوم	اختتامیه مقدماتي معاملات		د دوهم توپیر بیلانس	
	D	C	D	C
اثاثیه او تجهیزات	----	10000	40000	----
د امتعې پیر	252000	----	88000	----
د امتعې پلور	----	252000	----	58000
طلبات	----	----	60000	----
نغدې پیسې	----	----	1000	----
شخصي سرمایه	15000	----	----	106000
دائینین یا Creditors	----	----	----	55000
برداشت	----	15000	----	----
د کرایې مخارج	----	----	19000	----
د دفتر مخارج	----	----	15000	----
د کمیشن حاصل	----	----	----	14000
د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاك	10000	----	10000	----
	<u>277000</u>	<u>277000</u>	<u>233000</u>	<u>233000</u>

د موجودي او نتایجو بیلاس:

د دوهم بیلاس تر څنګ د موجودي یا stock بیلاس ترتیب کوو. دغه ستون په اکتیف او پسیف کې د موجودې دارايې او ذخیرې حسابونه تثبیت کوي. د دارايې د موجودي د حسابونو توپیر هم یو بیلاس منځته راوړي چې د یوه مثال په واسطه یې شرحه کوو.

د حسابونو نوم	موجود بیلاس	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	40000	----
د امتعې پیر	88000	----
د امتعې پلور	----	----
طلبات	60000	----
نغدې پیسې	1000	----
شخصي سرمایه	----	106000
دائینین یا Creditors	----	55000
برداشت	----	----
د کرایې مخارج	----	----
د دفتر مخارج	----	----
د کمیشن حاصل	----	----
د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاك	----	28000
	<u>189000</u>	<u>189000</u>

په دې برسیره د نتایجو د حسابونو توپیر د دوهم توپیر له بیلاس څخه اخیستل کیري او د

نتایجو د بیلانس ستون ته انتقالیږي. هغه توپیر چې له دې ستون څخه تر لاسه کیږي د گټې او ضرر حساب زیاتوي او یا یې کموي.

د شخصي برداشت له ایستلو وروسته اخیرې سرمایه تر لاسه کیږي.

بیا هم خپل مثال ته انکشاف ورکوي.

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	----	----
د امتعې پیر	----	----
د امتعې پلور	----	58000
طلبات	----	----
نغدې پیسې	----	----
شخصي سرمایه	----	----
دائین	----	----
برداشت	----	----
د کرایې مخارج	19000	----
د دفتر مخارج	15000	----
د کمیشن حاصل	10000	----
د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاك	----	14000
جمله	44000	

مفاد	28000	
	<u>72000</u>	<u>72000</u>

مور د بیلو بیلو جدولونو په واسطه په شرکت کې یو معلوماتي نظر مومو، د دې لپاره چې د شرکت د حسابونو په اړه یو عمومي نظر تر لاسه کړو، هغه ټولې ټابلوگانې چې تر اوسه مو مطالعه کړي دي، په یوه ټابلو کې راټولوو او ترسیم کوو یې:

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	30000	----
شخصی سرمایه	----	146000
طلبات	250000	160
بانک	210000	205000
نغدې پیسې	220000	21500
برداشت	16000	----
دائین	135000	175000
ټول دیون	40000	5000
د امتحې پیر	19000	----
مزد	20000	----
کرایه	13000	----
د کمیشن مخارج	3000	----

د دفتر مخارج	----	----
استهلاکات	16000	----
د امتعې پير	----	180000
د کمیشن حاصل	----	12000
	<u>1143000</u>	<u>1143000</u>

د لاندې معلوماتو په مرسته د بیلانس د ستون مجموعه د اختتامیه حسابونو په ستونونو کې او له هغه وروسته د لومړي توپیر بیلانس، د دوهم توپیر بیلانس، موجود بیلانس او د نتایجو بیلانس ترتیب کړئ.

د انونتور په واسطه اخیري موجودي 82000 او اثاثیه او تجهیزات 5000 افغانۍ استهلاک کيږي. پورتنی حسابونه ترتیب کړئ او د اختتامیه حسابونو تابلوګانې چې د مجموعې بیلانس، د اختتامیه مقدماتي معاملاتو په ستون کې د بیلانس د لومړي توپیر، بیلانس د دوهم توپیر د موجودي یا stock د بیلانس او نتایجو د بیلانس لرونکی وي، حل کړئ؟

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
ماشینونه	30000	----
د امتعې پير	----	----
بانک	250000	3000
نغدې پیسې	210000	4000
شخصی سرمایه	220000	40000
دائین	16000	20000
انتقالي اکتیف	135000	----
ټول طلبات	40000	----
انتقالي پیسې	19000	----
ټول دائین یا Creditors	20000	----

برداشت	13000	----
د معاش مخارج	3000	----
مخارج کرایه	----	----
د تنزیل مخارج	16000	----
د مالیاتو مخارج	----	----
د تنزیل حاصل	----	----
د بچې حاصل	----	3000
د کمیشن حاصل	----	----
د امتعې پلور	----	2000
د ماشینونو استهلاك	----	48000
	<u>120000</u>	<u>120000</u>

د مجموعې بیلانس درکړل شو، د لاندې معلوماتو په مرسته له هغه څخه د اختتامیه تابلو نور ستونونه تثبیت کړئ.

- ۱- د ماشینونو استهلاك 50% په مستقیمه توګه.
- ۲- مزد 500 افغانۍ په پېشکي توګه تادیه شويدي.
- ۳- یو کس د ربچې له درکه له مور څخه 2000 پوروړی دی.
- ۴- 1500 کمیشن مو په پېشکي یا اډوانس توګه ترلاسه کړي دي.
- ۵- مور د مالیاتو له درکه 1000 مقروض یو.
- ۶- د انونتور په واسطه اخيري موجودي یا stock 13000 افغانۍ.

حسابي جملې:

- ۱- د ماشینونو استهلاك ته، د ماشین له حساب څخه.....2000.
- ۲- انتقالي اکټیف ته، د مزد له مخارجو څخه.....500.
- ۳- غیرانتقالي ته، د ربچې له حاصل څخه.....2000.
- ۴- د کمیشن حاصل، له انتقالي پیسف څخه 1500.
- ۵- د مالیاتو مخارجو ته، له غیر انتقالي پیسف څخه 1000.

د امتعې پلور ته ، د امتعې له پلور څخه 42000

د امتعې پير 55000

وروستی موجود 13000

42000

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
تعمیر شوې ځمکې	20000	-----
اثاثیه او تجهیزات	10000	3000
د امتعې پير	90000	5000
طلبات	30000	10000
بانک	5000	4000
نغدې پیسې	1000	500
شخصی سرمایه	-----	60500
دائین	-----	27000
پس انداز	-----	-----
انتقالي اکتیف	-----	-----
ټول طلبات	-----	-----
انتقالي پسیف	-----	-----
ټول داینین	-----	-----
برداشت	7000	-----
د مالیاتو مخارج	9000	-----
د کمیشن مخارج	1000	-----
د ترمیم مخارج	-----	-----
د کرایې حاصل	-----	3000
حاصل ربع	-----	70000

د ځمکې استهلاک	10000	-----
د اثاثې او ځمکې استهلاک	-----	-----
د طلباتو استهلاک	-----	-----
د اثاثې د استهلاک تصحيح	-----	-----
د طلباتو د استهلاک تصحيح	-----	-----
مشکوک طلب	-----	-----
	183000	183000

د مجموع بیلانس راکړل شوی، له هغه څخه د اختتامیه تابلو نورو ستونونو ته انکشاف ورکړئ او د مقدماتي معاملاتو په ستون کې یې درج کړئ.

۱. د انونتور په واسطه اخیر.....45000Af

۲. یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضداره دی 2000Af.....

۳. تادیه شوي ماليات د یوه نیم کال لپاره دي، کلني ماليات 60000Af دي چې موږ د نوې حسابي دورې نیمایي یا شپږ میاشتني ماليات په پیشکي توگه تادیه کړي دي.

۴. موږ د کشمشو له درکه 4000Af قرضدار یو.

۵. د ربحې حاصل د دوو میاشتو مربوط دی چې زموږ مدیون د یوې میاشتې ربحه په پیشکي توگه تادیه کړیده.

۶. موږ د شرکت د ترمیم په موخه چې ممکن په راتلونکي کې عملي شي، احتیاطاً 1000Af پس انداز کوو.

۷. د تعمیر شوې ځمکې استهلاک له دفتری قیمت څخه په غیر مستقیمه توگه یو فیصد دی.

۸. د اثاثې او تجهیزاتو استهلاک 10% په غیر مستقیمه توگه له دفتری قیمت څخه .

۹. زموږ له طلباتو څخه 2000 افغانۍ مشکوکې شوي، طمعه کېږي چې د یاد شوي مبلغ نیمایي هغه تادیه شي. په غیر مستقیمه توگه استهلاک کېږي.

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
ځمکه	100000	-----

اثاڻيه او تجهيزات	20000	2000
د امتعې پير	70000	10000
بانک	30000	3000
نغدې پيسې	5000	
شخصي سرمايه	-----	135000
دائين	-----	15000
پس انداز	-----	-----
انتقالي اکتيف	-----	-----
ټول طالبات	-----	-----
انتقالي پسيډ	-----	-----
ټول دائين	-----	-----
برداشت	3000	-----
د مزد مخارج	2000	-----
د بيمې مخارج	-----	-----
اداري مخارج	1000	-----
د دعوا مخارج	-----	-----
د ربحې مخارج	4000	-----
د ربحې حاصل	-----	10000
د کمیشن حاصل	-----	-----
د کرایې حاصل	-----	5000

د امتعې پلور	-----	50000
د ځمکې استهلاک	-----	-----
د اثاثې استهلاک	-----	-----
د ځمکې مصحیح	-----	-----
د اثاثې د استهلاک مصحیح	-----	-----
	<u>183000</u>	<u>183000</u>

د بیلانس مجموعه را کره شوه او له هغې څخه د اختتامیه تابلو ټولو ستونونو ته انکشاف ورکړل شو، اختتامیه مقدماتې معلومات ثبت کړئ؟

A	بیانس	P
I ثابته دارايي		
10000 تعمیر شوې ځمکې 15000 اثاثیه او تجهیزات		I شخصی سرمایه 10000
II سياره دارايي		II اخير سرمایه 41000
اشیا 100000		د ویکسل قرضه 9000
5000 طلبات		پس انداز 7000
2000 د دارايې ویکسل		انتقالې پیسې 1000
بانک 13000		ټول دائنین 2000
8000 نغدې پیسې		
3000 انتقالې اکتیف		
4000 ټول طلبات		
<u>160000</u>		<u>160000</u>

د معاملاتو جریان

د تحدیدی اقلامو توضیح چې په اختتامیه بیلانس کې وجود لري.

۱. مور په تیر کال کې په پیشکي توگه کرایه تادیه کړې وه.

۲. یو کس په تیر کال کې د کمیشن له درکه مقروض وو.
۳. یوکس تیر کال مور ته په پیشکي توگه ربحه تادیه کړې وه.
۴. مور تیر کال د مالیاتو له درکه مقروض وو.

د ټولو معاملاتو جریان

۵. مور په قرضي توگه شیان خریداري کوو.....6000Af
په نغډو.....3920Af
په تنزیل 2 فیصد.....80 Af
جمله.....10 000Af
۶. د حمل او نقل مخارج 1080Af
۷. مور د خپل ځان لپاره شیان او امتعه را اخلو.....2000Af
۸. له هغه پس انداز څخه چې په اختتامیه بیلانس کې ذکر شوي دي، په راتلونکي کې د ماشینونو د ترمیم لپاره په نظر کې نیول شوی وو، اوس زموږ ترمیم عملي شو، د ترمیم مبلغ چې په حقیقي توگه د بانک له حساب څخه تادیه شو .....6000Af ده.
۹. مور د بانکي انتقال په واسطه یوه پایه ټایپ پېرو 1900Af.
50% تنزیل 100 Af
جمله.....2000Af
۱۰. له هغو مالیاتو څخه چې مور یې تیر کال مقروض وو، اوس خپل مالیات د بانکي انتقال له لارې تادیه کوو 2000 Af
۱۱. مور نغډي معاشات تادیه کوو 3000 Af
۱۲. مور خپل شیان په قرض باندې پلورو، 40000Af
د بانکي انتقال په واسطه 49000Af
2% تنزیل.....1000Af
جمله.....9000Af
۱۳. زموږ یو مشتري د شیانو یوه برخه مسترده کړه مبلغ 5000Af
۱۴. مور په خپلو مشتریانو باندې څلور ویکسلونه کارو، هغوی له قبلولو وروسته ویکسلونه بیرته مور ته را استوي د ویکسلونو مبلغ.....35000Af دی.

۱۵. هغه کمیشن چې له تیر کال راهیسې یې غوښتونکي وو، اوس یې په نغدي توګه تر لاسه کوو مبلغ.....4000Af .

۱۶. خپل دوه قطعې ویکسلونه د ډیسکاونټ لپاره بانک ته وړو. د ډیسکاونټ عوارض 100Af .....

زموږ بانکي حساب ته معامله. 19000Af .

جمله 20000Af .

۱۷. ربحه په نغدي توګه را ته تادیه شوه.....Af 7000

۱۸. د یوې مېلمستیا لپاره.....5000Af پس انداز کوو.

۱۹. وه کس ته چې مور یې د اموالو داستولو له درکه مقروض یو، د تادیې په موخه یو ویکسل ور استوو. د ویکسلونه 12000Af ده.

۲۰. له طلباتو څخه مبلغ.....1000Af مشکوک کیږي.

۲۱. موږ یو خپل ویکسل چې موعده یې را رسیدلی وو، مبلغ یې په نغدي توګه تر لاسه کوو.....5000Af .

اختتامیه حسابونه

الف: له دفتری قیمت څخه د تعمیر شوې ځمکې استهلاك 2% د دفتر له قیمت څخه (مستقیم استهلاك)

ب: له دفتری قیمت څخه د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاك 10% (استهلاك غیر مستقیم).

ج: زموږ د مشکوک طلب استهلاك 1000Af (استهلاك مستقیم).

ح: د بیمې د جایزې له درکه مقروض یو 500 افغانۍ.

د: له تادیه شوي ربحې څخه چې (17 نمره کې یې یادونه وشوه)، پیشکي ربحه هم په ځان کې لري او یاده شوې ربحه د اوو میاشتو لپاره تادیه شوې ده چې د اوو میاشتو له جملې څخه درې میاشتي یې د راتلونکي کال مربوطې دي.

ط: له تادیه شوې مزد څخه چې (په 11 نمره کې یې یادونه وشوه) درې میاشتنی مزد دی. د درې میاشتنی مزد له جملې څخه دوه میاشتي یې په راتلونکي کال پوري اړه لري..

ظ: یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضدار دی 8000Af .

ه: د آونټور په واسطه د شیانو اخیري موجود 33080Af دی.

د پورتنی تمرین د حل لپاره حسابي جملې.

- ۱- اکتیف ته، له اختتامیه بیلانس څخه
د اختتامیه بیلانس حساب ته، له پسیف څخه
د کرایې مخارجو ته، له انتقالي پسیف څخه.....3000
- ۲- تر څو چې تادیاتو صورت نه وي نیولی د ټولو طلباتو په حساب کی کوم مبلغ نه درج کیږي.
- ۳- انتقالي پسیف ته، د ربحې له حاصل څخه.....1000
- ۴- د ټولو دائینو یا Creditors په حساب کې معامله هغه وخت صورت نیسي چې موږ یوه تادیه تر سره کړې وي.
- ۵- د شیانو خرید ته 10000 له دائینو څخه 6000
له نغدو څخه 3920
د تنزیل له حاصل څخه 80
- ۶- د تهپې مخارجو ته، له نغدو څخه.....1080
- ۷- برداشت ته، د شیانو له پلور څخه 2000
- ۸- پس انداز ته 70000 له بانک څخه.....6000
له فوق العاده حاصل څخه.....1000
- ۹- اثاثې او تجهیزاتو ته 2000 له بانک څخه 1900
د تنزیل له حاصل څخه.....1000
- ۱۰- د مزد مخارجو ته، له نغدو څخه 3000
- ۱۱- طلباتو ته.....40000
بانک ته.....49000
مخارجو ته 1000
- ۱۲- د شیانو مستردی ته، له طلباتو څخه.....5000
- ۱۳- د ویکسلونه دارایی ته، له طلباتو څخه.....35000
- ۱۴- نغدو ته، له ټولو طلباتو څخه.....4000
- ۱۵- ډیسکاونټ ته 1000

- بانک ته.....19000
- ۱۶- نغدو ته، د ربحې له حاصل څه.....7000
- ۱۷- د میلستیا مخارجو ته، له پس انداز څخه.....5000
- ۱۸- دائینین یا Creditors ته، د ویکسلونو له دارايي څخه.....12000
- ۱۹- مشکوکو طلباتو ته، له طلباتو څخه.....1000
- ۲۰- نغدو ته، د ویکسلونه له دارايي څخه.....5000
- الف: د تعمیر شوې ځمکې استهلاك ته، له تعمیر شوې ځمکې څخه 200
- ب: د اثاثيې او تجهيزاتو استهلاك ته، د اثاثيې او تجهيزاتو د قیمت مصحیح ته.....1700
- ج: د مشکوکو طلباتو استهلاك ته، د مشکوکو طلباتو له حساب څخه 1000
- د: د بیمې مخارجو ته، له ټولو دائینینو څخه.....500
- ه: د ربحې حاصل ته، له انتقالی پسیف څخه.....3000
- و: انتقالی اکتیف ته، د مزد له مخارجو څخه.....2000
- ظ: ټولو طلباتو ته، د کرایې له حاصل څخه.....8000

اختتامیه معاملات

- ۱- د شیانو خرید ته، د تهپې له مخارجو څخه.....1080
- ۲- د شیانو پلور ته، له مشتري څخه او د مشتري حساب ته له معامله کولو څخه 5000
- ۳- وروستي بیلانس، د آنونتور د موجوده شیانو له پلور څخه.....33080
- ۴- وروستي پلور ته، د شیانو له پیر څخه.....78000
- ۵- د شیانو پلور ته، له مفاد او ضرر څخه.....9000
- ۶- د ربحې حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....5000
- ۷- د کمیشن حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....180
- ۸- فوق العاده حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....1000
- ۹- د کرایې حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....8000
- ۱۰- مفاد او ضرر ته، د کرایې له مخارجو څخه.....3000
- ۱۱- مفاد او ضرر ته، د تنزیل له مخارجو څخه.....1000

- ۱۲- مفاد او ضرر ته، د ډیسکاونټ له مخارجو څخه.....1000
- ۱۴- مفاد او ضرر ته، د دعوا له مخارجو څخه.....5000
- ۱۵- مفاد او ضرر ته، د ځمکې له استهلاک څخه.....200
- ۱۶- مفاد او ضرر ته، د اثاثې له استهلاک څخه.....1700
- ۱۷- مفاد او ضرر ته، د مشکوک طلب له استهلاک څخه.....1000
- ۱۸- مفاد او ضرر ته، د بیمې له مخارجو څخه.....500
- 19- مفاد او ضرر ته، له شخصي سرمايي څخه (مفاد) 8780
- ۲۰- سرمايي ته، له برداشت څخه.....2000

بیلانس ته، له اکتیف څخه

پسیف ته، له وروستي بیلانس څخه

C برداشت D		C شخصي سرمایه D	
2000	تفاوت 2000	2000 (20) تفاوت 10678	اولي موجود 100000 8780
<u>108780</u>	<u>108780</u>	<u>108780</u>	<u>108780</u>

C پس انداز D		C کسه D	
7000 تفاوت 5000	اولي موجود 7000 5000	1000 تفاوت 3000	اولي موجود 1000 3000
	<u>12000</u>	<u>12000</u>	<u>4000</u>

C د کرایې مخارج D		C د ربحې حاصل D	
3000	تفاوت 3000	3000 5000	1000 7000
<u>3000</u>	<u>3000</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>

C انتقالی سپیف D		D مزد او معاش مخارج C	
1000 (3) تفاوت 3000	اولی موجود 1000 3000	3000 (11)	2000 (9) 1000 (12)
<u>4000</u>	<u>4000</u>	<u>3000</u>	<u>3000</u>

C د کمیشن د تنزیل حاصل D		C فوق العاده حاصل D	
180	80 100	1000 1000 تفاوت	1000
<u>180</u>	<u>180</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>

C د ډیسکاونټ مخارج D		C د تهیې مخارج D	
1000	1000	1080	1080
<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>1080</u>	<u>1080</u>

C نغدې پیسې D		C انتقالی اکتیف D	
8000 اولی موجود 4000 (15) 7000 (17) 5000 (21)	3920 1080 3000 16000	3000 اولی موجود 2000	3000 2000
<u>24000</u>	<u>24000</u>	<u>5000</u>	<u>5000</u>

C دائین یا Creditors D		C ویکسل قرضه D	
12000 تفاوت 3500	41000 اولی موجود 6000	9000 تفاوت	9000 اولی موجود
<u>47000</u>	<u>47000</u>	<u>9000</u>	<u>9000</u>

C مفاد او ضرر D	
3000 کرایه 1000 معاشات 1000 تنزیل 1000 ډیکونټ 5000 د دعوامخارج 200 د تعمیر شوې ځمکې استهلاک 1700 داټاټیپ او تجهیزاتو استهلاک 1000 د مشکوکو طلباتو استهلاک 500 د بیمې مخارج 8780 مفاد	د کرایې عاید 8000 د شیانوعاید 9000 د ربحې حاصل 5000 د کمیشن حاصل 180 فوق العاده عواید 1000
<u>23180</u>	<u>23180</u>

C د پای بیلانس D	
I ثابتہ دارایی 9800 تعمیر شوې ځمکې 17000 اټانیه او تجهیزات II سیاره دارایی 33080 امتعه 4000 طلبات 71100 بانک 16000 نغدې پیسې 2000 انتقالی اکتیف 8000 ټول طلبات	شخصي سرمایه 106780 دائنین یا Creditors 35000 ویکسل قرضه 9000 پس انداز 5000 انتقالی پیسې 3000 ټول دائنین یا Creditors 500 د اټاټیپ او تجهیزاتو د مصحیح استهلاک 1700
<u>160980</u>	<u>160980</u>

D C افتتاحیه بیلانس	
I ثابتہ دارایی	I شخصی سرمایہ 9000
20000 معمہر شوې ځمکې	II سرمایہ غیر
5000 اثانیہ او تجهیزات	دائینین یا Creditors 15000
II سیارہ دارایی	پس انداز 10000
50000 شیان (امتعه)	ټول دائینین یا Creditors 5000
12500 طلبات	
4500 ویکسل دارایی	
15000 بانک	
1000 نغدي پیسې	
3000 انتقالي اکتیف	
<u>12000</u>	<u>12000</u>

الف: د اختتامیه بیلانس د تحدیدی پستونو د حسابونو توضیح:

۱- تیر کال مو په پیشکی توگه مالیات تادیه کړي وو.....3000

۲- له تیر کال راهیسې د کمیشن له درکه قرضدار یو.....50

ب: د معاملاتو جریان:

۳- امتعه پلورو، په قرضي توگه 20000

په نغدي توگه 19600

2% تنزیل 400

40000

۴- مور په مشتریانو یا پیرودونکو باندې څلور ویکسلونه کارو او هغوی له قبولي وروسته ویکسلونه مور ته را استوي. د یادو شویو ویکسلونو مبلغ 20000.

۵- کوم پس انداز چې په اختتامیه بیلانس کې ولیدل شو، د یوې دعوا لپاره په نظر کې نیول شوی و، اوس نو دعوا پای ته رسېدلې او هغه مو بایللې ده او یا اړ وو چې د دعوا مخارج چې حقیقي مبلغ یې 8000Af کيږي، د بانک له لارې ور کړو.

۶- مور کرایه په نغدي توگه تر لاسه کوو. 10000Af

۷- د تنزیل په موخه درې قطعې ویکسلونه بانک ته ورو.

د تنزیل عوارض 1600

له بانکي حساب سره معامله 13400

15000

۸- له اثاثيې او تجهیزاتو څخه مو د شخصي مقاصدو په موخه استفاده کړې 1000Af

۹- د کمیشن له درکه چې تیر کال یې قرضدار وو (دوهم نمبر قلم و گورئ)، اوس یاد شوی مبلغ په نغدي توگه تادیه کوو 5000Af

۱۰- څو قطعې خپل ویکسلونه چې موعده یې رسیدلی وو، مبلغ یې تر لاسه کوو 9500Af

ج: اختتامیه حسابونه:

۱۱- د دفتر له قیمت څخه د تعمیر شوې ځمکې 1% استهلاک، داستهلاک د مستقیم میتود په اساس.

۱۲- د دفتر له قیمت څخه د اثاثيې ۱ او تجهیزاتو استهلاک 25% د استهلاک د غیر مستقیم میتود په اساس.

۱۳- تادیه شوې کرایه چې په ۶ مږه کې یې یادونه وشوه، یوه برخه یې په پیشکي توگه تادیه شوې ده.

تادیه شوی مبلغ د پنځو میاشتو لپاره وو چې د هرې میاشتې کرایه 2000Af ده، د پنځو میاشتو د ټولې کرایې له جملې څخه د دوو میاشتو هغه (4000) په نوي کال پوري اړه لري.

۱۴- یو کس د ربحې له درکه زموږ قرضدار دی 2800Af.

۱۵- په روان کال کې د زلزلې یوه پېښه را منځته شوه چې زموږ تعمیراتو ته یې زیان و رساو او تر میم یې تر اوسه پورې ځنډېدلی دی، په راتلونکي کې یې د ترمیم لپاره په تخمینی توگه 1600Af پس انداز کوو.

۱۶- د آونټور په واسطه اخیري موجودي.....15000Af

د پورتنی مثال حسابي جملې

مختلف اکتیف ته، له اختتامیه بیلانس څخه

اختتامیه بیلانس ته، له مختلف پسیف څخه

۱- د مالیاتو مخارجو ته، له انتقالي اکتیف څخه 3000

۲- تاديې په حقيقي توگه صورت نه دی نيولای ، نو په وروستي حساب کې نه معامله کېږي.

طلبات 20000

نغډې پيسې 19601 د امتعې له پلور څخه 40000Af

د تنزيل مخارج 400

۴- ويكسل دارايي ته، له طلباتو څخه.....20000Af

۵- پس انداز 10000 له بانک څخه 8000Af

۶- کسر د کرايې له حاصل څخه 10000Af

د بانكي تنزيل عوارض 1600

بانک 13400

۸- له اثاثيې او تجهيزاتو څخه برداشت 1000Af.

۹- ټولو دائينو ته، له نغډو څخه 5000Af.

۱۰- نغډې، د ويكسل له دارايې څخه 19500Af.

۱۱- د تعمير شوې ځمکې استهلاك، د تعمير شوې ځمکې له مصحيح څخه 200Af.

۱۲- د اثاثيې او تجهيزاتو استهلاك، د اثاثيې او تجهيزاتو د استهلاك له مصحيح څخه 1000Af.

۱۳- د کرايې حاصل، له انتقالي پسيف څخه.....4000.

۱۴- ټول طلبات، د ربحې له حاصل څخه 2800Af.

۱۵- د کور مخارج، له پس انداز څخه 1600Af

۱۶- د ختم بيلانس، د امتعې له خريد څخه 15000Af

۱۷- د امتعې پلور، د امتعې له خريد څخه 35000

۱۸- د امتعې پلور، له مفاد او ضرر څخه (حاصل امتعه) 5000Af

۱۹- د حاصلاتو حسابونه، له مفاد او ضرر څخه.

۲۰- مفاد او ضرر، د مخارجو له مختلفو حسابونو څخه

۲۱- مفاد او ضرر ته، له شخصي سرمايې څخه..... 8000Af

۲۲- شخصي سرمايه، له برداشت څخه..... 8000Af

۲۳- د ختم بیلانس، له اکتیف حسابونوڅخه.

۲۴- د پسیف مختلف حسابونه، د ختم له بیلانس څخه.

C د کور مخارج D		C فوق العاده حاصل D	
1600	1600	2000	2000
<u>1600</u>	<u>1600</u>	<u>2000</u>	<u>2000</u>

C د اثایې د قیمت مصحیح D		C د اثایې او تجهیزاتو استهلاك D	
1000	1000	1000	1000
<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>

C مفاد او ضرر D	
3000 د مالیاتومخارج	د امتعې حاصل 5000
400 د تنزیل مخارج	فوق العاده حاصل 2000
1600 د تنزیل مخارج	د کرایې حاصل 6000
1600 د کور مخارج	د ربحې حاصل 2800
200 د ځمکې استهلاك	
8000 مفاد	
<u>15800</u>	<u>15800</u>

A P د ختم بیلانس	
20000 تعمیر شوې ځمکې	شخصي سرمایه 97000
4000 اثایه لو تجهیزات	دائین 15000
15000 امتعه	پس انداز 1600
12500 طلبات	انتقالي پسیف 4000
20400 بانک	د ځمکې د قیمت مصحیح 200
44100 نغدې پیسې	د اثایې د قیمت مصحیح 1000
2800 غیر انتقالي اکتیف	
<u>118800</u>	<u>118800</u>

P د ختم بیلانس A	
I ثابتہ دارایی	
30000 تعمیر شوې ځمکې	
8000 اټانیه او تجهیزات	
II سیاره دارایی	
30000 امتعه	
2000 طلبات	
4000 بانک	
19000 نغدې پیسې	
7000 غیر انتقالي اکتیف	
100000	100000

الف: د اختتامیه بیلانس د تحدیدی پستونو توضیح:

- ۱- یو کس د کرایې له درکه تیر کال زموږ مقروض و.
- ۲- یوه کس تیر کال په پیشکی توگه موږ ته کمیشن تادیه کړی و.

ب- د معاملاتو جریان:

۳- په قرضي توگه امتعه خریداري کوو 16000Af

د بانکي انتقال په واسطه 3920

2% تنزیل 80

۴- استوونکي په موږ باندي یو ویکسل کاري، هغه 16000Af.

۵- د هغه پس انداز مبلغ چې په اختتامیه بیلانس کې ولیدل شو، د ترمیم لپاره جمع شوی و، اوس په ترمیم باندي پیل کوو او د هغه مصارف چې 17000Af افغانیو ته رسیږي، په نغدي توگه تادیه کوو.

۶- د ویکسل په واسطه امتعه پلورو 40000Af.

۷- یو شمیر ویکسلونه د تنزیل په موخه بانک ته ورو.

د بانکي تنزیل عوارض..... 1000Af

زموږ بانکي دارایی ته حاصل..... 29000Af

جمله 30000

۸- مالیات د بانکی انتقال په واسطه تادیه کوو. 6000Af

۹- کوم کس چې تیر کال د کرایې له درکه زموږ مقروض وو، اوس په نغدي توگه زموږ پیسې را کوي چې مبلغ 7000Af کیږي.

۱۰- له خپلې امتعې څخه د شخصي مقصد لپاره استفاده کوو په 1000Af قیمت سره .

ج- اختتامیه معاملات:

- ۱۱- د غیر مستقیم میتود په اساس په دفتری قیمت کې د تعمیر شویو ځمکو استهلاك 2%.
- ۱۲- د غیر مستقیم میتود په اساس په دفتری قیمت کې د اثاثې او تجهیزاتو استهلاك 10% .
- ۱۳- لکه څنګه چې په 16مه نمره کې و ښودل شول، تادیه شوي مالیات د شپږو میاشتو لپاره وو او د هرې میاشتې ونډه زر افغانۍ ده، د شپږ میاشتنيو مالیاتو له جملې څخه 4 میاشتې یې په راتلونکي حسابې دورې پورې اړه لري چې موږ په پیشکي توګه تادیه کړېږي.
- ۱۴- د ربحې له درکه 3000Af مقروض یو.
- ۱۵- یوه کار گر په موږ باندې دعوا وکړه. په احتیاطي توګه د دې لپاره چې دعوا و بایلو 4000Af پس انداز کوو.

۱۶- د انونتورپه واسطه اخیری موجودي 34000Af

د پورتنی مثال حسابي جملې:

- مختلف اکتیف، له اختتامیه بیلانس څخه
- د اختتامیه بیلانس حساب ، له مختلف پسیف څخه
- ۱- په دې ځای کې واقعي تادیې صورت ندی نیولای ، نوپه حساب کې نه معامله کیږي.
- ۲- انتقالي پسیف ، له کمیشن څخه 2000Af
- ۳- له دائینو یا Creditors څخه د امتعې پیر.....16000Af
- له بانک څخه 3920Af
- د تنزیل له حاصل څخه..... 80Af
- ۴- دائین ، د ویکسلونه له قرضې څخه.....16000 افغانۍ.
- ۵- پس انداز.....15000
- د ترمیم مخارج .....2000 افغانۍ.
- ۶- د ویکسلونو دارایی، د امتعې له پلور څخه 40000 افغانۍ.

۷- د بانکي تنزیل عوارض 1000

بانک 29000

- ۸- د مالیاتو مخارج، له بانک څخه.....6000
- ۹- نغدې، له ټولو طلباتو څخه.....7000
- ۱۰- برداشت، د امتعې له پلور څخه.....1000
- ۱۱- د تعمیر شویو ځمکو استهلاك د ځمکو د استهلاك له مصحیح څخه 600
- ۱۲- د اثاثې استهلاك، د اثاثې او تجهیزاتو د استهلاك له مصحیح څخه 800
- ۱۳- انتقالی اکتیف، د مالیاتو له مخارجو څخه.....4000
- ۱۴- د ربحې مخارج، له ټولو دائینو څخه.....3000
- ۱۵- د دعوا مخارج، له پس انداز څخه .
- ۱۶- د ختم بیلانس، د امتعې له خرید څخه
- ۱۷- د امتعې پلور، د امتعې له پیر څخه.....16000
- ۱۸- مفاد او ضرر، د مخارجو له مختلفو حسابونو څخه
- ۱۹- مختلفو حسابونو ته، له مفاد او ضرر څخه
- ۲۰- مفاد او ضرر، له شخصي سرمایې څخه 1368
- ۲۱- شخصي سرمایه، له برداشت څخه.....1000
- ۲۲- وروستی بیلانس، له مختلف اکتیف څخه.
- ۲۳- مختلف پسيف، له وروستي بیلانس څخه.

د شپږم څپرکي پوښتنې

۱. د تحديدي پستونو د منځته راتلو علتونه واضح کړئ؟
۲. د پرداخت، عايد، حاصل او مخارجو په برخه کې لنډ معلومات ورکړئ؟
۳. ډاکټيف او پسيف د تحديدي پستونو په برخه کې له مثال سره معلومات وکړئ؟
۴. د حسابونو له پرانستلو وروسته د معاملاتو د تحديدي پستونو په هکله خپل معلومات له مثال سره وړاندې کړئ؟
۵. د حسابونو د تړلو په هکله خپل معلومات وليکئ؟
۶. د تحديدي پستونو انحلال له مثال سره واضح کړئ؟
۷. په بيلانس کې د پس انداز نقش څه شی دی واضح يې کړئ؟
۸. د لومړنۍ توپير بيلانس څنگه لاسته راځي، له مثال سره يې واضح کړئ؟
۹. د دوهم توپير بيلانس له مثال سره واضح کړئ؟
۱۰. د موجودي او نتايجو بيلانس رسم کړئ؟

سرچینې او مأخذونه

۱. حسابداري مقدماتي مؤسسه فرهنگي نشر اينده گان ايران يوسف وليئي.
۲. محاسبه وسنجش مصارف در انستيتوت اداره صنعت کابل دکتور هربرت «هیرشي».
۳. مؤسسات صنعتی افغانستان پوهنحي اقتصاد پوهنتون بوخوم المان هانس «دگتر».
۴. حسابداري مالي واداري پوهنحي اقتصاد پوهنتون کابل مترجمين ذبيح الله مدثرمحمد.
۵. L.T.D Dr. Ravi sharma Bharat Law hous P.v.T Fundamentals of Accounting-
. new Delh:
۶. لکچر نوت محاسبه رياست عمومي اصلاحات اداري آموزگاران کورس ذکر الله.
۷. محاسبه شرکت ها مؤسسه کمکی المان و افغانستان دکتور سخي اشرف زی.

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاگردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونيو، چې په ښوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپسې بیا د شاگردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوشش وکړي. د خدای (ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په میړانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاگردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي. د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، گرانو شاگردانو او د تخنیکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کېږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مسلکي، تخنیکي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنګوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې گرانو شاگردانو ته له دې څخه ښه، غوره، گټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له گرانو شاگردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوشش او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاگردانو او محصلینو د گټې وړ وگرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنیکي زده کړو معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا ریاست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مدیریت

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**